

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики дошкільної освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО
СУЧАСНОГО ЗДО**

Виконала: Дмитренко С.О.
магістрант спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту:
«23» листопада 2022 року

Науковий керівник:
к. п. н., доцент
І.В.Корякіна

Завідувач кафедри
І.В.Корякіна

Дата захисту: « » грудня 2022 р.

Оцінка _____
Підписи членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО СУЧАСНОГО ЗДО	7
1.1. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дітей третього року життя.....	7
1.2. Особливості адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО	12
1.3. Обґрунтування педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.....	18
Висновки до 1 розділу.....	35
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО СУЧАСНОГО ЗДО.....	36
2.1. Визначення ступенів адаптації дітей 3-го року життя до ЗДО.....	36
2.2. Упровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.....	42
2.3. Аналіз результатів упровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО	51
Висновки до 2 розділу.....	63
РЕКОМЕНДАЦІЇ ВИХОВАТЕЛЯМ ТА БАТЬКАМ.....	65
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному українському суспільстві відбувається становлення нового типу особистості – особистості, яка може швидко адаптуватися до нових умов та способу життя. Це відображено у низці нормативно-правових документів: Конвенції ООН про права дитини, Законі України «Про дошкільну освіту», оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти, у програмах розвитку дітей дошкільного віку «Дитина», «Я – у світі». Тому, одним із основних напрямів роботи ЗДО визначено забезпечення життєздатності дитини, що передбачає успішну її адаптацію та адекватне функціонування в сучасному соціумі.

Адаптація являє собою специфічну форму соціальної активності дитини і пов'язана з її входженням у нові умови життя. З цією метою вихователі розвивають у дітей мобільність, гнучкість поведінки, уміння входити до соціального середовища.

У дітей 3-го року життя швидко розвиваються психолого-фізіологічні процеси, тому своєчасно розпочате їх формування – одна із важливих умов їх повноцінного розвитку. Але не всі батьки мають достатньо вільного часу, педагогічного досвіду для всебічного виховання своїх дітей, тому дитині необхідно відвідувати заклад дошкільної освіти. Від того, наскільки дитина підготовлена в сім'ї до приходу в сучасний заклад дошкільної освіти, залежить і протікання адаптаційного періоду та її подальший розвиток.

Психологами та педагогами доведено, що сприятливим періодом для початку відвідування дитиною закладу дошкільної освіти є третій рік життя. Але, у цьому віці адаптація малюка до умов сучасного ЗДО може протікати дуже болісно, оскільки відбувається перебудова всіх його систем і відносин з оточуючими людьми, перебудовуються звичні форми життя. В адапційному періоді у дитини знижується мовна та ігрова активність, вона може тимчасово втратити мовлення, раніше набуті позитивні навички, малюк важко переживає розлучення з батьками на тривалий час. Все це може позначитися на здоров'ї

дитини. Для скорочення адаптаційного періоду дуже важливо дотримуватися педагогічних умов.

Проблемі адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного ЗДО, обґрунтуванню педагогічних умов для полегшення адаптації приділяло увагу багато психологів та педагогів. Значний внесок у вивчення проблем адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО зробили психологи Ф. Березін, І. Булах, С. Вітенберг, Л. Виготський, Д. Ельконін, А. Кабанцева, О. Леонт'єв та інші. Так, А. Венгером, Л. Виготським, О. Запорожецем було доведено, що невдала адаптація дітей до закладу дошкільної освіти у подальшому приводить до асоціальної поведінки.

Педагоги О. Бейлах, Т. Грицюк, Т. Лукша, О. Науменко, В. Новікова, Л. Стреж Х. Ясінська та інші досліджували умови успішної адаптації дітей до умов ЗДО. Педагогами розкрито особливості поведінки малят у цей період, окреслено вимоги до дитини, яка починає відвідувати ЗДО. Т. Алексеєнко, О. Бейлах, Л. Олтаржевська, К. Ушинський та інші підкреслювали роль сім'ї у процесі адаптації. Вони рекомендували батькам готувати дитину до вступу в ЗДО, для цього привчати її до режиму дня, формувати навички спілкування з дорослими, однолітками, формувати навички самообслуговування, ігрові тощо. Т. Гурковська, Н. Захарова, І. Коган та інші розробили для дітей спеціальні ігрові комплекси, спрямовані на розширення кола спілкування, вироблення впевненості, зняття тривожності, страхів тощо.

Не зважаючи на цілу низьку праць, присвячених адаптації дітей до закладу дошкільної освіти, питання педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО науковцями окремо не висвітлювались, тому вважається актуальною.

Отже, актуальність, соціальна значущість та недостатнє висвітлення проблеми у психолого-педагогічній літературі обумовили вибір теми магістерського дослідження: **«Педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну та методичну літературу з теми дослідження.
2. Визначити ступені адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.
3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.
4. Розробити поради вихователям та батькам щодо дотримання педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО.

Об'єкт дослідження: процес адаптації дітей третього року життя до сучасного ЗДО.

Предмет дослідження: педагогічні умови адаптації дітей третього року життя до сучасного ЗДО.

Гіпотеза: передбачаємо, що процес адаптації дітей третього року життя до сучасного ЗДО відбуватиметься успішно за таких умов:

- тісної взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю до вступу дитини у ЗДО та в процесі адаптації
- створення предметно-розвивального середовища;
- організація позитивного емоційного спілкування дитини з вихователем і персоналом дитячого садка;
- забезпечення змістовної діяльності дошкільнят з урахуванням індивідуальних інтересів кожної дитини та її вікових можливостей.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз і узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження; емпіричні – анкетування вихователів щодо виявлення їхнього ставлення до проблеми; аналіз навчально-виховних планів і чинних програм щодо з'ясування педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО; спостереження за діяльністю дітей і вихователів у ході експериментальної роботи; педагогічний

експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний); статистичні – якісний і кількісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Базою дослідження виступив заклад дошкільної освіти «Вітерець» міста Конотопа Сумської області.

Наукова новизна і теоретична значущість одержаних результатів полягає в тому, що досліджено й науково обґрунтовано педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО; розроблено критерії, показники й охарактеризовано рівні адаптаційного періоду дітей 3-го року життя.

Практичне значення дослідження полягає в розробці методики діагностики рівнів адаптації дітей 3-го року життя, розробці і впровадженні системи роботи з дотриманням педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО. Експериментальний матеріал може використовуватись у практиці роботи ЗДО області, у процесі підготовки вихователів закладів освіти у ВНЗ I-IV рівнів акредитації.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 3 таблиці, 10 рисунків, 92 джерел, 20 додатків. Загальний обсяг роботи складає 150 стор.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ ДО СУЧАСНОГО ЗДО

1.1. Психолого-педагогічні аспекти розвитку дітей третього року життя

Третій рік життя вважається психологами (О. Запорожець, О. Кочерга, О. Скрипченко та інші) важливим етапом психічного та фізичного розвитку дитини. У цьому віці уповільнюється інтенсивність темпу психофізичного розвитку в порівнянні з першими двома роками життя малюка. Його організм зміцнюється, нервова система стає більш досконалою та стабільною, інтенсивно розвивається руховий апарат [1].

Психологами встановлено, що провідною діяльністю дітей у цьому віці є предметно-маніпулятивна гра. Важливим є також опосередковане грою спілкування з однолітками, вихователями, батьками, тобто з людьми, які оточують дитину. Дітям 3-го року життя притаманна активна спрямованість дій без допомоги дорослого, вони виявляють прості форми самостійності. Вони починають усвідомлювати власне «Я», у них зароджується свідомості. Подальшого розвитку набуває наочно-дієве мислення і появляються елементарні види мовленнєвих суджень щодо навколишнього світу.

В цьому періоді у дитини формуються нові форми стосунків з однолітками, вони починають поступово переходити від ігор «поруч» та ігор на «самоті» до спільної ігрової діяльності. Діти починають грати у сюжетно-рольові гри, складаючи прості ігрові сюжети, де відображають дії знайомих їм людей. Діти 3-го року життя прагнуть якісно виконувати певну роль у грі для чого у грі починають використовувати предмети-замісники. Набуває поширення і їх діяльність. У дітей з'являються навички образотворчої та конструктивної діяльності, формуються нові потреби та інтереси. За рахунок розширення кола їх спілкування та різноманітної діяльності у дітей швидко збільшується словниковий запас, діти оволодівають граматичною будовою мови, у них

виникає зміна ролі власного мовлення, яке ще стає і регулятором поведінки відповідно до поставлених дитиною питань: навіщо? де? коли? чому? що це?

У дітей 3-го року життя продовжують розвиватись такі психічні процеси як, сприйняття, відчуття, пам'ять, мислення, увага, розширюються кола об'єктів та їх властивостей, що зацікавлюють дитину. Дитина 3-го року життя активно прагне ознайомитися з оточуючими предметами та їх властивостями: кольором, формою, розміром. У процесі ознайомлення дитина починає співвідносити їх один з одним, у неї формується здатність прогнозувати зміни, викликані їх подіями.

У цей віковий період дитина починає усвідомлювати те, що діти відрізняються за статтю і відповідно до цього дотримуються певних правил поведінки. Діти цього віку намагаються бути самостійними, прагнуть бути як дорослі, тому стосунки між дитиною та дорослим можуть загостритись й призвести до виникнення негативізму, впертості дитини. Отже, третій рік життя є періодом істотних змін в психічному розвитку, спілкуванні з дорослими.

Відбуваються значні зміни і в анатомо-фізіологічному розвитку. Особливості розвитку дітей 3-го року життя полягають у подальшому інтенсивному фізичному росту організму, але темп його стає більш повільним. До трьох років дитина досягає зросту 80-90 см, вага становить від 14,8 кг до 15 кг. Змінюються співвідношення між величиною голови, тулуба та кінцівок. Вага мозку дитини складає 2/3 ваги мозку дорослої людини і дорівнює біля 1000 г. У дітей у цьому віковому періоді розвиваються нервові механізми, в наслідок чого більш концентрованими стають процеси збудження й гальмування. Працездатність нервової системи дитини підвищується, що виявляється в збільшенні проміжку між сном і неспанням. Цей період характеризується значним розвитком психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'яті, уяви, уявлень, мислення, уваги, почуттів, волі) і пізнавальної діяльності дитини. Психічні процеси розвиваються завдяки власної активності малюка у процесі спілкування з дорослими, маніпулювання предметами, самостійного пересування тощо. Під час руху дитина пізнає нові предмети, їх якості, у неї створюються

цілісні образи предметів. Отже, дії сприяють розвитку відчуття й сприймання дитини 3-го року життя.

Під поняттям «відчуття» Л. Виготський розуміє психічний процес, у якому мозком відображаються властивості предметів і явищ, або це стан організму під безпосереднім впливом подразників на відповідні органи чуття. Під сприйманням розуміється відображення предметів і явищ навколишньої дійсності внаслідок безпосередньої їх дії на органи відчуття, що супроводжується розумінням цілісності відображуваного об'єкту [11]. Сприймання предметів у дітей цього віку стає цілісним, внаслідок чого дитина під час вибору однакових предметів у першу чергу орієнтується на його форму, а потім на розмір (величину), пізніше – на колір. Розвиток сприймання предметів дітьми 3-го року життя залежить від використання в роботі з ними дидактичних ігор з геометричними вкладками, мотрійками, пірамідками, які дозволяють дітям співвідносити предмети із зразками, здійснювати вибір за формою, величиною, кольором.

У дітей 3-го року життя особливо інтенсивно розвивається зорова чутливість, дотикова і кінестетична чутливість рук. У них виникає координація рухів рук та очей завдяки предметної діяльності. У цьому віці діти здатні розрізняти музичні тони, різні звуки, голоси людей і тварин, тобто у них розвивається слух.

На початку третього року життя дитина добре орієнтується у знайомій кімнаті, дворі, вміє розрізняти напрями «вперед» і «назад», «догори» і «донизу», помічати зміни у розташуванні предметів. При визначенні часової послідовності подій, їй важко розрізняти значення слів «сьогодні», «завтра», «вчора». У дітей 3-го року життя увага розвивається від мимовільної до довільної, тобто дитина здатна діяти за вказівкою, долати певні труднощі. Але, обсяг уваги у неї дуже малий, дитина легко відволікається на кожний новий, яскравіший предмет. Завдяки цієї особливості дорослому легко відвернути увагу дитини від небажаної дії або недозволеної для неї речі. Наприкінці третього року увагу дітей можна

спрямувати словом, це дозволяє проводити з ними колективні чи групові ігри-заняття.

Т. Гурковська нагадує, що у дітей 3-го року життя збільшується пам'ять, завдяки чому у дитини фіксується набутий нею сенсорний, моторний, емоційний досвід. Вона може запам'ятовувати, зберігати і відтворювати інформацію. На запам'ятовування значно впливає мовлення, під час якого дитина може групувати набуті елементи досвіду, позначаючи їх словом, міцно закріплювати, а потім оперативно відтворювати. Пам'ять людини розвивається в образному, руховому, словесному й емоційному видах. Образна пам'ять – це запам'ятовування різних образів (картин природи й життя, звуків, запахів, смаків тощо). Моторна пам'ять дозволяє запам'ятати, зберегти й відтворити рухи, їх величину, амплітуду, швидкість, темп, послідовність. У цьому віковому періоді пам'ять має мимовільний характер, тобто дитина не ставить перед собою мети щось запам'ятати або відтворити. Вона мимовільно запам'ятовує все, що для неї значуще, емоційне, яскраве. Діти у цьому віці легше сприймають образний матеріал, ніж словесний, не підкріплений малюнком. У дітей 3-го року життя проявляються перші вияви довільності в роботі пам'яті. У них можна простежити образи уяви, які появляються в поведінці дітей під час дії з предметами, іграшками, у перших спробах малювати, але в ранньому віці їх важко відокремити від образів пам'яті [13].

Л. Виготський довів, що на третьому році життя у дітей активізується репродуктивна (відтворювальна) уява. У перших сюжетно-рольових іграх дітей відсутній сюжет, їх уява виявляється в перенесенні у гру дії дорослих (годування ляльки, вкладання її спати, умивання, одягання тощо). Під час дії з предметами зароджується мислення дитини, але вона може мислити лише про ті предмети, які бачить, з якими щось робить. Особливістю розвитку мислення у цьому віці є те, що дитина не здатна спочатку думати, а потім робити, тобто у неї розвинуте наочно-дійове мислення. У процесі практичної діяльності дитина вдається до практичного аналізу та синтезу: ламає іграшку, з'ясовуючи, що в ній пищить, складає будиночок з кубиків. Дитина навчається мислити, відкривати

нові для себе властивості предметів. Перші узагальнення в мисленні дитини 3-го року життя здійснюються на основі окремих, ледве помітних ознак, іноді зовсім несуттєвих. Дитина прагне пізнавати навколишнє середовище, про свідчать запитання до дорослих. Тому дорослі повинні серйозно ставитися до запитань дитини, підтримувати її допитливість, спрямовувати увагу на непомічені нею особливості, що сприяє розвитку мислення дитини [11].

Н. Ганошенко стверджує, що спілкування дитини з дорослими необхідно ю умовою для її повноцінного розвитку, для здійснення діяльності. У спільній діяльності з дорослими дитина оволодіває предметними діями, пізнає оточуюче середовище, далі вона починає виконувати ці дії вже без участі або прямої допомоги дорослого, тобто зростає самостійність дитини. За таких обставин керувати поведінкою дитини стає складніше. Якщо дорослі не враховують ці якісні зміни у психіці дитини, то виникають конфлікти, що ведуть до зриву в її поведінці, до проявів неслухняності тощо. За таких умов виникає «криза трьох років», сутність якої полягає у психологічному відокремленні дитячого «Я» від оточуючих дорослих. Дитина у цей період стає впертою, норовистою, причиною яких є невдоволеність взаєминами з дорослими, бажання знайти власну позицію. У період кризи дитина прагне самоствердитися, самостійно досягти позитивного результату в своїй діяльності. Дитина переживає гордоці за власні досягнення, позитивно оцінені дорослими, постійно заявляє «Я сам!», бажає бути схожим на дорослих, наслідувати їх. Негативне чи байдуже ставлення дорослих до результатів їх діяльності викликає у дітей образ, смуток. Загалом, для цього періоду характерні підвищена вразливість й чутливість дитини до оцінювання її досягнень дорослими. Якщо дорослі враховують зміни, що відбуваються в психіці дитини, надають їй більше самостійності у межах її можливостей, то криза проходить майже непомітно [12].

У цьому віці дитина оволодіває слуханям мовленням, тобто вона може сприймати вказівки дорослого щодо її дій та розповіді дорослих. Діти третього року життя охоче слухають оповідання, казки, вірші, які дають їм відомості про те, чого вони ще не знали і не бачили. Це сприяє збагаченню дітей пізнавальною

інформацією, вони ознайомлюються з моральними ситуаціями й оцінками, тобто відбувається їх моральне виховання.

Спілкування з дорослими, однолітками, слухання казок та оповідань сприяє удосконаленню граматичної структури мовлення дитини: вона буде складні речення, морфологічні елементи множини, розуміє теперішній і минулий час дієслів, родовий, давальний, знахідний відмінки. З розвитком мовлення у дитини розвиваються відчуття, сприймання, мислення, пам'ять. Мовлення слугує дитині не лише для комунікації з оточуючими, а й для планування дій, інструктування самої себе. За допомогою мовлення дитина усвідомлює власні можливості, регулює свою поведінку, виявляє певну самостійність. Т. Гурковська застерігає, що недоліки в розвитку мовлення дитини відобразяться у її подальшій поведінці: сформується неповноцінні взаємовідносини з іншими дітьми, дорослими [15]. Це особливо спостерігається у дітей третього року життя.

Стосунки дітей з дорослими на третьому році життя стають більш різноманітними завдяки розвитку їх активності, самостійності, крім того в спільних іграх розвиваються і взаємини між дітьми Н. Ганошенко вказує, що для розвитку дитини велике значення мають слова-оцінки дорослих, які пов'язані з виразом їх обличчя, мімікою, жестами тощо. Слова «можна», «не можна», «добре», «погано», «гарно», «соромно» є сильними стимулами для прояву дитиною емоцій, підкріплення її подальших дій. Дитина виявляє стійке ставлення до певних осіб: симпатію, антипатію, страх [12].

Отже, на третьому році життя у дитини відбуваються якісні зміни, завдяки яким вона поступово перетворюється на активного діяча в найближчому соціальному середовищі.

1.2. Особливості адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО

Початок відвідування дитиною закладу дошкільної освіти є важливим моментом у її житті, який пов'язаний із серйозними змінами: поруч з малюком відсутні його близькі, а оточують незнайомі дорослі; навколо малюка

знаходиться велика кількість незнайомих дітей, йому треба звикати до нового режиму дня, до нового середовища тощо. Завдяки цим змінам, які обрушуються на малюка одночасно, він опиняється у стресовій ситуації, яка може призвести до невротичних реакцій, таким, як капризи, страхи, відмова від їжі, часті хвороби тощо. Всі ці труднощі пов'язані з переходом малюка із знайомого і звичного для нього сімейного середовища в середовище закладу дошкільної освіти [15].

Отже, вступ дитини до закладу дошкільної освіти – це не тільки зміна привичних умов життя й діяльності, а й встановлення нових контактів, взаємини, пристосування до нового оточення, виконання нових обов'язків. Це надзвичайно напружений період для дитини, який вимагає від неї активних психічних і фізичних форм пристосування, адаптації.

Для окреслення особливостей адаптації дітей до сучасного ЗДО, спочатку з'ясуємо сутність адаптації.

У сучасному тлумачному психологічному словнику В. Шапар адаптацію трактує як процес встановлення оптимальної відповідності особистості і навколишнього середовища у процесі здійснення людиною діяльності, яка задовольняє її насущні потреби і реалізує пов'язані з ними цілі; у цьому процесі зберігається психічне і фізичне здоров'я і одночасно забезпечується відповідність психічної діяльності людини до вимог середовища [92].

О. Кочерга розуміє адаптацію як явище біологічної, психічної та соціальної природи. Біологічна природа адаптації, на його думку, виявляється у пристосуванні окремого організму до умов навколишнього середовища [44]. Для конкретної людини зміни середовища створює ситуацію новизни, що впливає на адаптивну поведінку, яка спрямована на задоволення пізнавальних, емоційних, матеріальних потреб, на формування мети та програми такої поведінки [44]. Отже, можна стверджувати, що адаптація проявляється в тісному зв'язку між поведінкою дитини, яка спрямована на збереження організму як системи, з вивченням найближчого соціального середовища. З педагогічної точки зору термін «адаптація» тлумачиться як активне засвоєння прийнятих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності [68].

С. Курінна довела, що соціальна адаптація це:

- активне пристосування дитини до змін навколишнього середовища за допомогою дії, вчинків, діяльності;
- відношення дитини до світу, за умови збереження стабільності свого життя;
- осмислення та розв'язання репродуктивних завдань соціального змісту з прийняттям можливих способів поведінки [49].

На думку Т. Прищепи, існує два види соціальної адаптації: активна і пасивна. При активній адаптації дитина енергійно взаємодіє із середовищем, бажає вплинути на його розвиток, змінити, подолати труднощі й перепони. При пасивній адаптації дитина пасивна, вона не прагне щось змінити навколо себе, пасивно приймає висунуті до неї норми, способи діяльності, майже не реалізує своїх можливостей, щоб пристосуватися до соціального оточення [71].

Проблема адаптації до умов сучасного закладу дошкільної освіти виникає майже у кожній дитині, коли вона вперше переступає поріг дитячого садку. Тому, першорядним завданням батьків і педагогів є проходження цього непростого етапу разом з дітьми. Для полегшення адаптації дітей до закладу дошкільної освіти та скорочення адаптаційного періоду дорослі повинні знати її особливості.

У малюків під час адаптації можуть порушуватися сон, апетит, настрій, інколи підвищується температура тіла. У деяких може простежуватися тимчасова втрата мовлення, порушуватися раніше набуті позитивні навички. О. Кононко впевнена, що саме зміни оточення викликають порушення емоційного стану дитини, тому вона пропонує вихователям в адаптаційному періоді приділяти йому більше уваги. Саме емоції є певною реакцією організму на зміну оточуючого середовища, нагадує вона [40].

Аналіз психолого-педагогічної літератури [10, 15, 18, 20, 21, 24, 32] показав, що характер та тривалість адаптаційного періоду залежать від:

- віку дитини (найбільш важко проходить адаптація до нових умов дітей віком від 10-11 місяців до 2 років; після 2 років діти адаптуються значно легше);
- стану здоров'я та рівню розвитку малюка (легше адаптується здорова, добре розвинена дитина);
- індивідуальних особливостей дитини (поведінка дитини в новому оточенні залежить від типу нервової системи);
- рівня натренованості адаптаційних механізмів (діти, які перебуваючи у сім'ї, неодноразово змінюють умови життя, легше звикають до ЗДО);
- досвіду спілкування з дорослими та ровесниками (уміння позитивно реагувати на вимоги дорослих та адекватно спілкуватися з іншими дітьми).

Залежно від рівня сформованості перелічених факторів адаптація дитини до сучасного ЗДО може проходити по-різному.

У своїх дослідженнях Л. Стреж виділила три фази адаптаційного процесу дітей раннього віку: гостру, підгостру, компенсації [78].

Гостра фаза (або «Буря») притаманна дітям, у поведінці яких простежуються зміни соматичного і психічного стану: малюки занадто збудливі, тривожні, агресивні, заглиблюються в себе. Така поведінка призводить до зниження ваги, дитина часто хворіє, у ній порушується сон, апетит, мовленнєвий розвиток. За спостереженнями дослідниці, така фаза може тривати біля місяця.

Підгостра фаза (або «Буря затихає») характерна дітям з адекватною поведінкою, у них зменшується кількість порушень, які можна простежити в окремих випадках. Психічний розвиток у дитини відбувається повільно, в порівнянні з середньо віковими нормами. Дана фаза може тривати від трьох до п'яти місяців.

Фаза компенсації (або «Штиль») поєднує малюків з прискореним темпом розвитку. Ці діти швидко долають затримку у своєму розвитку з другої фази адаптації. Даний етап, звичайно, триває біля шести місяців.

У свою чергу, гостру фазу, С. Світич поділяє на три ступені адаптації: «легку», «середню» й «важку» [81].

При легкій ступені адаптації, яка триває 10-15 днів, поведінка дитини нормалізується. Перші дні у ній погіршується апетит, сон, малюк мляво грає з однолітками. Протягом двох-чотирьох тижнів він звикає до нових умов, поведінка його нормалізується, він адаптується до нових умов.

Середня ступінь адаптації триває 15 – 30 днів. За цей час дитина втрачає вагу, часто хворіє на гострі респіраторні інфекції протягом 7 – 10 днів, які завершуються без ускладнень. Емоційний стан дитини нормалізується повільно.

Важкий ступінь адаптації триває від 2 місяців і більше. За цей час у дитини відбуваються важкі патологічні зміни. Емоційний стан дитини відновлюється протягом кількох місяців, вона часто хворіє зі значними ускладненнями. На цьому ступені адаптації дитина часто порушує поведінку: постійно кудись ховається, виходить, кличе маму тощо. У таких дітей спостерігається бурхлива негативна емоційна реакція та негативне ставлення до всіх оточуючих. З часом ця поведінка змінюється в'ялістю, байдужістю [81].

Легку адаптацію і певною мірою адаптацію середньої важкості можна вважати закономірною реакцією дитячого організму на змінені умови життя. Важка ж адаптація свідчить про надмірність психо-емоційних навантажень на організм дитини і потребує відповідної уваги як із боку вихователів, батьків дитини, так і з боку практичного психолога [10].

До можливих причин неврівноваженої поведінки малюка Т. Грицюк відносить неправильно організовану його діяльність: не задоволення його руховою активністю, відсутність ярок вражень, дефіцит у спілкуванні з дорослими та однолітками. Поведінка малюка може зірватися від того, що його потреби залишилися не задоволеними своєчасно (капризи із-за незручності в одязі, не своєчасного годування, не досипання). У цьому випадку, щоб запобігти зриву поведінки, треба дотримуватися режиму дня, методично правильно проводити всі режимні процеси: своєчасні сон, годування, туалет, організація

самостійної діяльності малюків, занять, здійснювати правильно виховні підходи до них. Все це полегшить адаптацію і скоротить адаптаційний період [21].

Л. Белкіна підкреслила, що ослаблені діти важко адаптуються до нових умов із-за того, що вони частіше хворіють, їм важче розлучатися з близькими. Іноді малюк не плаче, не капризує, не виражає своє незадоволення новим оточенням, але у нього різко втрачається вага, він не грає з іншими дітьми, знаходиться у пригніченому стані. Таке поведіння дитини повинно турбувати вихователя не менше, ніж тих дітей, які вередують, плачуть, звать батьків [10].

А. Кожина рекомендує вихователям та практичним психологам особливу увагу звернути на тих дітей, у яких слабка нервова система, оскільки на них болюче впливають, навіть, незначні зміни у їхньому житті. Незначні неприємності порушують їх емоційний стан, вихователь може не помітити цього, оскільки малюк скриває свої почуття. Дитину лякає все нове, тому що воно дається їй з великими труднощами. Вона невпевнена в предметній діяльності, рухи і дії її повільні. Такого малюка треба привчати до садка поступово, залучати до цього процесу його рідних. Вихователю необхідно оказувати такій дитині пильну увагу, заохочувати її до діяльності, підбадьорювати і допомагати їй [37].

Н. Захарова звертає увагу вихователя на те, що не можна ігнорувати особливості нервової системи дитини, у противному випадку це може ускладнити її поведінку. Наприклад, до невпевненій у собі дитині, не можна застосовувати надмірну строгість, це викличе у неї сльози, зникне бажання відвідувати дитячий заклад. Таких дітей треба частіше схвалювати, звертатися до них, підтримувати в справах, якщо у них щось не виходить. Якщо ж дитина збудлива, то з ній протипоказано розмовляти різким тоном, від цього у ній ще більше підвищиться збудливість і дитина стане неслухняною [32]. Авторка вважає, що поведінка малюка залежить від ситуації: одна й та ж дитина в різних ситуаціях поводить по-різному. Наприклад, спокійний малюк при розлученні з батьками починає капризувати, плакати, не бажає йти у групу, проситься додому. Така поведінка свідчить про те, що малюк важко звикає до нових вимог [32].

О. Науменко нагадує, що у дітей до вступу в ЗДО вже сформовані певні звички, характер. І якщо у них не сформувалась навичка вживати їжу самостійно, то у групі вони будуть відмовлятися від їжі, чекати, щоб їх нагодували. Дитина, яка не навчилася самостійно мити руки, брати іграшки для ігрової діяльності, засипати без колісанки, у садочку буде плакати. Тому вихователю треба, організуючи групу новачків, ознайомитися зі звичками своїх майбутніх вихованців і враховувати їх у своїй виховній роботі. Для цього педагогу треба підтримувати тісний зв'язок із родинами дітей [58]. Незнання звичок вихованців, нагадує педагог, значно ускладнює роботу вихователя, оскільки він не зможе цілеспрямовано впливати на дітей, а це, в свою чергу, приведе до негативних результатів у виховній роботі.

Отже, проаналізував погляди науковців на можливі причини важкої адаптації, окреслимо їх:

1. Несформованість у дитини позитивної настанови на відвідування закладу дошкільної освіти.
2. Несформованість навичок самообслуговування.
3. Несформованість предметно-практичної діяльності у дитини, практичної взаємодії з рідними.
4. Несформованість продуктивних форм спілкування з однолітками.
5. Значна невідповідність домашнього режиму дня режимові ЗДО.
6. Затримка формування емоційних зв'язків між дитиною та вихователем.

Таким чином, в якому б віці дитина не прийшла в заклад дошкільної освіти, безболісний процес адаптації до нових умов може бути забезпечений тільки тоді, коли враховуються вікові особливості, характер її зв'язків з дорослими і однолітками, ступінь сформованості самостійності.

1.3. Обґрунтування педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО

У Базовому компоненті дошкільної освіти вказується, що дошкільна освіта є невід'ємним складником та першим рівнем у системі освіти. Її головною метою

є збереження самоцінності дошкільного дитинства, визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини дошкільного віку [8]. Для цього необхідно створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвих компетентностей, розвитку в неї ціннісного ставлення до людей, самої себе, збереження її фізичного і психічного здоров'я. У сучасній дошкільній освіті склалася низка позитивних тенденцій: створені варіативні педагогічні підходи до виховання та навчання дітей, відкриті різні типи закладів дошкільної освіти, які працюють за авторськими програмами, широко використовується зарубіжний досвід, батьки мають можливість самостійно обирати систему, за якою вони будуть навчати і виховувати дитину. Проте, теорія і практика дошкільної освіти зіткнулася з проблемою емоційного неблагополуччя дітей 3-го року життя, яким необхідно швидко адаптуватися до сучасного закладу дошкільної освіти.

Науковцями досліджені причини емоційного неблагополуччя у таких дітей. Ними можуть бути порушення у побудові режиму дня, не оснащене ігрове середовище, застосування неправильних виховних прийомів, нездатність малюка справитися з обсягом різного типу навантаження, неприйняття його дитячим колективом тощо. Крім того, дитина потрапляє у досить специфічні умови закладу дошкільної освіти. Однією такою умовою є довготривале сумісне перебування великої кількості однолітків, яке призводить до більш швидкого стомлювання малюків, ніж у умовах сім'ї. Друга особливість ЗДО полягає у дотриманні педагогічних стандартів у вихованні дошкільників, які не дозволяють повністю розкрити його індивідуальність, що може призвести до негативних проявів поведінки. Запорукою повноцінного розвитку здорового від народження малюка є своєчасно створені належні умови, правильна організація його життя та виховання [32].

Вчені, які досліджували процес адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти (В. Кузьменко, Г. Левицька, Т. Лукша, О. Науменко, В. Новікова, О. Нуреева т ін.) довели, що дотримання певних педагогічних умов

у процесі адаптації забезпечить успішне пристосування «новачків» до життя в ньому:

– Поступове привчати дитину дотримуватися певного режиму дня. Бажано починати привчати дитину до режиму дня в домашніх умовах, ще до початку відвідування закладу дошкільної освіти. У ЗДО забезпечити гнучкий режим.

– Формувати навички самообслуговування: вчити дітей самостійно їсти, вдягатися, складати іграшки, одяг тощо).

– Розвивати ігрові навички, навички спілкування. Поступове розширювати кола знайомств дитини.

– Організовувати позитивне емоційне спілкування малюка з вихователем і персоналом ЗДО.

– Обладнання групової кімнати має передбачити можливість проведення індивідуальних ігор, занять, задоволення прагнень дитини побути наодинці самої або наодинці з вихователем.

– Забезпечити міжособистісне спілкування дітей (це одна із найефективніших умов успішної адаптації до нових умов).

– Забезпечити змістовну діяльність малят із урахуванням індивідуальних інтересів кожного малюка та його вікових можливостей.

– Здійснювати психолого-педагогічну просвіту батьків з питань полегшення адаптації до сучасного ЗДО (проводити індивідуальні бесіди, консультації).

– Поступово збільшувати тривалість перебування дитини у ЗДО (спочатку проводити з дитиною лише прогулянку та гру; потім – прогулянку, обід; через декілька днів – прогулянку, обід, сон).

– Розширювати коло рідних, які приводять малюка до дитячого садка (не тільки мама, а й тато, сестра, бабуся, брат, дідусь – це полегшить прощання).

– Проводити спеціальні ігрові комплекси, спрямовані на розширення кола спілкування, вироблення впевненості, зняття тривожності, страхів.

– Готувати вихователів до педагогічного спрямування процесом адаптації дітей 3-го року життя.

Обґрунтуємо деякі, на наш погляд, найбільш значимі педагогічні умови. Це тісна співпраця з батьками, створення розвивального середовища та забезпечення змістовної діяльності малят із урахуванням їх індивідуальних інтересів та вікових можливостей.

Л. Федорович нагадує, що від батьків залежить як буде проходити адаптація дитини до закладу дошкільної освіти. Для полегшення адаптаційного періоду та значного зниження емоційного напруження з малюка, батькам треба тісно співпрацювати із закладом дошкільної освіти. Вихователям разом з батьками необхідно розробити напрямок на створення єдиного простору розвитку дитини, як у закладі дошкільної освіти так і у сім'ї. Вихователі повинні працювати таким чином, щоб батьки мали змогу: перебороти свій авторитаризм і побачити світ з очима малюка; щоб вони зрозуміли, що не можна порівнювати дитину з іншими дітьми; щоб у них з'явилося бажання довідатися сильні й слабкі сторони розвитку дитини й урахувати їх у процесі виховання; щоб вони стали емоційною підтримкою малюку. Для досягнення цієї мети вихователям треба змінити свої позиції у роботі з сім'єю. Вихователь не тільки виховує малюка, але й консультує батьків з питань виховання дітей, тобто виступає їх партнером у виховному процесі [86].

На думку Л. Олтаржевської, робота з батьками – це складне завдання, адже вихователь піклується про рівень педагогічних знань батьків, надає їм допомогу у самоосвіті, озброює їх педагогічним мінімумом, залучає до спільної роботи з ЗДО. Тобто, заклад дошкільної освіти виступає «організуючим центром» у здійсненні сімейного виховання, тому необхідно організувати взаємодію ЗДО й сім'ї таким чином, щоб адаптація малюка до сучасного закладу дошкільної освіти проходила легко, без значних ускладнень [62].

У академічному тлумачному словнику української мови поняття «співпрацювати» трактується як участь у спільній справі, працювати разом [2]. О. Кононко впевнена, що для ефективної співпраці ЗДО та сім'ї необхідно, щоб у батьків була наявна відповідальність, а у вихователів – сімейна центричність педагогічної діяльності, яка розглядає дитину лише в контексті сім'ї. Основний

напряму для налагодження такої співпраці, на її думку, – організація освітньої та просвітницької взаємодії, в результаті якої реалізуються цілі і принципи особистісно орієнтованої освіти вихованців [39].

У Базовому компоненті дошкільної освіти кожною освітньою лінією передбачена участь батьків у формуванні певної компетентності дитини [8]. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Дитина» також передбачає роботу ЗДО з сім'єю. В ній підкреслюється, що перед вихователями стоїть завдання поширювати серед батьків педагогічні знання, повсякденно допомагати сім'ї правильно виховувати дітей, пропагувати кращий досвід виховання [26].

В основі спільної діяльності сучасного закладу дошкільної освіти й сім'ї з питання полегшення процесу адаптації у дітей 3-го року життя покладені такі принципи:

- вихователі й батьки – партнери у процесі пристосування вихованців до дошкільної установи;
- єдність розуміння вихователями й батьками цілей і завдань формування навичок адаптації дітей до сучасного ЗДО;
- надання дитині допомоги дорослими, поважливе й довірливе ставлення до неї як з боку педагогів, так і батьків;
- вивчення вихователями й батьками виховних можливостей колективу й сім'ї, максимальне їх використання в спільній роботі з дітьми;
- проведення аналізу проміжних і кінцевих результатів процесу взаємодії ЗДО з батьками [86].

А. Кожина визначала фактори, які характеризують керівну й організуючу роль сучасного закладу дошкільної освіти у відношенні до сім'ї з питання адаптації:

- систематичне, цілеспрямоване, планомірне й активне розповсюдження педагогічних знань серед батьків з питань адаптації дітей до умов ЗДО;
- надання практичної допомоги сім'ї у вихованні з питань формування навичок пристосування до сучасного ЗДО;

- пропаганда позитивного досвіду суспільного й сімейного виховання;
- заохочення та залучення батьків до виховної діяльності;
- підвищення активізації педагогічної самоосвіти батьків тощо [37].

Співробітництво вихователів, дітей та їх батьків залежить від того, які взаємовідносини склалися між дорослими у виховному процесі. Результат досягне мети, якщо вихователі й батьки стануть рівноправними партнерами у вихованні дітей. В основі такої співпраці лежить єдність прагнень, поглядів на освітній процес, спільно вироблені мета, завдання та шляхи досягнення результатів [39].

У вихователів і батьків одна мета: вони хочуть бачити своїх вихованців здоровими й щасливими. У батьків великий життєвий досвід, знання, вони вміють аналізувати ситуації, тому молоді вихователі можуть одержати від них потрібну й корисну пораду. Але не всі батьки виявляють бажання співпрацювати з ними, не зацікавлені до об'єднання зусиль у процесі виховання й навчання своєї дитини. Педагоги ЗДО проявляють терпіння й цілеспрямований пошук шляхів залучення батьків до виховного процесу. Вони починають взаємодіяти з тими, хто виявляє бажання брати участь у житті групи, підтримує вихователів. Поступово до співпраці залучаються й інші батьки [7].

У роботі з батьками вихователям доцільно поєднувати колективні й індивідуальні форми взаємодії.

М. Машовець виділив такі групи форм взаємодії сім'ї з ЗДО [53]:

- словесні, до яких віднесені групові і загальні батьківські збори, групові та індивідуальні педагогічні бесіди, консультації;
- практичні: день відкритих дверей, свята і розваги з участю батьків, відкриті заняття, гуртки для дітей та батьків, сімейні читання, створення розвиваючого середовища тощо;
- наочні: екскурсії по ЗДО, групі, тематичні виставки, папки-пересувки, письмова інформація для батьків, фотогазети тощо.

О. Андрейчик для організації співпраці ЗДО і сім'ї з формування самостійності дітей запропонувала такі форми взаємодії:

- Індивідуальні: вступне анкетування, для виявлення набутих дітьми вимнь і навичок; попередні візити батьків з дітьми до садка для ознайомлення дітей з вимогами до вихованців; співбесіди, консультації, відвідування вихователями майбутніх вихованців удома тощо;
- наочно-письмові: батьківські куточки, тематичні стенди, папки-пересувки, в яких надавати інформацію, поради батькам щодо виховання навиків самостійності у дітей; анкетування, індивідуальні зошити, неформальні листи, в яких відмічати досягнення дітей у набутті навиків самостійності. родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання тощо;
- для демонстрації набутих умінь використовують наочно-інформаційні форми роботи: виставки дитячих робіт та робіт, виконаних разом з батьками.

Інформацію щодо виховання самостійності у дітей батьки можуть отримати на консультаціях, у школі молодих батьків, на вечорі запитань та відповідей, зустрічах з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологом, тематичній зустрічі за «круглим столом» тощо [7].

О. Циганенко запропоновано такі форми взаємодії педагогів з батьками з формування успішного процесу адаптації дітей до сучасного закладу дошкільної освіти [88]:

1. *Відвідування родини дитини* до її вступу в ЗДО. Під час відвідування вихователь встановлює контакт з дитиною, її батьками, з'ясовує загальну та педагогічну культуру батьків, умови життя дитини, її місце в сім'ї і ставлення до неї старших. Крім того, вихователь допомагає організувати режим, обговорює з батьками відхилення у поведінці дитини і шляхи їх усунення, залучає батьків до участі в роботі закладу дошкільної освіти тощо. Відвідування родини дитини допоможе зрозуміти, яка робота проводиться з дитиною для полегшення процесу адаптації до сучасного ЗДО.

2. *Бесіда* сприяє активізації зусиль партнерів для забезпечення співробітництва та впливу одне на одного. Під час бесіди відбувається обмін

інформацією; формування перспективних заходів і процесів; контроль і координація вже розпочатих дій тощо.

3. *Консультації* для батьків проводять планові і позапланові, на них обговорюються проблеми або успіхи у вихованні. Проводяться консультації з метою засвоєння батьками певних знань, умінь; надання їм допомога у розв'язанні проблемних питань.

4. *Семінари-практикуми* дозволяють батькам оволодіти практичними навичками виховання дітей. Це ефективна форма прилучення батьків та вихователів до творчої, пошукової діяльності в процесі адаптації.

5. *Групові батьківські збори* проводяться раз в 2-3 місяці. На них ознайомлюють батьків із завданнями, формами і методами виховання дітей, підбиваються підсумки роботи за певний період тощо.

6. *Круглий стіл* – дозволяє обговорити або висвітлити якесь питання. Учасники круглого столу вільно спілкуються між собою. Можна показати батькам відкрите заняття з дітьми, організувати виставку літератури для дітей і батьків з проблеми формування процесу адаптації до ЗДО.

Доцільно також проводити *дискусії, усні журнали* (можна проводити регулярно із заданими рубриками, наприклад, «Поради фахівця», «Цікаво знати», де висвітлювати актуальні проблеми з полегшення процесу адаптації до дошкільного закладу), виготовлювати пам'ятки, папки-пересувки, фотовиставки тощо. Ефективними формами роботи з батьками є проведення брифінгів, батьківських конференцій, сімейних клубів, організація бібліотеки спеціальної літератури, ігротеки, «Батьківської пошти» і «Телефону довіри» [88].

Але, О. Циганенко зауважує, що ці форми можуть стати ефективними лише у випадку встановлення індивідуального стилю взаємин з батьками. Коли знайдена спільна мова з батьками, завойована їх довіра, розбуджене бажання поділитися з педагогом своїми думками, сумнівами [88].

Отже, однією із головних педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти – це тісна співпраця вихователів з батьками вихованців.

Друга важлива педагогічна умова успішної адаптації дітей до ЗДО – створення предметно-розвивального середовища для організації різних видів діяльності малюків.

Предметно-розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності; це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у ЗДО [52].

Л. Лохвицька висунула умови, яким повинно відповідати предметно-розвивальне середовище [52]:

- увесь іграшковий матеріал, атрибути для проведення гри, предмети-замінники об'єднують за функціональними ознаками відповідно до сюжетно-зображувальної, будівельної, рухової діяльності;

- дидактичний матеріал, іграшки повинні використовуватися відповідно до мети діяльності;

- іграшки повинні бути згруповані таким чином, щоб вони відповідали за розмірами зросту малят, предметному оточенню, в якому вони грають;

- середовище оснащують не лише відомими дитині предметами, об'єктами, але і новими, незнайомими, які забезпечують її пізнавальний розвиток;

- інформативність середовища досягається за допомогою урізноманітнення його тематики (від приготування їжі для ляльки до її лікування тощо);

- предметно-ігрове середовище повинно відповідати принципу динамічності і мобільності, щоб діти вчилися активно ним користуватися, забезпечували свободу дій [52].

До основних принципів облаштування предметно-ігрового середовища для дітей 3-го року життя Л. Лохвицька віднесла принцип взаємодії (налагодження позитивних стосунків між дитиною та вихователем. Для цього створюють у групі доброзичливий психологічний клімат і облаштувати групові кімнати меблями різної висоти, щоб і вихователь, і дитина мали можливість наближатися до них); принцип активності, самостійності й творчості (можливість дітей розвивати

власні інтереси, певні риси характеру, емоції та почуття); принцип динамічності (предмети довкілля, серед яких перебуває дитина, змінюються залежно від її віку, індивідуальних особливостей, пір року, тем, які вивчаються. Так, трирічні діти можуть самостійно змінювати розташування предметів в куточку розвивального середовища, можуть приносити з дому цікаві речі, альбоми, вироби, виготовлені батьками, щоб перебування у садочку відповідало звичній для них обстановці); принцип вільного центрування (у груповій кімнаті створюються відповідні куточки залежно від освітньої програми, за якою працює вихователь); принцип емоційного комфорту (створення в групі домашньої атмосфери, в якій дитина почуватиметься психологічно врівноваженою. Для цього інтер'єр групи оформлюють репродукціями картин, живими квітами, ікебанами, настінними керамічними тарілками, декоративними виробами тощо); принцип естетичності (добір обладнання за кольором, формою, розмірами, оптимальне його розміщення); принцип зв'язку з реальним життям (відповідність предметно-ігрового середовища сучасним вимогам: сучасна техніка, іграшки, художні засоби; врахування культури і побуту рідного народу); принцип урахування вікових особливостей дітей (матеріали і їх розміщення здійснюються залежно від віку вихованців) [52].

Згідно віковим особливостям дітей 3-го року життя предметно-ігрове середовище оснащують:

- іграшками для нанизування: пірамідками з кільцями, кубикми, трикутниками тощо.
- рамками, втулками, площинними та об'ємними геометричними фігурами, кубиками Нікітіна та логічними блоками Дьенеша;
- об'ємними геометричними фігурами для побудови веж, місточків та інших простих споруд;
- іграшками-тренажерами, дидактичними ляльками в сезонному одязі з різноманітними застібками: гудзиками, наліпками, гачками, шнурівками, наборами для купання ляльки та вкладання спати;
- дидактичними картинками зі змінною тематикою (дерева в різні пори

року; частини доби – день та ніч; де живе – на дереві, на подвір'ї, в нірці тощо).

- народними іграшками: музичними (свищиками, тріскачками, брязкальцями), розбірні (мотрійки, вежі), для катання (коники, люльки, візочки);
- столиками для ігор з водою та піском (пасочками, граблями, совочками, відерцями, сачками, вудочками, іграшками, що плавають та тонуть);
- природним матеріалом (камінчиками, мушлями, шишками, жолудями, каштанами, насінням) [52]

Н. Даценко [25] пропонує предметно-розвивальне середовище оформити згідно вальдорфської педагогіки, цінність якої полягає у створенні в закладі дошкільної освіти психологічної атмосфери, настрою оточення, стилю спілкування й взаємодії, оформленню інтер'єру групової кімнати, які значно полегшують адаптацію дитини до ЗДО, скорочують адаптаційний період. Згідно вальдорфської педагогіки, колірна гама інтер'єру групової кімнати повинна мати теплі відтінки, переважно рожеві, як-от цвіт персика. Саме такі барви дають відчуття безпеки, затишку і є природовідповідними для дітей 3-го року життя. Стіни пофарбують у техніці лесірування – це багатошарове нанесення фарби широкими мазками, що створює враження деякої розмитості, гнучкості простору. Їх прикрашають картини з «вовняної акварелі» або репродукції світових шедеврів. Можна використовувати округлі архітектурні форми (арки, м'які лінії дверей, вікон, драпірування тканинами), відходячи таким чином від прямокутних форм, що стандартизують мислення і діють як жорсткі рамки. М'які форми сприяють розвитку гнучкості мислення, створюють комфортний психологічний клімат, урівноважують емоційний стан дітей [25]. Вікна закривають паперовими кольоровими вітражами, що підтримують відповідний настрій та переживання певної пори року. Під стелею восени можна повісити вінок чи гілку, прикрашену горобиною та осінніми квітами або листям, узимку – різдвяний вінок із золотими горішками, зірочками та янголиками, а навесні – розквітла гілочка з вовняними пташками.

Особливу увагу приділяється столику сезону – спеціально створеній композиції, що відповідає порі року. Це втілюється в колірній гамі тканин, якими

драпірується столик, його персонажах (гноми, феї, квіткові дітки, звірята, різдвяний вертеп, великодня курочка з яєчками та курчатами тощо), природних матеріалах відповідно до пори року (квіти, гілочки, колоски, овочі тощо). Щодня там можуть відбуватися невеличкі зміни (наприклад, на один щабель спускається зірочка, наближаючи час Різдва), що створює переживання живого простору.

При оформленні середовища береться до уваги не тільки те, що дитина бачить, а й те, що чує та відчуває на запах. Наприклад, у груповій кімнаті можна відчутти запахи дерева або трав'яного чаю з медом, свіжої випічки, фруктів або крапельок ароматичної олії [25].

Для створення спокійної обстановки, життя дітей бажано супроводжувати живим співом та звучанням інструментів (блок-флейти, пентатонічної ліри, інших народних шумових інструментів та природних матеріалів (мушель, шишок, камінчиків, води чи піску тощо). Для дошкільнят добираються прості мелодії та пісеньки в особливому звучанні – «настрої квінти», що найбільш глибоко сприймається дітьми й відповідає їхнім віковим особливостям та потребам.

Особливу увагу, з точки зору Н. Даценко, необхідно звернути на іграшки, особливо ляльки. Ляльки виготовляються із натурального трикотажу, вовни, в одязі використовують льон, бавовну, фетр, шовк та ін. Іграшка-лялька чи тварина повинні мати природні форми та пропорції. Каркаси з дроту надають їм певної рухливості. Малюків цікавлять іграшки, які зберігають лише загальний образ, форму чи контурну схожість. Не деталізоване обличчя ляльки, лише іноді кольоровими нитками злегка позначає очі та ротик, формою виділяються щічки, іноді носик; але обличчю не надається певна застигла емоція чи вираз, що залишає простір для дитячої фантазії та уяви. Колірна гама повинна бути наближена до природної. Для дитини іграшка завжди жива і справжня, тож вона не розбирається «на запчастини» і не спотворює образи реального світу, а підтримує відчуття правдивості, зміцнює інтерес дитини до оточення та зв'язок з ним. Серед іграшок повинні бути казкові – феї, гноми або квіткові дітки [25].

Для хлопчиків ігрове середовища обладнають конструкторами, виготовленими переважно з дерева, для них також характерна відсутність дрібної деталізації. Іграшка утворює уявлення про цілісність світу та взаємопов'язаність усіх його складових. Кожна частина вже самодостатня, інтерес полягає в тому, як поєднати ці частини, створити нові зв'язки та конструкції. Дітям не дають інструкцій чи готових рішень, спонукаючи їх до самостійного пошуку.

Життя вальдорфського садочка побудоване на гармонійному впливі ритму дня, в основі якого лежать повторюваність та чергування організованих дорослими видів діяльності й вільної діяльності дітей. Тут можна провести аналогію з вдихом і видихом. До організованих моментів («вдиху») належать, наприклад, ранкове коло з пальчиковими та жестовими іграми, музично-рухова гра-хоровод, спільна трапеза, прибирання, різні види діяльності. «Видихом» є сон, прогулянка та вільна гра [25].

Групове приміщення не розділене на окремі зони. Воно повністю перетворюється під час вільної гри, щоразу по-новому. Так діти вчаться бути творцями простору власної гри та, зрештою, власних задумів.

Для зберігання іграшок, матеріалів та готових робіт використовуються переважно відкриті стелажі та полиці різної висоти, більшість яких доступні для дітей. Стільці, столи та лавки – багатофункціональні, легкі, але стійкі, швидко перетворюються на спільний стіл для трапези або використовуються в ігровому просторі як матеріал для «масштабного конструювання». З тканин малята створюють ліс або море, дашки саморобних «хатинок» та ін.

Усі ігрові матеріали доступні, розкладені в певних місцях, діти легко орієнтуються у них і знаходять те, що їм потрібно.

На ігрових майданчиках у вальдорфському дитячому садку розташовані стовпчики, пеньки, колоди, дерева або невеличкі споруди, альтанки, на які діти можуть залазити, повзати, не обмежуючи власну, відповідну вікові, рухову активність.

Отже, якщо дитина має простір для набуття власного досвіду та розвитку рухової активності, рівноваги, відчуття дотику та ін., це створює надійне підґрунтя для розгортання особистісних та соціальних здібностей, наприклад, ініціативи, внутрішньої активності та гнучкості мислення, емоційної рівноваги, співчутливості, переживання власного внутрішнього простору та поваги до простору інших, моральних законів, що діють як внутрішня свобода і обмеження, тощо, що у свою чергу, сприяє полегшенню адаптації до ЗДО.

Третьою умовою полегшення адаптації дітей до сучасного ЗДО є забезпечення змістовної діяльності малят із урахуванням їх індивідуальних інтересів та вікових можливостей дітей 3-го року життя.

Науковцями (С. Кобець, В. Котляр та іншими) доведено, що дітям подобається займатися образотворчою діяльністю: малюванням, ліпленням, аплікацією та конструюванням. У процесі малювання дитина за допомогою штрихів та кольорових мазків, як стверджує С. Кобець [35], передає явища дійсності (краплі дощу, падолист, сніг). Діти ознайомлюються з різноманітністю пластичних матеріалів для ліплення (глиною, пластиліном, тістом, зволеним піском, снігом). У процесі спільної діяльності діти вивчають їх властивості (пластичність, в'язкість, цілісність, вага, колір, температура) та можливості впливу на ці матеріали. Це підвищує їх інтерес до образотворчої діяльності, що в свою чергу, полегшує адаптацію до ЗДО.

На заняттях з аплікації В. Котляр [42] рекомендує ознайомлювати дітей з папером як художнім матеріалом та заохочувати їх експериментувати з ним, вивчати способи дій з ним. Діти створюють цікаві образи (хмаринки, курчат, ляльки із клаптиків тканини, колаж, флористику, екопластику), які дозволяють їм відкрити чарівний світ образотворення.

У процесі конструювання малюк уточнює і поповнює свої знання про предмети навколишньої дійсності, отримує певні навички застосування промислових відходів для виготовлення різноманітних виробів: іграшок, будівель, транспорту, предметів домашнього вжитку: меблів, посуду; прикрас. Він знайомиться з якостями та властивостями картону, пластика, вати, поролону,

пластмаси. Дитина отримує задоволення в процесі виготовлення виробів та залюбки грається з виготовленими власноруч іграшками. Виготовляючи іграшки з легкодоступних матеріалів, діти отримують цікаві, оригінальні іграшки, які відрізняються одна від одної.

Дітям дуже подобається малювати. Для зацікавленості малят малюванням вихователь використовує спільні дії, сенсорні ігри, сенсомоторні вправи, емоційне заохочення, милування, прийом «малювання-драматизації». Після слухання казки вихователь пропонує дитині зобразити казку за допомогою рисунка або малює картинки-загадки і пропонує вихованцю здогадатися, що зображено або що слід домалювати для отримання закінченого зображення.

Особливо сприяють швидкої адаптації дитини до закладу дошкільної освіти малювання нетрадиційними техніками. Воно допомагає прищепити любов до зображувального мистецтва та викликає бажання малювати ще більше, нетрадиційні техніки малювання викликають у дітей безліч позитивних емоцій, відкривають можливості використовувати добре знайомі їм предмети в якості художніх матеріалів. Малювання нетрадиційними способами, захоплююча, неймовірна діяльність, яка дивує і захоплює дітей. Незвичайні матеріали і оригінальні техніки зацікавлюють дітей тим, що можна малювати чим хочеш і як хочеш, що можна придумати свою незвичайну техніку. Діти відчують позитивні емоції, які підвищують настрій дитини. Завдяки нетрадиційним технікам дитячі малюнки стають більш змістовними, привабливими, емоційними. Навчившись виражати свої почуття на папері, малята краще розуміють почуття інших, навчаються долати сором'язливість, що, у свою чергу, також сприяє адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО

Отже, образотворча діяльність полегшує процес адаптації дітей раннього віку до сучасного закладу дошкільної освіти, оскільки малята займаються цікавою продуктивною діяльністю.

Гра – провідний вид діяльності дітей дошкільного віку. Саме організація ігрової діяльності дітей 3-го року дозволяє їм швидше пристосуватися до умов ЗДО, скоротити адаптаційний період.

А. Бурова окреслила умови організації сюжетно-рольової гри для дітей 3-го року життя [13]:

- ознайомлення дітей з різноманітними предметами, їх властивостями, функціональними діями, різноманітними сферами дійсності з ними;
- специфічний процес навчання гри як передача ігрового досвіду;
- використання дитячих іграшок, які малюк здатний сприймати адекватно;
- забезпечення оптимальної активності у грі кожної дитини;
- урахування індивідуальних, вікових та статевих особливостей дитини;
- урахування особливостей організації ігрової діяльності дітей різного віку;
- уведення нових сюжетів у процес гри;
- невтручання дорослого в гру дітей без потреби;
- стимулювання творчих проявів дітей у процесі гри.

Авторка виділила такі етапи навчання гри:

1. Ознайомлення дитини з дійсністю, яку вона згодом відображатиме у грі. Дорослий спочатку вигадує історію, добирає картки, спільно з дитиною пригадує те, що вона вже знає, залучає її до розповіді. Треба дати інформації «відстоятися» і потім подати стимул до гри, сюжетом якої має стати ваша історія.

2. Опанування відображуваної гри. Дитині пропонують подивися мультфільм і запропонувати інсценізувати його, розподіливши ролі. Або ж розіграти ту ситуацію, яка трапилась із дитиною.

3. Опанування гри-драматизації. На цьому етапі дитина вже сама може змінювати сюжет казки, в яку вона грає з мамою.

4. Безпосередні ігри з дитиною. В одну й ту ж гру можна гратися по-різному: бути в різних ролях, здійснювати дії відповідно до ситуації.

5. Участь у колективній сюжетно-рольовій грі. Дитину навчають гратися з уявним партнером чи предметом або в уявній ситуації. Тобто дитина – режисер і виконує всі ролі сама, дотримуючись певних правил.

У грі відбувається взаємодія дорослого з дитиною. Дорослий керує ігровою діяльністю малюка. Вихователь невимушено розгортає ігрові дії, демонструючи

свій інтерес до них. Використовує зацікавлення дітей до гри. Граючи, коментує власні дії. Використовує предмети-замінники. Обіграє нові іграшки, вводячи їх у новий сюжет. Посідає у грі позицію зацікавленого учасника.

А. Бурова застерігає вихователів від допущення помилок у процесі організації гри. Вона вказує, що дітей не можна залучати до гри як до обов'язкової діяльності; займати позицію контролера в грі; використовувати вербальне пояснення без показу дій; граючи, відтворювати дії з іграшками мовчки; залишати без уваги самостійні дитячі ігри; використовувати тільки реалістичні іграшки або тільки сюжетні; вносити нові іграшки, не подаючи зразків їхнього використання [13]. У процесі сюжетно-рольової гри діти спілкуються між собою, з дорослими, їх захоплює побудова сюжету гри під керівництвом вихователя. Така творча діяльність зацікавлює дітей, згуртовує їх, сприяє швидкому привиканню до ЗДО.

Отже, для скорочення та полегшення адаптаційного періоду дітей 3-го року життя необхідно залучати до різних видів діяльності, а саме: ігрової, образотворчої. Для цього необхідно організувати предметно-розвивальне середовище, яке б відповідало певним вимогам. Адаптація дітей до сучасного закладу дошкільної освіти неможлива без співпраці вихователів з батьками вихованців.

Висновки до 1 розділу

Проаналізувавши літературні джерела з питання адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти, можна зробити такі висновки:

Проблема адаптації до умов сучасного закладу дошкільної освіти виникає майже у кожній дитині, коли вона вперше переступає поріг дитячого садку. Під адаптацією науковці розуміють явище біологічної, психічної та соціальної природи, сутність якого полягає у пристосуванні окремого організму до умов навколишнього середовища.

З'ясовано, що у процесі адаптації необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості розвитку дітей третього року життя, а саме: провідна діяльність дітей у цьому віці – предметно-маніпулятивна гра. Діти виявляють прості форми самостійності, починають усвідомлювати власне «Я», у них зароджується свідомості, розвиваються психічні процеси (пам'ять, уява, спостережливість тощо), дитина оволодіває слуханням мовленням, тобто може сприймати вказівки дорослого щодо її дій та розповіді дорослих. У цьому віці у дітей формуються нові форми стосунків з однолітками, дорослими завдяки підвищенню їх активності.

Виявлено можливі труднощі, які виникають у дітей під час адаптації до сучасного ЗДО і шляхи їх попередження. До можливих труднощів науковці відносять: не сформованість у дитини – позитивної настанови на відвідування ЗДО, навичок самообслуговування, предметно-практичної діяльності, практичної взаємодії з рідними, продуктивних форм спілкування з однолітками; невідповідність домашнього режиму дня режимові ЗДО, затримка формування емоційних зав'язків між дитиною та вихователем.

З'ясовано, що для усунення причин важкої адаптації дітей до сучасного закладу дошкільної освіти, необхідно дотримання певних педагогічних умов.

Обґрунтовано важливість тісної співпраці закладу дошкільної освіти з батьками вихованців, необхідність організації предметно-розвивального середовища та залучення дітей до різних видів діяльності: ігрової, образотворчої тощо.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ 3-ГО РОКУ ЖИТТЯ ДО СУЧАСНОГО ЗДО

2.1. Визначення ступенів адаптації дітей 3-го року життя до ЗДО

З метою дослідження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти був проведений педагогічний експеримент. Експериментом було охоплено 40 дітей 3-го року життя у ЗДО «Вітерець» м. Конотопа, їх батьки (40 осіб) та два вихователя. Для проведення дослідження були створені експериментальна (далі ЕГ) та контрольна групи (далі КГ) по 20 дітей в кожній групі (Додаток А). Дослідження тривало з вересня 2021 по вересень 2022 і проводилося без порушення режиму дня дітей та розпорядку роботи закладу дошкільної освіти.

Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Метою констатувального етапу було виявлення ступені адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО. З цією метою нами були проведені спостереження за поведінкою дітей в період адаптації, бесіди з вихователями, батьками, психологом, медичною сестрою.

Спочатку ми провели анкетування батьків з метою прогнозування успішної адаптації дитини до ЗДО та з'ясування чи співпрацюють батьки з вихователями закладу з питань скорочення адаптаційного періоду. Анкета подана у додатку А. Із відповідей батьків ми дізналися, що 60% дітей важко розсмішити; 40% – капризують частіше, ніж 2 рази на день; 75% дітей не засипають самостійно, їх потрібно укладати спати; 30% малят капризують під час вживання їжі; 50% дітей мають друзів, які добре ставляться до неї, охоче граються; 35% дітей часто виходять із себе, вони потребують нагляду за ними; 15% малят страждають на енурез; шкідливих звичок малята не мають; 50% дітей не бажають залишатися на одинці, починають плакати; 30% малят не вміють себе поводити з однолітками, вони потребують постійного нагадування, що не можна ображати свого

напарника; 35% дітей випробують страх, коли залишаються на одинці або потрапляють у незвичайні для них обставини. Із відповіді на останнє запитання ми дізналися, що лише 35% батьків КГ та 30% дорослих ЕГ співпрацюють з вихователями з питань полегшення адаптації дітей до ЗДО.

Отже, проаналізувавши відповіді батьків, ми отримали такі результати: 50% дітей зможуть достатньо легко адаптуватися до умов дитячого садку, з рештою дітей потрібно працювати вихователям разом з батьками.

Психологічний тест для батьків «Чи готова Ваша дитина до вступу в ЗДО?» подана у додатку Б. Тестування проведено з метою визначення психолого-педагогічних параметрів вступу дитини до ЗДО. Відповіді батьків були проаналізовані, результати подані у вигляді діаграми на рис. 2.1.

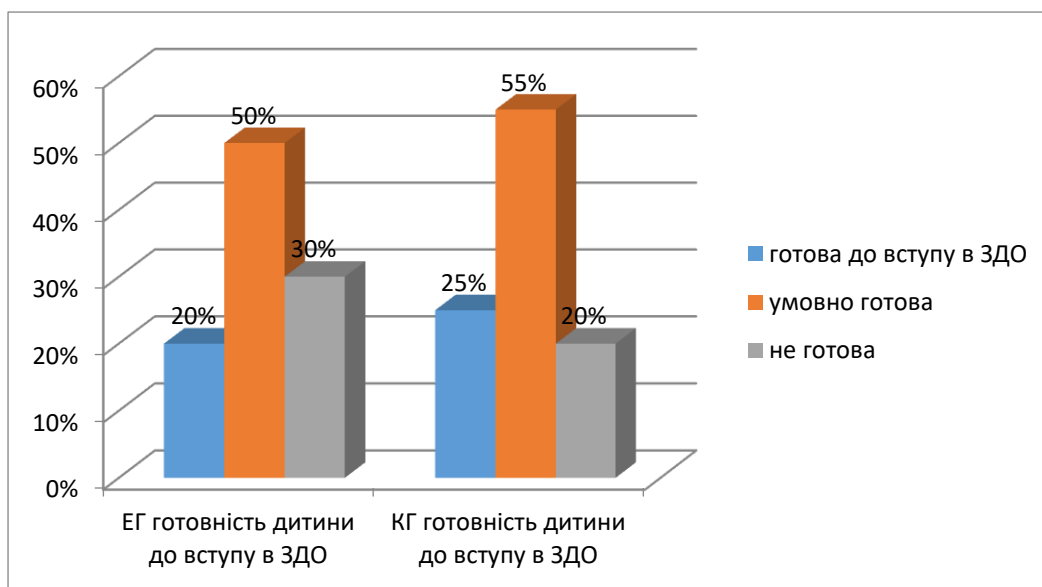

Рис. 2.1. Готовність дитини до вступу в ЗДО (за результатами тестування батьків)

Отже, тестування батьків показало, що лише 20% дітей ЕГ та 25% – КГ готова до вступу в ЗДО, 50% малят ЕГ та 55% дошкільників КГ – умовно готова, 30% вихованців ЕГ та 20% дітей КГ – не готова.

Наступним кроком констатувального етапу дослідження було анкетування вихователів (додаток В) з метою вивчення поведінки дітей в процесі адаптації та обізнаності педагогів педагогічних умов для полегшення пристосування дитини до ЗДО.

Із відповідей вихователів ми дізналися, що 60% дітей погано засинають, 20% малят мають неспокійний сон. 60% дітей мають добрий апетит, у 30% малят апетит вибірковий; 10% дітей мають поганий апетит. до горщика приучені 80% малят (самі просяться), 20% дітей треба садити на нього час від часу. Самостійно одягатися, умиватися вміють 70% малят, 25% дітей треба допомога в одяганні. 60% вихованців виявляють інтереси до дій дорослого, решта малят інтересуються іноді. Легко йдуть на контакт 25% дітей, 45% – йдуть на контакт вибірково, 30% вихованців не йдуть на контакт з дорослими та однолітками. 40% малят поведуть себе в грі дружелюбно, 35% – іноді конфліктують із-зі іграшок, 25% – постійно конфліктую під час гри. На заняттях 70% дітей не уважні, часто відволікаються, активність проявляють лише тоді, коли їм цікаво. Решта 30% вихованців на заняттях активні, уважні. З ранку, коли їх приводять до садку, 60% дітей важко розлучаються з батьками, 40% дітей починають плакати, поки їм вихователь не приділить уваги, 10% спокійно розстаються з батьками. Вихователі обізнані з педагогічними умовами для полегшення адаптації дітей до ЗДО (співпраця з батьками, організація діяльності, яка цікавить дитину, створення позитивного емоційного клімату в групі тощо), але дотримуються їх несистематично, оскільки не завжди вдається організувати цікаву для всіх дітей діяльність, не всі батьки йдуть на співпрацю з ЗДО. Готовність дітей до вступу в ЗДО за результатами анкетування вихователів подано у діаграмі на рис. 2.2.

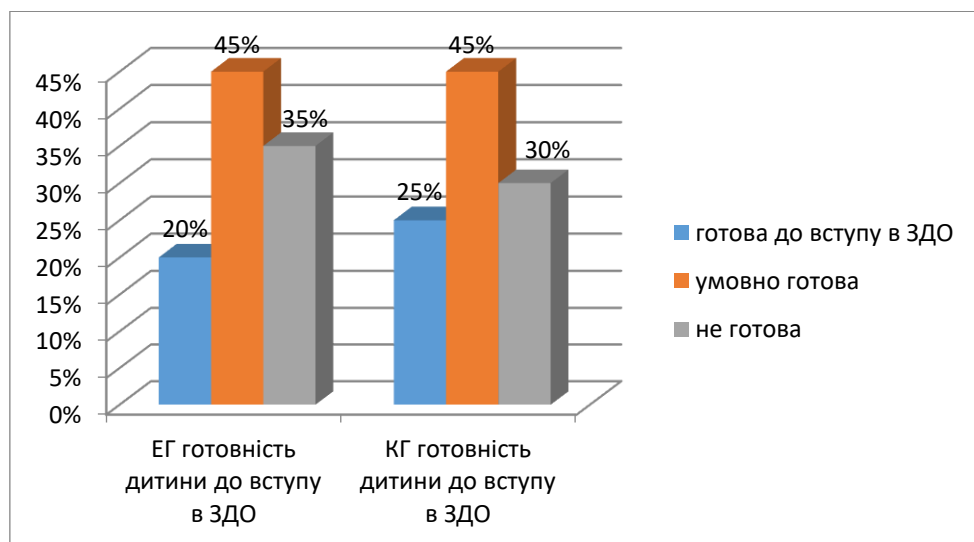

Рис. 2.2. Готовність дитини до вступу в ЗДО (за результатами анкетування вихователів)

Отже, відповіді вихователів на поставлені запитання показали, що у ЕГ 35% дітей, які потребують особливої уваги, індивідуальної роботи з ними для полегшення їх пристосування до ЗДО. Лише 20% дітей готові до вступу в ЗДО, і 45% – умовно підготовлені. В КГ аналогічно, не готові до вступу – 30% дошкільників, 45% – умовно підготовлені, 25% – готові.

З точки зору вихователів, потребує удосконалення і робота з батьками, щодо підготовки дітей до нових умов в ЗДО.

Аналіз планів вихователів показав, що педагоги приділяють адаптації вихованців значну увагу. Зокрема, заплановано проведення для батьків семінарів, конференцій, круглих столів, зустрічі з психологом та медичним персоналом. Ці заходи спрямовані на підвищення педагогічного досвіду батьків щодо полегшення пристосування малюків до закладу дошкільної освіти.

Медична сестра веде адаптаційний лист (додаток Е), в якому відмічає вагу і зріст дитини при вступі в ЗДО і через місяць, а також її мовленнєву активність, поведінку в грі, спілкуванні з дорослими та однолітками, апетит, сон, захворюваність тощо. Результати повідомляють батькам через куточок для батьків.

Таким чином, в ЗДО проводиться робота щодо полегшення адаптації дітей 3-го року життя на належному рівні, але цю роботу слід розширювати, проводити систематично, з дотриманням певних педагогічних умов, щоб вона давала більш вагомі результати.

Наступним кроком констатувального етапу дослідження було спостереження за поведінкою дітей.

Ми провели систему ігрових вправ для дітей, пальчикові гімнастики, релаксаційні вправи, розвиваючі ігри з предметами, різноманітні сюрпризи, заняття у формі міні-тренінгів з дітьми та батьками, які включали такі завдання :

- формування емоційних контактів «дитина – дитина», «дитина – дорослий», почуття приналежності групі;
- вдосконалення сенсорних функцій дітей;
- розвиток здатності дитини до емпатії, співпереживання;

– розвиток навичок соціальної поведінки.

Результати спостережень подані у додатку Д. Ми дійшли наступних висновків: майже у всіх дітей спостерігаються ознаки нестабільності в емоційній сфері, психологічний дискомфорт. Діти боляче переносять розлуку з рідними, відмовляються від спілкування, іграшок. У групі поведуться неспокійно, часто капризують, кличуть маму, іноді відмовляються від їжі. Заняття і групові ігри, організовані вихователем, малят не цікавлять, вони не зважають на яскраві іграшки, які розташовані на полицях у групі, віддаючи перевагу своїй улюбленій іграшці, принесеній із дому. До однолітків і вихователя ставляться байдуже або стороняться їх.

За результатами спостережень ми поділили дітей на три групи:

Високий рівень адаптації до ЗДО – віднесені діти, які мають стабільний емоційний стан, у них сформовані навички предметної діяльності, у спілкуванні з дорослими і дітьми активні, легко вступають в контакт, мають розвинену мову, легко розлучаються з батьками.

Середній рівень адаптації мають діти, які іноді мають пригнічений емоційний стан, у яких частково сформовані навички предметної діяльності, у спілкуванні з дорослими активні, а з дітьми іноді виникають конфлікти, вибірково вступають в контакт, мають розвинену мову, при розлученні з батьками іноді капризують.

Низький рівень адаптації мають діти, у яких пригнічений емоційний стан, у них не сформовані навички предметної діяльності, у спілкуванні з дорослими та однолітками пасивні, конфліктують з дітьми, неохоче вступають в контакт, мова розвинена погано, при розлученні з батьками капризують.

Рівні прояву адаптації дітей 3-го року життя подані у таблиці 2.1. та діаграмі (рис. 2.2).

Таблиця 2.1.

Рівні адаптації дітей ЕГ та КГ на констатувальному етапі дослідження

	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	4	20	10	50	6	30
КГ	5	25	11	55	5	20

Дані таблиці 2.1 і діаграми на рис. 2.2. свідчать про те, що у 25% дітей КГ та 20% вихованців КГ процес адаптації до ЗДО проходить легко, вони мають високий рівень адаптації; у 50% дітей ЕГ та 55% дітей КГ процес адаптації проходить на середньому рівні; у 30% малят ЕГ та 20% дітей КГ адаптація проходить важко: діти капризують, не бажають розставатися з батьками, не спілкувалися з вихователями та однолітками, у них низький рівень адаптації до ЗДО.

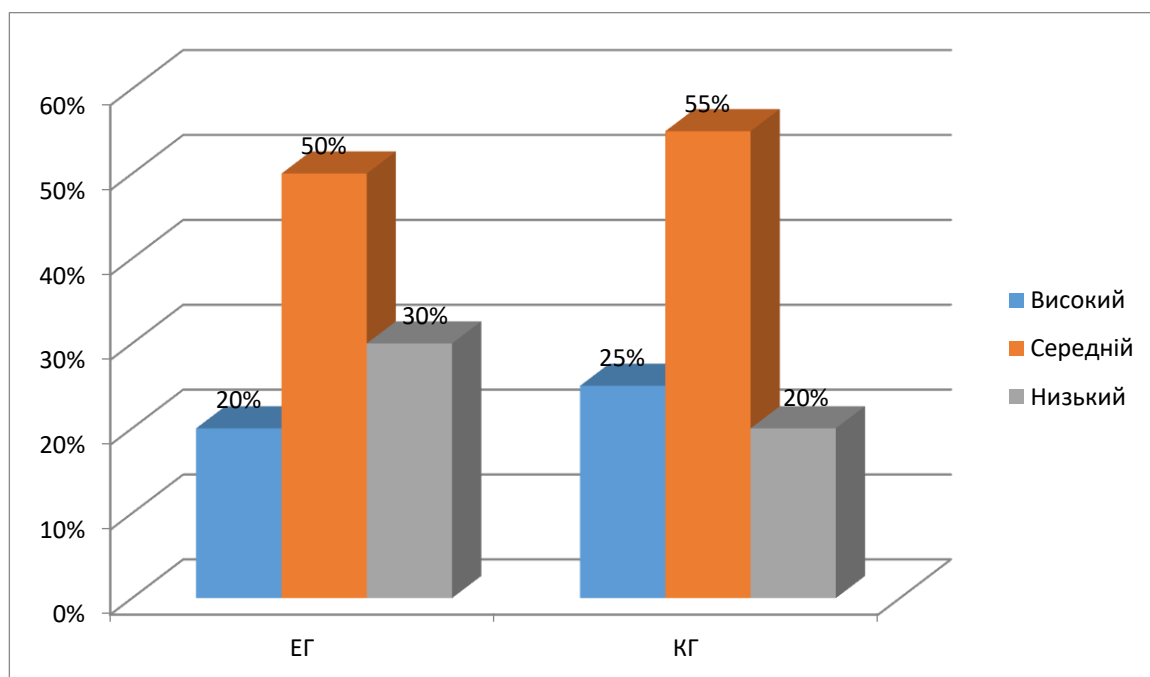

Рис. 2.3. Рівні адаптації дітей ЕГ та КГ на констатувальному етапі дослідження

Таким чином, з діаграми можна побачити, що рівні адаптації у дітей експериментальної і контрольної груп приблизно однакові і знаходяться на середньому рівні (50% в ЕГ та 55% – в КГ). За результатами анкетування батьків можна стверджувати, що співпраця між ЗДО та сім'єю з питання адаптації дітей знаходиться на низькому рівні, вихователі не систематично дотримуються педагогічних умов адаптації дітей до ЗДО.

Отже, перед нами постає завдання: організувати роботу з дотримання педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти.

2.2. Упровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО

Після проведення констатувального етапу дослідження ми провели формувальний етап, метою якого було впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО. Ми вважаємо, що для полегшення пристосування дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО необхідно дотримуватися таких педагогічних умов:

- тісної взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю до вступу дитини у ЗДО та в процесі адаптації;
- створення предметно-розвивального середовища;
- організація позитивного емоційного спілкування дитини з вихователем і персоналом дитячого садка;
- забезпечення змістовної діяльності дошкільнят з урахуванням індивідуальних інтересів кожної дитини та її вікових можливостей.

Від тісної взаємодії ЗДО з сім'єю залежить як швидко дитина адаптується до нових умов, від них залежить підготовленим прийде малюк до садка чи ні. Тому впровадження педагогічних умов ми почали з роботи з батьками. Взаємодія ЗДО

з батьками повинна спиратися на взаємну довіру; такт, чуйність у процесі проведення різних форм роботи з ними.

Система взаємодії включала таку модель роботи (див. рис. 2.4.).

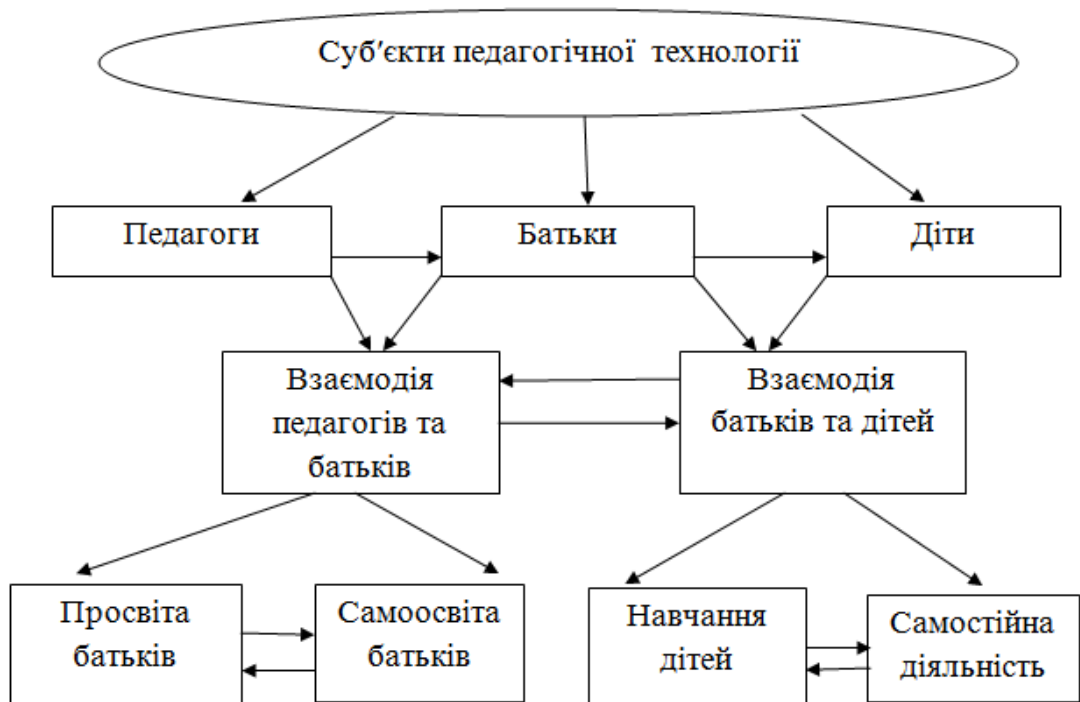

Рис. 2.4. *Модель взаємодії сім'ї і закладу дошкільної освіти*

У своїй роботі ми дотримувались педагогічних умов. Умова – це те, від чого залежить дещо інше (обумовлює); істотний компонент комплексу об'єктів (речей, їх станів, взаємодії), з наявності якого з необхідністю випливає існування даного явища. Педагогічні умови – це одна зі сторін закономірності освітнього процесу. Однією із умов було встановлення з батьками спокійних, рівних, довірчих стосунків. Це стало запорукою успішності проведеної нами роботи щодо залучення батьків до життя групи і включення їх у формування успішної та легкої адаптації їх дітей до умов ЗДО. Співпрацю з батьками ми почали з доповнення та розширення знань батьків з теорії та практики формування процесу пристосування малят до нових умов. З цією метою нами був розроблений план взаємодії ЗДО та сім'ї (див. додаток К).

Роботу з батьками ми почали з їх анкетування «Що ви знаєте про свою дитину» та групових зборів, присвячених адаптації дітей до ЗДО (додаток Л). Із відповідей батьків на запитання анкети ми дізналися про поведінку дітей, який у них настрій, як швидко вони засинають, який у апетит, які шкідливі звички мають. Також ми з'ясували чи виявляє малюк інтерес до іграшок, виявляє ініціативу у відносинах з іншими дітьми, чи цікавить його дії дорослих, який він при цьому: активний, уважний, ініціативний або пасивний, неуважний, безініціативний. На батьківських зборах, присвячених адаптації малюків до закладу дошкільної освіти ми звернулися з проханням до батьків заповнити анкету «Перше знайомство» (додаток Л1). Відповіді на запитання даної анкети дозволили нам отримати контактні дані з сім'єю, виявити особливості сімейного виховання, дізнатися про особисте життя дитини вдома: що малюку подобається, який вид занять його більш всього приваблює, з ким він легше вступає в контакт, які навички самообслуговування у нього розвинуті, чого боїться дитина та чим її можна зацікавити. Із проведеного експрес-анкетування ми дізналися яким іграшкам малюк надає перевагу, любить займатися образотворчою діяльністю або дивитися мультфільми. Із опитування на тему «Ви та ваша дитина» ми уявили себе якою батьки хочуть бачити свою дитину, як вони реагують на неслухняність дитини, на те, коли малюк їм заважає. Дані, які ми отримали із анкет, опитувальників ми узагальнили і занесли до картки нервово-психічного розвитку дитини 3-го року життя (додаток Л2). У карті виділені графи, в яких відмічається активність або пасивність спілкування, діяльність малюка, навички взаємодії з дорослими та однолітками, сенсорний розвиток, винахідливість, рух, навички тощо.

Отже, за час проведення формувального експерименту ми впроваджували першу педагогічну умову: налагоджували взаємодію з батьками, а саме:

- провели індивідуальні бесіди, батьківські збори, які дозволили отримати детальну інформацію про дітей 3-го року життя, які вступили до ЗДО.

- Провели для батьків та вихователів консультацію «Особливості адаптації дітей до умов ЗДО», на якій вони поглибили свої про адаптацію дітей до умов

ЗДО. На консультації обговорювалася стаття, яку батьки та вихователі прочитали заздалегідь.

– Проведений для батьків і вихователів семінар-практикум дозволив розширити знання батьків та вихователів про формування навичок у дітей у процесі їх пристосування до ЗДО, навчив визначати емоційний стан дитини.

– Проведені групові збори «Адаптація дитини 3-го року життя» закріпили знання батьків про адаптацію дітей, були надані відповіді на запитання, які їх цікавлять.

– Організовані і проведені круглий стіл «Позитивні сторони раннього розвитку дитини» та конференція «Обмін досвідом і спостереженнями» дозволив батькам і вихователям обмінятися думками, позитивним досвідом роботи з адаптації дітей.

– у процесі проведеної дискусії «Співпраця ЗДО та сім'ї» вихователі та батьки виказували думки чи варто взаємодіяти вихователям з сім'єю вихованців. Були висловлені протилежні точки зору. Наприкінці підведено підсумок.

– Усні журнали «Це цікаво знати: ігри, що сприяють адаптації дитини» допомогли батькам швидко знаходити потрібну інформацію як полегшити пристосування дітей до ЗДО. Наочні форми проводили для того, щоб сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею. Робота з батьками включала підготовку матеріалу на стенд.

– на засіданнях сімейного клубу батьки висловити свої ідеї по формуванню процесу адаптації. У сімейному клубі батьків та вихователів поєднувала загальна проблема й спільні пошуки оптимальних форм пристосування дитини до нових умов.

– Бібліотеку ігор «Пісочна терапія» проводили для того, щоб навчити співпрацювати вихователів з батьками.

Всі перелічені форми роботи допомогли нам побудувати тісну взаємодію між закладом дошкільної освіти і батьками вихованців.

Одночасно з проведенням роботи з батьками ми займалися оновленням предметно-розвивального середовища.

Діти 3-го року життя люблять гратися з піском та водою, тому ми обладнали осередок ігор з ними. Діти охоче хлюпочилися у воді, із задоволенням переливали її з ємкості в ємкість, експериментували з предметами, що тонуть і плавають тощо. В пісок діти закопувати різні предмети й відкопувати їх, пересипати його з долоньки в долоньку, із совка у форму, з нього будували гірки, прокладали доріжки, руйнували їх і знову будували. Формування фігур з піском – це початок конструювання, воно вдосконалює координацію рухів і змушує дитину зосередитись. Така діяльність захоплювала дітей, відволікала їх від думок про рідних. Ми створили дітям умови для самостійного експериментування з різними предметами й природними матеріалами, що дуже важливо для розвитку дитини 3-го року життя. Ігри з піском стимулювали активність дитини в усіх сферах розвитку: діти стали уважніше на математиці, оскільки отримали у грі поняття про форму, величину, кількість предметів; їм стало цікавіше пізнавати природу, оскільки самі вже проводили експерименти та спостереження: що станеться, якщо я вкину цю кульки у воду? Ігри з піском сприяли і фізичному розвитку: у них розвивалась координація рухів під час створення конструкцій з піску. Крім того, діти придбали досвід взаємодії в малих групах; вони отримували емоційне задоволення від улюбленої діяльності, почуття радості від досягнення успіху.

Для ігор з піском ми придбали за допомогою батьків дітей совки, грабельки, палички, ємкості різної форми та об'єму; невеликі іграшки для закопування (кільця, кульки, кубики й інші геометричні форми різних кольорів та розмірів), механічні іграшки.

Для формування наочно-дійового мислення оснастили (із залученням батьків) осередок різноколірними пластмасовими мисочками, чашечками, пляшечками, баночками різної величини; тканинними мішечками з камінцями, жолудями, гудзиками, горохом, маленькими предметами тощо. Для малювання придбали різнокольорові олівці, фарби, зошити для малювання; для

конструювання хлопчикам батьки зробили дерев'яні кубики, паралелограми, піраміди тощо. Крім того в осередку було зібрано різні види конструкторів і будівельного матеріалу; коробки з маленькими іграшками для обігравання різних конструкцій. Дітям подобалось грати з різноманітними пірамідками, вкладками різної форми та величини; різноколірними циліндрами, ковпачками; набором різнокольорових предметів.

В осередок сюжетно-рольової гри ми помістили іграшки та предмети, які нагадують дітям знайомі їм предмети побуту: іграшки для сюжетно-рольової гри «Сім'я» (кухня, ліжко, колиска, столик, крісла, ляльки, пупси, комплекти постільної білизни; набори одягу для ляльок; набори посуду тощо). Ігрові матеріали, добирали яскравими й досить мобільні, які легко трансформуються зі зміною теми гри. Осередок для сюжетно-рольової гри за допомогою батьків облаштували у вигляді імпровізованого будиночку, який захищав гравців від дітей, які не брали участь у грі. Будиночок нагадував їм їх кімнату, вони із задоволенням там грали.

Ми проводили там ігри-заняття з іграшками з метою розширення уявлень дітей про призначення предметів, учили вихованців вправно діяти з ними, переносити отримані знання і навички в самостійні ігри й повсякденне життя. Так, ігри-заняття приготуємо ляльці суп, накриємо на стіл, одягнемо ляльку на прогулянку, укладемо ляльку спати сприяли організації сюжетно-рольової гри «Сім'я».

Зародженню театралізованої діяльності сприяв осередок вбирання, оскільки дітям 3-го року життя дуже подобається прикрашати себе намистом, стрічками, вбиратися у різний одяг, позувати перед дзеркалом. Для вбирання ми пропонували малюкам різнокольорові хусточки, шарфи, спіднички, фартушки, українські віночки зі стрічками, банти, сумочки, намисто та інші прикраси.

У осередку рухової активності в одні частині згрупували великі спортивні модулі (гірка, сухий басейн, каскад різноколірних іграшок, які приваблюють дітей, викликають бажання дотягнутись до них рукою, підстрибнути. В другій частині зробили «Доріжку здоров'я» з масажними килимками, гімнастичну лаву.

Тут є предмети, необхідні для проведення гімнастики, для організації рухливих ігор та самостійної рухової діяльності дошкільнят.

В осередку образотворчої діяльності діти із задоволенням займаються образотворчою діяльністю, оскільки в цьому віці ці заняття по-особливому емоційні, вони несуть дітям радість, піднесення, задоволення. Десь діти отримували не лише позитивні емоції, а й розвивали творчі здібності, допитливість, уяву та ініціативу.

Оновлений осередок сприяв створенню атмосфери взаємної симпатії, любові й піклування.

Наступною умовою успішної адаптації до умов ЗДО було організація змістовної діяльності дітей. Малюкам дуже подобались ігри-заняття. У додатку М наведено заняття «У пошуках сонечка». Заняття проведено у формі подорожі, з коротенькими інсценівками з ляльками, веселими пісеньками, малюванням в нетрадиційній техніці – все це мотивує малят застосовувати набуті знання і забезпечує ситуацію успіху для кожного.

Метою заняття є закріплення знань дітей про колір, форму; вміння їх розрізнати та правильно називати; збагачення сенсорного досвіду дітей, розширення знань про предмети побуту; підтримування інтересу до образотворчої діяльності шляхом використання нетрадиційних технік малювання; розвиток мовлення, пам'яті, уваги, дрібної моторики; виховання культури спілкування з дорослими та однолітками, співчуття, бажання допомагати тим, хто цього потребує.

Для проведення заняття використовували декорацію у вигляді лісової галявини з двома хатинками; іграшки: зайчиху, зайченята, лисичку; колиску, іграшкову постільну білизну (матрац, простирadlo, подушку; клаптикову різноколірну «ковдру» з фетру з прорізами різних форм), різноколірні фетрові круги, трикутники, квадрати; іграшковий чайний посуд; вирізані з картону зображення сонця і хмари; бульбашкову плівку, паперові силуети хмаринок, малярні щітки, фарбу синього кольору, тацю, серветки.

На занятті діти виконували роль курчат, а вихователька маму-квочку. Курчата відправляються у подорож шукати сонечко, адже без нього все змерзнуть.

На своєму шляху курчата зустрічають зайчиху, якій допомагають полатати ковдру і вкласти зайченят спати. Дидактична гра «Латаємо ковдру» полягає в тому, дітям потрібно накласти «латочки» на прорізи в «ковдрі» відповідно до кольору, форми, величини. Таким чином, вихователька закріплює знання вихованців про колір, форму,

Діти допомогли Лисичці гарно розставити посуд на святковому столі, виконав дидактичну гру «Сервіруємо стіл до чаю» (Діти розставили ляльковий посуд на столі, добрав за кольором чашку до блюдечка, закріпивши назви предметів: чайник, чашка, блюдце, ложка).

Задля повернення сонечка діти намалювали краплинки дощу, використавши нетрадиційну техніку малювання.

Подібні заняття дуже сподобалися дітям, вони, навіть, просили ще організувати їм подорож. Для дітей ми підібрали низку ігор (додатки П, П1).

Ігрова діяльність полегшує адаптацію дітей до нових соціальних умов, допомагає їм адекватно сприймати себе та інших дітей, опанувати конструктивні форми поведінки й основи комунікабельності. Ми розвивали бажання дітей познайомитися один з одним під час проведення ігор «А мене звати», «Луна», «Равлик», «Потяг», «Клубочок»; відчуття єдності, згуртованості формувалось у дітей під час проведення ігор «Морський банан», «Велике дерево», впевненість у собі, силу звучання голосу малята розвивали у грі «Дзвіночок». Захоплювала дітей і гра з водою «Граємося з водичкою», яка закріплювала знання дітей про властивості води, розвивала у них здатність розрізняти властивості предметів, під час діти будували речення з 3-х – 5-и слів. Коли на небі сяло сонечко, ми проводили гру «Сонячний зайчик»: малята шукали його на столику для ігор з водою. У грі дошкільнята дізнавалися про властивості сонця, для чого воно потрібно, ознайомлювалися з властивостями води.

Емоційно-етичні основи поведінки малюків ми формували у грі «Вистава іграшок», у якій діти спілкувалися з іграшками. Для постановки спектаклю ми брали доступні дітям українські народні казки, оповідання, вірші, сценки з повсякденного життя дошкільнят. Ігрову ситуацію ми організовували так, щоб діти ставали безпосередніми учасниками постанови. Вони з готовністю виконували доручення і прохання персонажів вистави, допомагали їм, попереджали про небезпеку, переживали за них. Такі дії сприяли формуванню у малюків гуманних почуттів, почуття турботи про інших, надання їм допомоги у разі потреби. Одночасно діти глибше розуміли й усвідомлювали зміст літературного твору, встановлювали зв'язок між чуттєвими і вербальними враженнями, що так важливо для психічного розвитку дитини цього віку.

Гра об'єднувала дітей спільністю переживань і зближувала з дорослим, який показував ляльковий театр.

До ігротеці ми внесли низку ігор з піском – улюбленим заняттям дітей 3-го року життя. Граючи з сухим піском, діти виконували вправи «Піщаний дощ», з метою регулювання м'язової напруги та розслаблення, ознайомлення з властивостями сухого піску; вправу «Незвичайні сліди» діти виконували для розвитку тактильного відчуття, уяви; вправою «Візерунки на піску діти закріплюють знання про сенсорні еталони, вправа «У пісочній долині йдуть дощі» сприяє регулюванню м'язовій напрузі та розслабленню, малята ознайомлюються з властивостями зволоженого піску.

Отже, роботу з питання адаптації дітей 3-го року життя до нових умов проводили у тісній співпраці з батьками. Батьки вдома, вихователі в ЗДО протягом дня, у режимних моментах контролювали емоційний стан дітей: як дитина грається з однолітками, їсть, спить. Вихователі залучали дітей до змістовної діяльності: ігрової, образотворчої, театралізованої та інших видів діяльності попередньо створив предметно-розвивальне середовище, в якому дітям було спокійно і затишно, як у сім'ї.

Таким чином, педагогічні умови успішної адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного закладу (тісна взаємодія ЗДО з сім'єю до вступу дитини у

заклад та в процесі її адаптації; використання в роботі з дітьми адаптаційних вправ та ігор; забезпечення змістовної діяльності дошкільнят в організованому предметно-розвивальному середовищі з урахуванням індивідуальних інтересів кожної дитини та її вікових можливостей) впроваджені.

2.3. Аналіз результатів впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного ЗДО

Після впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти ми провели заключний контрольний етап експерименту. Завдання, які треба було розв'язати на контрольному етапі, полягали у:

- повторному анкетуванню батьків та вихователів та виявленню змін, які відбулися за час проведення формувального етапу експерименту;
- проведенні повторної діагностики дітей експериментальної та контрольної груп за методиками констатувального етапу експерименту;
- порівнянні рівнів адаптації дошкільнят ЕГ та КГ, отриманих на констатувальному етапі з результатами контрольного етапу експерименту.

Також передбачалось визначити доцільність, ефективності та результативності упровадження педагогічних умов формування адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти.

Першим кроком констатувального етапу дослідження ми провели повторне анкетування батьків за анкетами, складеними на констатувальному етапі дослідження. Простежимо як змінилися відносини між закладом дошкільної освіти і вихователями.

Проаналізуємо відповіді батьків на повторне анкетування (додаток А). Із відповідей батьків ми дізналися, що дитину набагато легше стало розсмішити. Таку відповідь дали всі батьки, тобто на 20% більше, ніж на констатувальному етапі дослідження. Менше на 40% дітей слало капризувати частіше ніж два рази на тиждень. 30% дітей не засинають без іграшки, що на 45% менше, ніж на констатувальному етапі, малюки перестали перебирати у їжі, тобто зменшення

відбулося на 30%. 70% дітей мають друзів (що на 20% більше попереднього етапу), з якими вони підтримують дружні відносини, конфлікти виникають іноді під час гри і-за іграшок. Кількість малюків, які часто виходять із себе знизилась до 5% що менше на 30% порівняно з констатувальним етапом. Такі діти потребують особливої уваги та нагляду з боку вихователя і батьків.

Шкідливі звички у малюків відсутні. Кількість дітей, які бояться залишатися на одинці зменшилося до 15%, що менше попереднього етапу на 35%. Усі батьки відмітили, що діти стали набагато краще поводитися з однолітками, вони вже не потребують постійного нагадування, що не можна ображати свого напарника. Кількість таких дітей зменшилась на 30%. Із відповіді на останнє запитання ми дізналися, що майже усі батьки співпрацюють з вихователями з питань полегшення адаптації дітей до сучасного ЗДО. Батьки виступають на батьківських зборах, діляться досвідом за круглим столом, консультуються з вихователями з різних питань (як дитина поводить себе, як спить, як відбувається її загальний розвиток тощо). Кількість таких батьків збільшилась на 60%

Отже, проаналізувавши повторні відповіді батьків, ми отримали такі результати: 90% дітей легко адаптуються до умов сучасного закладу освіти, з 10% вихованців треба працювати вихователям разом з батьками.

Метою повторно проведеного психологічного тесту для батьків «Чи готова Ваша дитина до вступу в ЗДО?» (додаток Б) було визначення змін, які відбулися у психолого-педагогічних параметрах вступу дитини до закладу дошкільної освіти. Тест включав питання щодо настрою дитини останнім часом, як вона засинає, скільки годин спить, який апетит у малюка, чи цікавиться дитина іграшками, речами у новому середовищі, чи цікавлять її дії дорослих, які її взаємовідносини з дорослими, з дітьми. Важливе значення мало запитання як дитина відноситься до занять, її активність, уважність, впевненість у відповідях, у своїй можливості, її емоційна прихильність до якогось дорослого. Відповіді батьків на всі ці запитання були проаналізовані і результати представлені у вигляді діаграми на рис. 2.5.

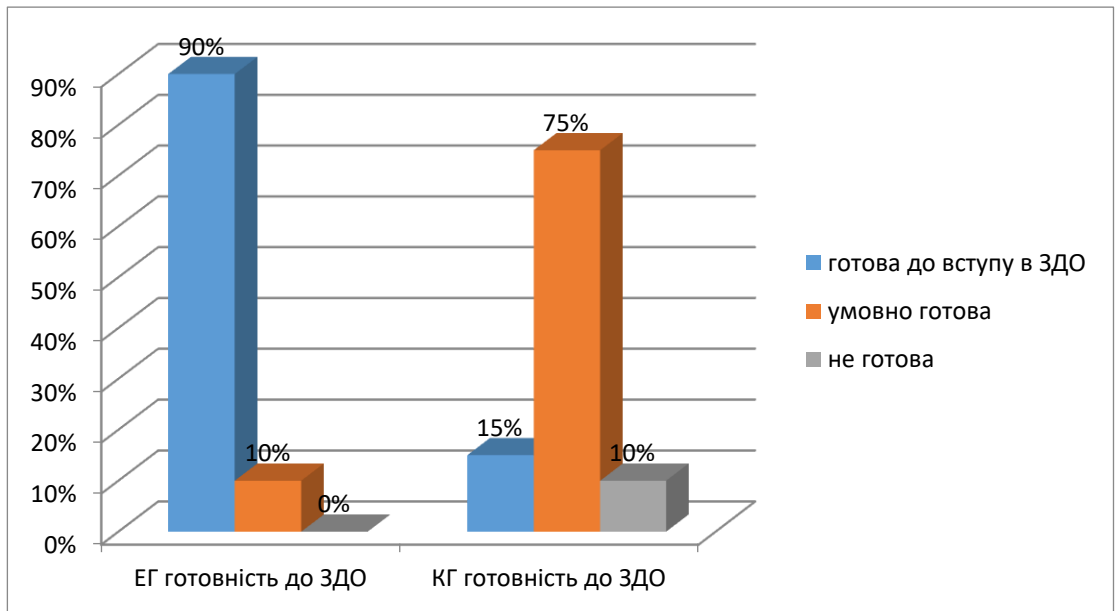

Рис. 2.5. Готовність дитини до вступу в ЗДО на контрольному етапі дослідження (за результатами тестування батьків)

Як свідчать дані діаграми на рис. 2.5. діти експериментальної групи краще підготовлені до сучасного закладу дошкільної освіти.

Зміни, які відбулися з дітьми за період підготовки дітей до вступу в ЗДО подані у діаграмі на рис. 2.6.

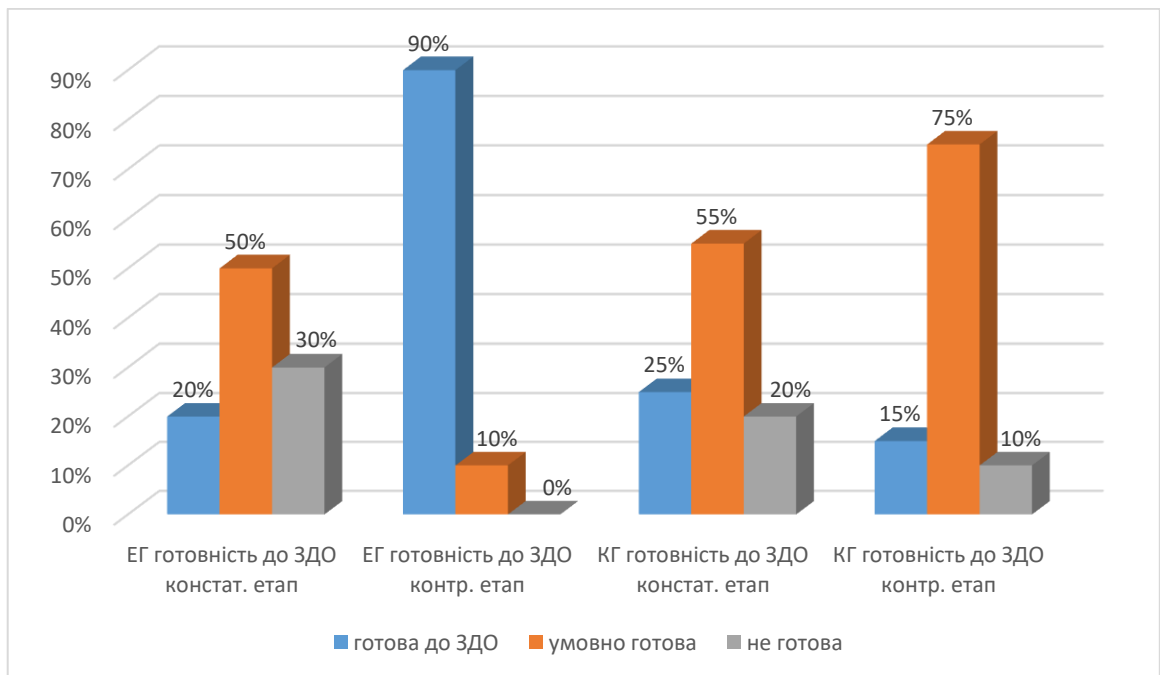

Рис. 2.6. Зміни, що відбулися у підготовці дітей до вступу в ЗДО за час проведення експерименту (за результатами тестування батьків)

Дані діаграми, поданої на рис. 2.6., свідчать про те, що батьки експериментальної групи вважають, що готовність їх дітей до вступу в ЗДО за час проведення експерименту збільшилась на 70%, а кількість непідготовлених дітей зменшилась на 30%, тобто всі діти були підготовлені до вступу в заклад дошкільної освіти. З точки зору батьків контрольної групи, готовність їх дітей до вступу в ЗДО покращилась на 10%, умовна готовність зросла на 20%, непідготовленість дітей зменшилась на 5%. Як бачимо, співпраця батьків експериментальної групи з вихователями дала позитивні результати.

Наступним кроком контрольного етапу дослідження було повторне анкетування вихователів (додаток В) з метою вивчення як змінилися поведінка дітей в процесі пристосування до нових умов та обізнаності педагогів педагогічних умов для полегшення адаптації до сучасного закладу дошкільної освіти.

Відповіді вихователів засвідчили, що у дітей значно покращився сон, з улюбленою іграшкою засинають лише 10% дошкільників із експериментальної групи, решта дітей засинають спокійно. У контрольній групі таких дітей більше – 40% засинають з іграшкою та 15% дошкільнят КГ мають неспокійний сон. У малят із експериментальної групи значно покращився апетит (складає 80%) на відміну від дітей контрольної групи (50%). У Експериментальній групі всі діти прилучилися до горщика (самі просяться на горщик), в контрольній групі неприлучених до горщика дітей залишилося 15%, 30% дітей треба садити на нього час від часу. Діти експериментальної групи самостійно умиваються (100%), одягаються – 90%. В КГ до самостійності приучені лише 50% самостійно одягатися, умиватися вміють 70% малят, 25% дітей потребують допомоги при одяганні.

В експериментальній групі збільшилась кількість дітей до 80%, які виявляють інтерес до дій дорослого, 10% проявляють інтерес, коли їм дуже цікаво, частіше – це цікава гра, яку пояснює вихователь. У контрольній групі ці показники значно нижче: 60% – які постійно виявляють інтерес, 30% звертають увагу на дії дорослого іноді, а 10% взагалі не цікавлять дії дорослого. Змінилося і

відношення дітей ЕГ по відношенню до дорослого, зокрема вихователя. На 50% дітей збільшилась кількість дітей, які легко йдуть на контакт з ним. 20% вихованців йдуть на контакт вибірково. Більшість дітей контрольної групи (70%) контактують з дорослими вибірково, 20% вихованців не йдуть на контакт з дорослими і 10% – контактують. У ігровій діяльності 70% дітей експериментальної групи та 40% малят із контрольної поведуть себе дружелюбно, У 30% вихованців ЕГ та 45% дітей КГ іноді виникають конфлікти із-за іграшок, розподілу ролей. 15% дошкільнят КГ постійно конфліктують у ігровій діяльності.

Вихователі підкреслили уважність, активність на заняттях дошкільників із експериментальної групи (65%), решта 35% дошкільнят можуть відволікатися на заняттях, якщо їх не зацікавити розповіддю або показом. 60% дітей із контрольної групи залишаються неуважними, часто відволікаються, їх активність проявляється іноді, коли їм цікаво про щось дізнатися вони задають запитання дорослому. Решта 35% вихованців із КГ та вихованців на заняттях активні, уважні.

50% дітей експериментальної групи легше стали розлучатися з батьками, 40% іноді покапризують і йдуть у групу, 10% дошкільнят спочатку починають плакати при розлученні з рідними, але коли увійдуть до групи – перестають, відволікаючись у грі. 40% дошкільнят контрольної групи важко розлучаються з ранку з батьками; 50% дітей починають плакати, поки їм вихователь не приділить уваги, 10% спокійно розстаються з батьками.

Відповіді вихователів показали, що вони обізнані з педагогічними умовами адаптації дітей до ЗДО. Особливо вони підкреслили тісну взаємодію вихователів з батьками дітей, адже від того як підготують дитину за закладу дошкільної освіти в сім'ї залежить її поведінка в адаптаційний період. Важкість протікання адаптації залежить від організації змістової діяльності, необхідно дітей залучати до діяльності, яка цікавить малюка, а для цього необхідно обладнати предметно-розвивальне середовище. Неабияке значення має створення позитивного емоційного клімату в групі тощо. Вихователі експериментальної групи стали

систематично дотримуватися педагогічних умов, вихователі контрольної групи, як і раніше, дотримуються їх несистематично, оскільки не завжди можуть організувати цікаву діяльність на заняттях та в самостійній діяльності.

Готовність дітей до умов ЗДО на контрольному етапі дослідження за результатами анкетування вихователі подана рис. 2.7.

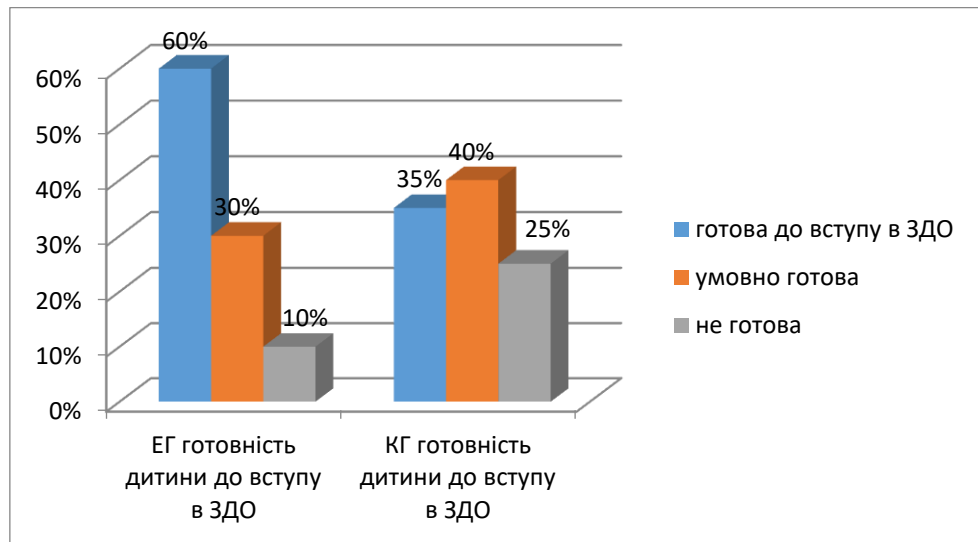

Рис. 2.7. Готовність дитини до вступу в ЗДО (за результатами анкетування вихователів)

Отже, відповіді вихователів на запитання анкети показали, що в експериментальній групі залишилось лише 10% дошкільників, які потребують особливої уваги в адаптаційний період, в контрольній групі таких дітей 25%.

Зміни, що відбулися з дітьми за час проведення експерименту за результатами анкетування вихователів, представлено на діаграмі (рис. 2.8)

Дані діаграми на рис. 2.8. свідчать про те, що покращення у підготовці дітей до вступу в ЗДО, з точки зору вихователів, у дітей експериментальної групи відбулося на 25% (КГ – на 5%), умовна підготовленість в ЕГ залишилась 45% (в КГ збільшилась на 5%), не підготовленість до вступу зменшилась на 25% (в КГ зменшилась на 5%).

Отже, позитивні зміни у роботі з дітьми експериментальної більш суттєві, ніж досягнення в контрольній групі, що свідчить про ефективність проведеної роботи з дітьми та їх батьками щодо підготовки дітей до вступу в ЗДО.

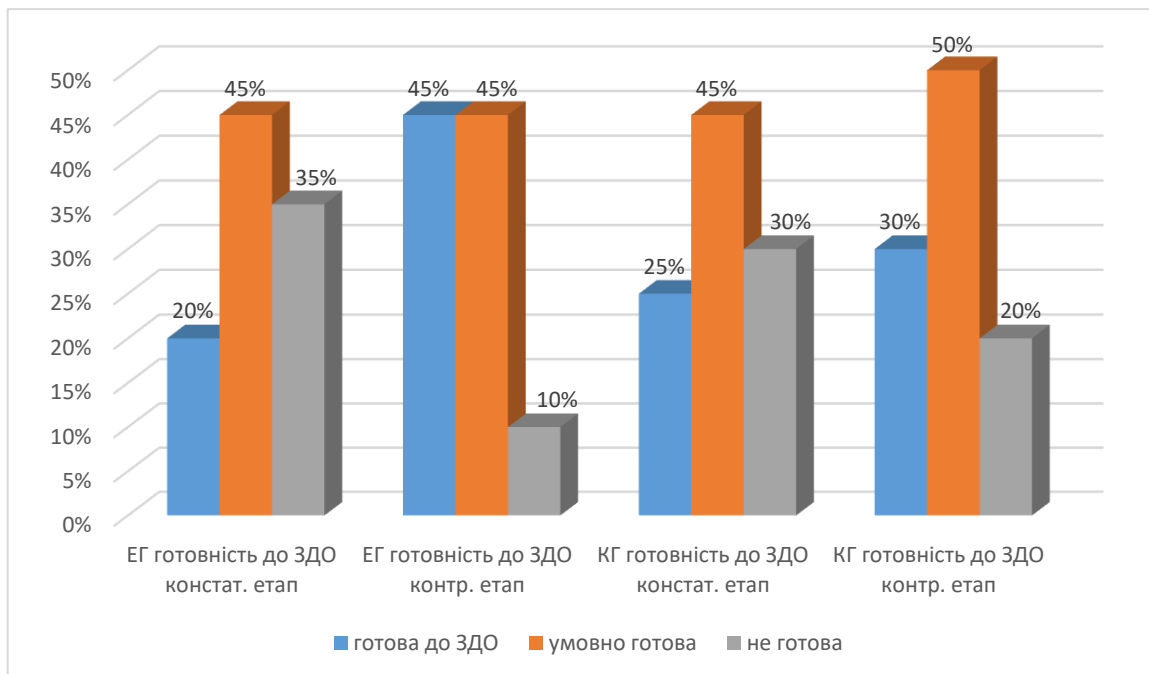

Рис. 2.8. Зміни, що відбулися у підготовці дітей до вступу в ЗДО за час проведення експерименту (за результатами анкетування вихователів)

Наступним кроком нашого дослідження було аналізування планів вихователів. Аналіз показав, що педагоги приділяють адаптації вихованців значну увагу. Вихователями заплановано проведення для батьків семінарів, конференцій, круглих столів, зустрічі з психологом та медичним персоналом. Ці заходи спрямовані на підвищення педагогічного досвіду батьків вихованців щодо полегшення адаптаційного періоду малюків до сучасного закладу дошкільної освіти.

Медична сестра щомісячно зважує малят і результати заносить до адаптаційного листа, в якому крім ваги, можна знайти зріст дитини при вступі в заклад дошкільної освіти і через місяць, розвиток її мовленнєвої активності, поведінки в ігровій діяльності, спілкуванні з дорослими та однолітками, її апетит, сон, захворюваність тощо. Результати повідомляються батькам через куточок для батьків або на групових зборах, присвячених адаптації малюків до ЗДО.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в закладі дошкільної освіти продовжує проводитися систематична плідна робота з полегшення пристосування дітей 3-го року життя до ЗДО на належному рівні. Вихователі з

успіхом користуються матеріалом, який ми їм підібрали та запропонували для роботи з батьками та їх дітьми в адаптаційний період.

Наступним кроком контрольного етапу дослідження було спостереження за поведінкою дітей. З цією метою ми провели систему ігрових вправ для дітей, пальчикові гімнастики, релаксаційні вправи, розвиваючі ігри з предметами, різноманітні сюрпризи, заняття у формі міні-тренінгів з дітьми та батьками. У процесі спостереження необхідно було з'ясувати :

- на якому рівні сформовані емоційні контакти «дитина – дитина», «дитина – дорослий», почуття приналежності групі;
- на якому рівні сформовані сенсорні функції дітей;
- чи здатна дитина до емпатії, співпереживання;
- на якому рівні розвинуті навички соціальної поведінки.

Спостереження показали, що процес адаптації у дітей експериментальної групи пройшов успішно. Якщо на початку експерименту емоційний стан Вадима А. був пригнічений, не виявляв активності і ігровій діяльності, у спілкуванні з дорослими та дітьми, то після проведення експерименту хлопчик став більш активним, із задоволенням грає з іншими дітьми з піском, займається конструюванням з однолітками. На заняттях теж його активність значно підвищилась, він вже вступає в контакт з дорослими: виконує їх прохання, сам звертається за допомогою у разі потреби, наприклад, коли сам не може застібнути курточку, збираючись на прогулянку. Аріна С. на початку експерименту була пасивна в спілкуванні, емоційний стан був не стабільним. Дівчинка часто плакала, не вступала в контакт ні с дорослими, ні з дітьми. По завершенні експерименту у Аріни з'явилися подруги, з якими вона грає у сюжетно-рольову гру «Доньки-матері». Аріна разом з мамою та бабусею прийняли активну участь в оформленні батьківського куточка «Мій садочок – мій другий дім». На заняттях виконувала всі завдання вихователя, тобто навички предметної діяльності у неї сформувалась. На констатувальному етапі нашу увагу привернув Святослав Л., у якого була погано розвинена мова, емоційний стан був пригнічений, не вступав у контакт з дітьми, а намагався триматися поруч з вихователем. Після проведеної роботи з

адаптації, поведінка Святослава змінилася у кращій бік. Він перестав сторонитися дітей, сам пропонував побудувати башту, гараж для машини, на прогулянці грали з піском. Мова хлопчика поступова почала покращуватися, словниковий запас збільшився завдяки проведеними нами заходами. У Фелікса Б. погано була розвинена предметна діяльність, не виявляв бажання вступати в контакт з дорослими, з дітьми не виявляв ініціативи. На контрольному етапі дослідження хлопчик сам виявляв бажання вступити в контакт з дітьми під час ігрової діяльності, на заняттях проявляв ініціативу, намагався бути уважним і активним. Покращення у емоційному стані, у сформованості навиків предметної діяльності, у збільшенні активності дітей експериментальної групи відбулася за рахунок спільної діяльності батьків дітей з закладом дошкільної освіти. Батьки цих дітей приймали активну участь у проведенні круглого столу, де вони обмінювалися думками щодо полегшення адаптаційного періоду малюків, консультувалися з вихователем щодо поведінки дитини, його емоційного стану, успіхів у навчанні, спілкуванні з іншими дітьми тощо. Аня А. була з дорослими несмілива. Під час формувального експерименту Аня разом з мамою зробила перші спроби виготовлення та показу нас тільного театру для малюків «Теремок». Її несміливість пройшла.

Спостереження за дітьми контрольної групи показали, що особливих змін у поведінки дітей не відбулося. Так, Саша А. була малоактивна з дітьми і дорослими, уникала контактів з ними, емоційний стан був пригніченим, в діяльності наслідувала дорослих, самостійності не виявляла. На контрольному етапі поведінка дівчинки змінилася трохи. Емоційний стан її часто змінювався, був то піднесеним, то пригніченим, вона ще часто сумувала по батькам. Відволікала її від думок про батьків лише ігрова діяльність, дівчинка любила грати з пірамідками, мабуть вони нагадували їй дім. Навички предметної діяльності у дівчинки сформовані на середньому рівні, в спілкуванні з дорослими не виявляє ініціативи У Матвія Б. також відбулися незначні зміни у розвитку мовлення, він, як і раніше, часто виявляє свою роздратованість, з дітьми не виявляє бажання спілкуватися, грати, на заняттях – пасивний.

Рівні пристосування дітей експериментальної та контрольної групи до умов ЗДО на контрольному етапі дослідження подано у таблиці 2.2 та діаграмі на рис. 2.9.

Таблиця 2.2.

Рівні адаптації дітей ЕГ та КГ на контрольному етапі дослідження

	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
ЕГ	11	55	9	45	0	0
КГ	7	30	9	45	3	15

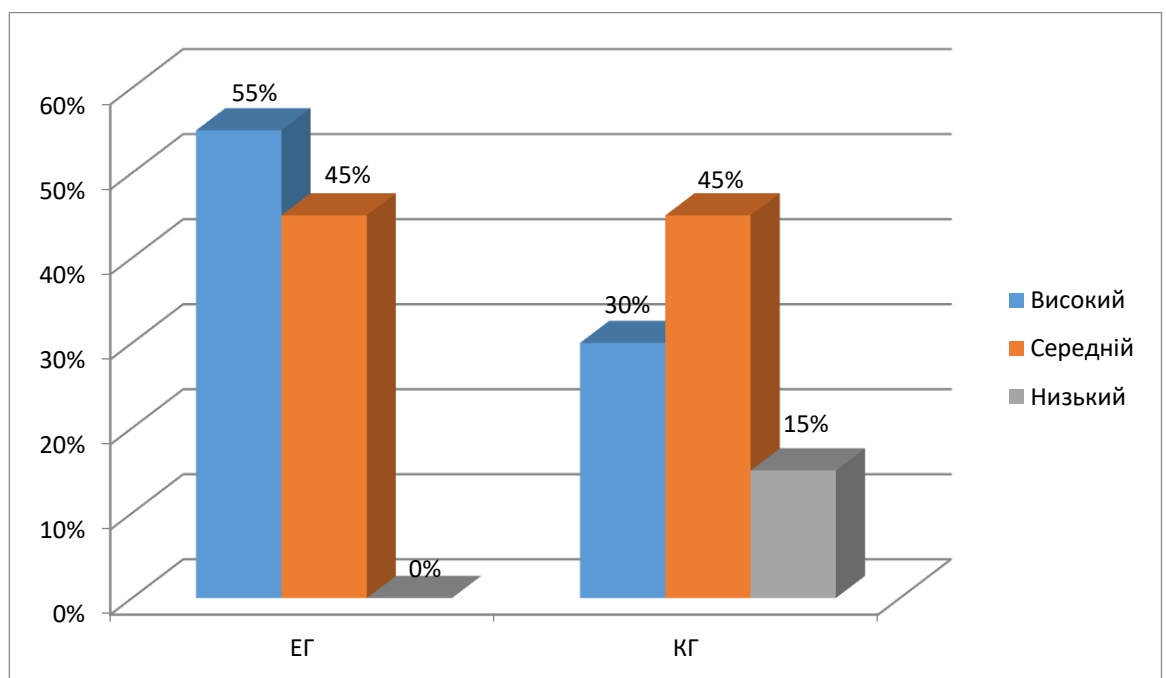

Рис. 2.9. Рівні адаптації дітей ЕГ та КГ на контрольному етапі дослідження

Дані таблиці 2.2 і діаграми на рис. 2.9. свідчать про те, що у 55% дітей ЕГ та 30% вихованців КГ процес адаптації до ЗДО пройшов легко, вони мають високий рівень адаптації; у 45% дітей ЕГ та КГ процес адаптації пройшов на середньому рівні; у 15% малят КГ адаптація проходила важко: діти капризували, не бажали розставатися з батьками, не йшли на контакт з вихователями та однолітками, у них низький рівень адаптації до ЗДО.

Простежимо, які зміни у процесі адаптації дітей ЕГ та КГ відбулися за час проведення експерименту (рис. 2.10) та таблиця 2.3.

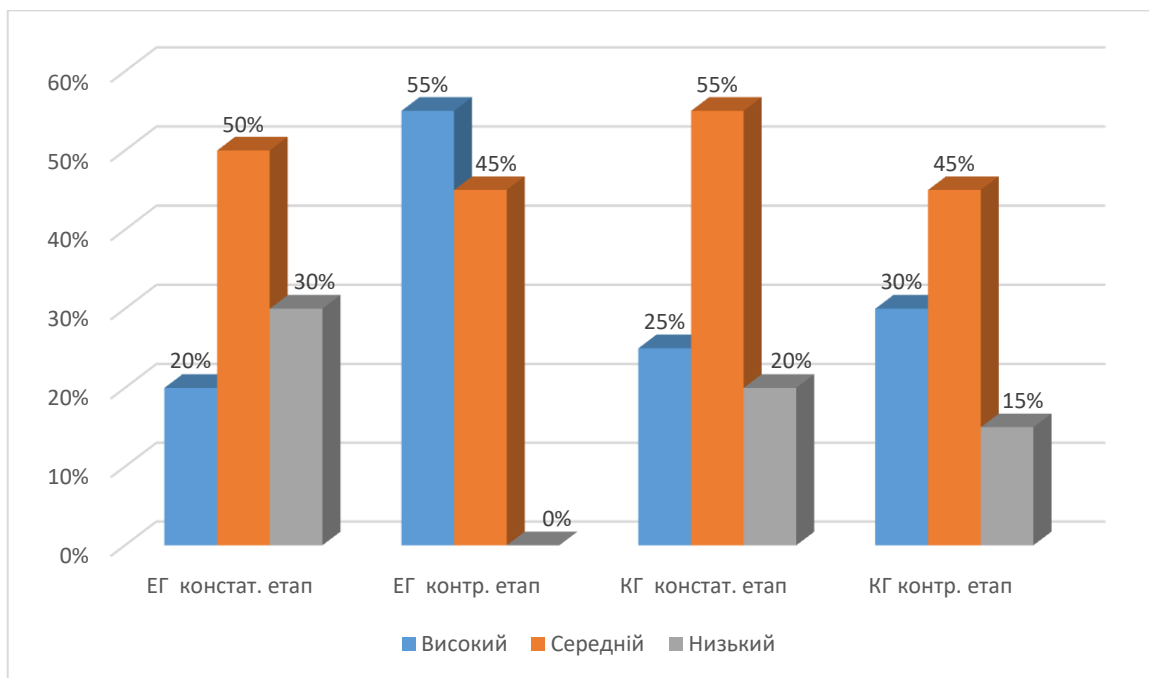

Рис. 2.10. Зміни, що відбулися у рівнях адаптації дітей ЕГ та КГ за час проведення експерименту

Таблиця 2.3.

Зміни, що відбулися у рівнях адаптації дітей ЕГ та КГ за час проведення експерименту

Групи	Констатувальний етап			Контрольний етап		
	Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
ЕГ	20%	50%	30%	55%	45%	0%
КГ	25%	55%	20%	30%	45%	15%

Як свідчать дані діаграми, поданій на рис. 2.10 та таблиці 2.3. у дітей експериментальної групи відбулися суттєві зміни: високий рівень адаптації

збільшився на 35% (в КГ –на 5%), низький рівень зменшився на 30% (в КГ – на 5%), що підтверджує ефективність проведеної нами роботи.

Отже, у ході спостережень за дітьми і бесід з батьками процес адаптації до умов ЗДО у дітей експериментальної групи минув успішно. Зараз діти із задоволенням відвідують заклад дошкільної освіти, вони стали дружніми, самостійними, допитливими, пристосувалися до розпорядку дня, усвідомили вимоги вихователів, засвоїли нові знання в процесі групового навчання. Спільна діяльність вихователів, дітей, батьків допомогла дітям набути певних навичок у тій або іншій діяльності, зокрема, у спілкуванні, засвоєнні соціальних норми поведінки, підвищенні життєвого тону. покращення емоційного і фізичного стану.

Висновки до 2 розділу

З метою дослідження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти був проведений педагогічний експеримент, який проходив у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Експеримент проводився на базі ЗДО «Вітерець» м. Конотопа, їх батьки (40 осіб) та вихователі.

На першому етапі експерименту (констатувальному) було проведено анкетування батьків, вихователів, проведено спостереження за дітьми з метою виявлення рівнів адаптації дітей до умов ЗДО.

За результатами констатувального етапу пристосованість дітей до закладу дошкільної освіти знаходилась на середньому рівні: 50% у дітей ЕГ та 55% – в КГ.

На формувальному етапі реалізовувалися педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного закладу дошкільної освіти, а саме:

- тісна взаємодія закладу дошкільної освіти з сім'єю до вступу дитини у ЗДО та в процесі адаптації;
- створення предметно-розвивального середовища;
- організація позитивного емоційного спілкування дитини з вихователем і персоналом дитячого садка;
- забезпечення змістовної діяльності дошкільнят з урахуванням індивідуальних інтересів кожної дитини та її вікових можливостей.

Для реалізації першої педагогічної умови з батьками проводились батьківські збори, консультації, тренінги, круглі столи тощо. Для реалізації другої педагогічної умови було оновлено предметно-розвивальне середовище: організовані ігрові та навчальні осередки для проведення ігор-занять з дітьми експериментальної групи, підібрані ігри та ігрові вправи, які полегшують процес адаптації тощо.

Третя педагогічна умов реалізовувалась створенням позитивної атмосфери на заняттях, під час проведення ігрової діяльності, в режимних моментах.

Для реалізації четвертої педагогічної умови дітей залучали до ігрової, образотворчої, театралізованої діяльності.

Розроблена нами система взаємодії, використання запропонованих форм роботи з батьками дітей ЕГ позитивно вплинула на процес адаптації дітей 3-го року, що підтверджено результатами контрольного етапу дослідження: високий рівень адаптації збільшився на 35% (в контрольній групі – на 5%), низький рівень зменшився на 30% (в контрольній групі – на 5%). Отже, робота, з впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО виявилася ефективною.

Рекомендації вихователям щодо успішної адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного ЗДО

- Любіть дітей і ставтесь до них як до своїх;
- Пам'ятайте про індивідуально-психологічні особливості розвитку кожної дитини;
- Залучайте дитину в доступній формі до соціальних і моральних норм;
- Налагоджуйте контакт з батьками дітей, що вступають до сучасного закладу дошкільної освіти;
- Проводьте консультації та бесіди з батьками, ознайомлюйте їх з режимом дня ЗДО, з вимогами до дитини;
- Відвідайте сім'ю дитину, дізнайтеся про звички та інтереси дітей;
- Проводьте батьківські збори, бесіди, круглі столи, консультації щодо адаптації дітей до ЗДО.
- Організуйте папки-пересувки, наочні форми педагогічної пропаганди (стенди) з питань полегшення пристосування дітей до умов ЗДО.

Поради батькам щодо успішної адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного ЗДО

- Любіть свою дитину такою, якою вона є:
- радійте своїй дитині.
- Розмовляйте з дитиною турботливим, підбадьорливим тоном.
- Слухайте дитину, не перебиваючи.
- Встановіть чіткі і певні вимоги до дитини.
- Не влаштовуйте для дитини безліч правил.
- Будьте терплячі.
- Кожен день читайте дитині і обговорюйте прочитане.
- У розмові з дитиною називайте як можна більше предметів, їх ознак, дій з ними.
- Заохочуйте в дитині прагнення задавати питання.
- Частіше хваліть дитину.

- Заохочуйте ігри з іншими дітьми.
- Цікавтеся життям і діяльністю вашої дитини в дитячому закладі.
- Прислухайтесь до порад педагогів у період адаптації дітей до умов ЗДО.
- Відвідуйте групові зборів.
- Підтримуйте тісний зв'язок з вихователями ЗДО.

Для полегшення адаптації дітей до умов ЗДО необхідно:

1. Поступово виробляйте звичку дотримуватись певного режиму дня, схожого до режиму в ЗДО.

2. Формуйте навички самообслуговування: самостійно їсти, одягатися, мити руки і вмиватися, проситися в туалет, складати іграшки тощо.

3. Розвивайте навички спілкування з однолітками і дорослими, поступово розширюйте коло знайомств дитини.

4. Організуйте позитивне емоційне спілкування дитини з вихователем, давайте позитивні настановлення, підтримуйте бажання дитини йти в дитячий садок, розповідайте якомога більше позитивного про дитячий заклад, говорите дитині, що вона вже доросла, а дорослі діти ходять у дошкільний заклад, придумайте ритуал прощання з дитиною, зустрічайте її з посмішкою.

5. Заздалегідь познайомте дитину з групою, покажіть їй шафу для одягу, ліжечко, іграшки, познайомте з вихователем.

6. У перші дні – залишайте дитину у ЗДО на 1-2 години, потім цей час поступово збільшується. Необхідно гуляйте на майданчику після відвідування ЗДО, приводьте дитину не лише на денну прогулянку, а й на вечірню. Таким чином дитина встигає більше дізнатися про життя в дошкільному закладі, а головне – вона побачить, як за всіма дітьми приходять батьки і забирають їх додому: ніхто не залишається у дитячому садку. З кінця другого тижня дитину вже можна лишити на цілий день.

7. Повідомте вихователя про особливі звички дитини.

8. Давайте дитині з собою улюблену домашню іграшку.

9.Розширюйте коло близьких людей, які приводитимуть дитину до дитячого закладу (мама, тато, бабуся, дідусь, тітка, дядько). Це полегшить процес прощання.

10.Грайте з дитиною в ігри, спрямовані на розширення кола спілкування, вироблення впевненості, зняття страху, тривожності («Давай познайомимось із лялькою», «Я-хороший», «Пограємо в дитячий садок».)

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

На основі аналізу літературних джерел і проведеного дослідження нами були сформувані наступні висновки:

Визначено сутність адаптації. Встановлено, що під адаптацією науковці розуміють явище біологічної, психічної та соціальної природи, сутність якого полягає у пристосуванні окремого організму до умов навколишнього середовища.

З'ясовано, що для полегшення процесу адаптації необхідно враховувати психолого-педагогічні особливості розвитку дітей третього року життя, а саме: провідну діяльність дітей у цьому віці – предметно-маніпулятивну гру; усвідомлення ними власного «Я», розвиток психічних процесів (пам'яті, уяви, спостережливості тощо), формування нових форм стосунків з однолітками, дорослими завдяки підвищенню їх активності.

Встановлено можливі труднощі, які виникають у дітей під час адаптації до сучасного ЗДО і з'ясовано шляхи їх попередження. До можливих труднощів віднесено: несформованість у дитини – позитивної настанови на відвідування ЗДО, навичок самообслуговування, предметно-практичної діяльності, практичної взаємодії з рідними, продуктивних форм спілкування з однолітками; невідповідність домашнього режиму дня режимові ЗДО, затримка формування емоційних зав'язків між дитиною та вихователем.

З'ясовано, що для усунення причин важкої адаптації дітей до сучасного закладу дошкільної освіти, необхідно дотримання певних педагогічних умов: тісної співпраці закладу дошкільної освіти з батьками вихованців, необхідності організації предметно-розвивального середовища та залучення дітей до різних видів діяльності: ігрової, образотворчої тощо.

З метою дослідження ефективності впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до сучасного закладу дошкільної освіти був проведений педагогічний експеримент, який проходив у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Експеримент проводився на базі ЗДО «Вітерець» м. Конотопа, їх батьки та вихователі.

На констатувальному етапі дослідження було проведено анкетування батьків, вихователів, проведено спостереження за дітьми з метою виявлення рівнів адаптації дітей до умов ЗДО.

За результатами констатувального етапу пристосованість дітей до закладу дошкільної освіти знаходилась на середньому рівні: 50% у дітей ЕГ та 55% – в КГ.

На формувальному етапі реалізовувалися педагогічні умови адаптації дітей 3-го року життя до умов сучасного закладу дошкільної освіти. Для реалізації першої педагогічної умови з батьками проводились батьківські збори, консультації, тренінги, круглі столи, диспути тощо. Для реалізації другої педагогічної умови було оновлено предметно-розвивальне середовище: організовані ігрові та навчальні осередки для проведення ігор-занять з дітьми експериментальної групи, підібрані ігри та ігрові вправи, які полегшують процес адаптації тощо.

Третя педагогічна умов реалізовувалась створенням позитивної атмосфери на заняттях, під час проведення ігрової діяльності, в режимних моментах, починаючи із зустрічі дитини зранку.

Для реалізації четвертої педагогічної умови дітей залучали до ігрової, образотворчої, театралізованої діяльності. Проводилися заняття-ігри, експерименти з водою і піском, сумісно з батьками організовували театралізовану діяльність. Розроблена нами система взаємодії, використання запропонованих форм роботи з батьками дітей ЕГ позитивно вплинула на процес адаптації дітей 3-го року життя, що підтверджено результатами контрольного етапу дослідження: високий рівень адаптації збільшився на 35% (в контрольній групі – на 5%), низький рівень зменшився на 30% (в контрольній групі – на 5%). Отже, робота, з впровадження педагогічних умов адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО виявилася ефективною.

Отже, завдання виконані, мета досягнута, гіпотеза підтверджена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аванесова В. М. Навчання малят в дитячому садку. Харків : Основа, 2005. 176 с.
2. Академічний тлумачний словник української мови : в 11 томах. Том 1, 1970. С. 345. Том 2, 1971. С. 325.
3. Аксаріна М. М. Виховання дітей раннього віку. Київ : Медицина, 2007. 304 с.
4. Алексеєнко Т. Ф. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: навч. посібник. Київ: ізмн, 1997. 234 с.
5. Алексеєнко Т. Про нові підходи до сімейного виховання. *Шлях освіти*. 1997. №2. С. 34-37.
6. Алексеєнко Т. Формування педагогічної культури сучасної молоді сім'ї. *Рідна школа*. 2008. № 1–2. С. 46–47.
7. Андрейчик О. Організація співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї з формування самостійності дітей. *Вісник Інституту розвитку дитини (додаток)* : методичні та практичні матеріали. Вип. 2. Київ, 2011. С. 15–22
8. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (від 12.01.2021 №33) [https://mon.gov.ua › app › media › rizne › 2021.\(дата звернення 25.09.22\).](https://mon.gov.ua › app › media › rizne › 2021.(дата звернення 25.09.22).)
9. Бейлах О. М. Як допомогти дитині підготуватись до вступу в дошкільний заклад. Миколаїв, 2012. URL : <http://chervonivitryla.com.ua/forparents/psychologist/item/65> [dopomoga_pri_dnz](http://chervonivitryla.com.ua/forparents/psychologist/item/65)).(дата звернення 3.09. 22).
10. Белкіна Л. В. Адаптація дітей раннього віку до умов ДНЗ. Харків : Основа, 2006. 236 с.
11. Беленька Г. В. Формуємо комунікативні навички дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2015. № 3. С. 42–49.
12. Бех І. Педагогічно-сімейна спільнота: партнерство заради дитини. *Дошкільне виховання*. 2020. №10. С.3–5.
13. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 255 с.

14. Борисова Л. М. Як краще пізнавати світ дитини. *Психологічна газета*. 2005. № 20. С. 31–32.
15. Ватутина Н. Д. Ребенок поступает в детский сад. / под ред. Л. И. Каплан. Москва : Просвещение, 1983. 80 с.
16. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчукта ін. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
17. Виготський Л. С. Гра і її роль у психічному розвитку дитини. *Питання психології*. 1966. № 6. С. 62–68.
18. Вовчик-Блакитна О. О. Індивідуальні особливості емоційного розвитку дитини: стратегії педагогічного супроводу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С. 1–3.
19. Выготский Л. С. Собрание сочинений : В 6-ти т. - Т. 2. Москва : Педагогика, 1982. 504 с.
20. Ганошенко Н. І. Дослідження особливостей емоційного ставлення дитини до себе і навколишніх людей. *Психолог в дитячому садку*. 2005. № 4. С. 36–42.
21. Грицюк Т. С. Адаптація дітей до умов ДНЗ. Харків : Основа, 2013. 190 с.
22. Гурковська Т. Новачок у дитячому садку. Київ : «Шкільний світ», 2008. 111 с.
23. Гуменюк Г. Внутрішній світ дитини і стрес. *Довкілля*. 2008. № 1. С. 20–22.
24. Гурковська Т. Дитина до трьох: психологічний портрет з рекомендаціями. *Дошкільне виховання*. 2017. № 4. С. 11–13.
25. Даценко Н. Вальдорфський дитсадок – простір дитинства. *Дошкільне виховання*, 2017. № 11. С. 14–17.
26. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко та ін. ; наук. кер. В. О. Огнев'юк. Київ, 2016. 304 с.
27. Долинна О. Самостійна діяльність дітей у дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2017. № 1. С. 28–36.
28. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

29. Запорожец А. В., Неверович Я. З. К вопросу о генезисе, функции и структуре эмоциональных процессов у ребенка. *Вопр. психологии*. 1974. № 6. С. 59–73
30. Заслуженюк В. С., Семиченко В. А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів. Київ: Веселка, 1998. 214 с.
31. Захарова Н. Ігрові техніки на допомогу адаптації. *Палітра педагога*. 2004. № 4. С. 11–12.
32. Захарова Н. М. Адаптація дітей до дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2016. № 4. С. 8–11.
33. Кабанцева А. Психологічне благополуччя дітей та дорослих. Адаптаційні техніки для малят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 6. С. 3–7.
34. Киндлон Ден, Томсон Майкл. Не воспитай Каина. Как способствовать правильному психологическому развитию мальчиков / Пер. с англ. Харьков : Книжный клуб «Клуб семейного досуга», 2001 336 с.
35. Кобець С. М. Навчання малюванню дітей дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 1998. № 8. С. 37–39.
36. Коган І. Гра та іграшки. *Психолог*. 2007. С. 68–85.
37. Кожина А. Психолого-педагогічна допомога родині в адаптації дитини до умов дитячого садка. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 6. С. 20–28.
38. Коваль А., Гаранжа Л., Глинка О. Новий формат перших батьківських зборів. *Дошкільне виховання*. 2020. №5. С. 30–33.
39. Кононко Е. Л. Работа детского сада с семьей: поиски и перспективы. Сумы. : МКИПП «Мрия», 1992. 147 с.
40. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості. Київ : Освіта, 1998. 256 с.
41. Костіна В. Нові підходи до адаптації дітей раннього віку. *Дошкільне виховання*. 2006. № 1 С.34 – 37.
42. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навч. посібник. Київ : Кондор, 2006. 200 с.

43. Котырло В. К., Дадышев С. А. Детский сад и семья. Киев : Рад. школа, 1995. 119 с.
44. Кочерга О. Психо-фізіологія дітей 1-3 років. Київ : видавничий дім «Шкільний світ», 2006. 125 с.
45. Кравченко Т., Хромова О. Педагогічний всеобуч батьків. Київ : «Знання», 1990. 32 с.
46. Кравченко Т. В. Соціалізація особистості і соціальне середовище. *Теоретико-методологічні проблеми дітей та учнівської молоді*: Зб. наук. пр. Київ, 2006. Вип.9. Кн.2. С. 23–29.
47. Кузьменко В. Адаптація. *Дошкільне виховання*. 2005. № 8. С. 18–19.
48. Крутій К. Л. Планування роботи дошкільного закладу освіти: реалії та перспективи. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС. Лтд», 1999. 48 с.
49. Курінна С. М. Особливості соціалізації дітей раннього віку в різних умовах життєдіяльності. *Вихователь-методист*. 2004. № 4. С. 18–24.
50. Левицька Г. М. Адаптація дітей раннього віку до дитячого садка. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2018. №3. С.76-91.
51. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. Москва : Изд-во МГУ, 1981. 584 с.
52. Лохвицька Л. В. Розвивальне середовище для дітей 3-го року життя. *Дошкільне виховання*. 2003. № 11. С. 12–14.
53. Микитюк І. С., Доренко І. В. Психологічні аспекти супроводу дітей раннього віку. *Практична психологія та соціальна робота*. № 6. 2008. С. 53–78.
54. Машовець М. А. Підготовка студентів до співпраці з батьками дітей дошкільного віку: навч.-метод. Посібник. Київ : Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 2000. 128 с.
55. Михайлицька О. І. Дитячий садок: перша школа життя. *Дошкільне виховання*. 2004. №24. С. 5–6.
56. Найдюк Н. Йдемо в садочок правильно. *Тижневик «Деснянський тиждень»*. 2012. № 35. С. 126.

- 57 Назаренко А. Сім'я і дошкільний заклад. *Дошкільне виховання*. 1995. № 8. С. 11.
- 58 Науменко О. М. Адаптація малюків до умов дошкільного закладу. *Психологічна газета*. 2010. № 13. С. 3–5.
- 59 Новікова В. В. Адаптація дітей в дошкільному закладі URL: http://dnz418.edu.kh.ua/psihologichna_sluzhba_dnz/poradi_psihologa/(дата звернення 15. 09.22).
- 60 Нурєєва О. С., Шейнфельд О. Л. Таємниці адаптації. Харків : Основа, 2007, 156 с.
- 61 Нурєєва О. С. Таємниці адаптації. Психологічні особливості дітей дошкільного віку. Третій рік життя. Харків : Вид. група «Основа», 2008. 160 с.
- 62 Олтаржевська Л. Як запобігти ускладнень адаптації до умов дитячого садка. *Психолог дошкілля* № 4, листопад 2009. URL : http://bilatserkva-dnz32.edukit.kiev.ua/porady_psihologa (дата звернення 20. 08. 2022).
- 63 Осадько О. В. У групі новачок. Київ : Либідь, 2003. 225 с.
- 64 Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2010. 432 с.
- 65 Павлюк Р. О. Психолого-педагогічний та лінгвістичний потенціал казки. *Дошкільне виховання*. 2018. № 6. С. 12–24.
- 66 Петриченко Н. Місточки взаємодії та довіри. *Дошкільне виховання*. 2020. № 10. С. 26–28.
- 67 Піроженко Т. О. Особистість дошкільника : перспективи розвитку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
- 68 Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 2-ге вид., доповн. Київ : Академвидав, 2013. 464 с.
- 69 Плохій З .Р Актуальні проблеми дошкільного виховання. *Дошкільне виховання*. 2004. № 8. С. 5.

- 70 Половіна О. Синергетичний підхід у мистецькій освіті. *Дошкільне виховання*. 2019. № 5. С. 3–8.
- 71 Прищепа Т. І. Соціалізація дошкільників в умовах ДНЗ. Харків : «Основа», 2015, 166 с.
72. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III : [ред. від 16.07.2019]. Законодавство України. Верхов. Рада України. Київ, 2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (дата звернення: 27.03.22).
73. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) : у 2 ч. / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін. ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років. 2014. 452 с.
74. Роженко А. С. Заняття психолога з дітьми 2-4 років у період адаптації до дошкільного навчального закладу. Харків : Книголюб, 2000. 72 с.
75. Рубинштейн С. Л. Способы воспитания новых привычек. *О воспитании привычек у детей*. Москва : Институт практической психологии, 1996. С. 17–28.
76. Русова С. Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів–Краків–Париж: Просвіта, 1993. 128 с.
77. Смирнова Е. О. Перші кроки. Програма виховання та розвитку дітей раннього віку. Київ : Мозаїка-Синтез, 1996. 160 с.
78. Стреж Л. Адаптація дітей раннього віку до умов ДНЗ. *Психолог*. 2017. 43. С. 10–11.
79. Стреж Л. В. Сходінки адаптації дітей раннього віку. Київ : Шк.світ, 2009. 128 с.
80. Світич С. До дитсадка – підстрибом! Особливості адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 14–18.
81. Світич С. Особливості адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 15–18.
82. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ. 1977. Т. 3. 671 с.
83. Титаренко Т. М. Такие разные дети. Киев : Рад. школа, 1989. 144 с.

84. Урунтаєва Г.А. Дошкільна психологія. Київ : «Академія», 2007. 336 с.
85. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. Київ : Радянська школа, 1974. 151 с.
86. Федорович Л. Дидактичні принципи моделювання взаємодії сім'ї, дошкільної установи, школи. *Рідна школа*. 1999. №9. С.65-68.
87. Фесюкова Л. Б. От трех до семи : Кн. для пап, мам, дедушек и бабушек. Харьков : Фолио, 2000. 448 с.
88. Циганенко О. М. Адаптація дошкільників до умов дошкільного навчального закладу. *Особливості організації роботи практичних психологів у дошкільних підрозділах навчально-виховних комплексів району*. 2011. № 7. С. 10.
89. Шпак В. П. Реабілітаційна педагогіка: навчальний посібник. Полтава : АСМІ, 2006. 328 с.
90. Эльконин Д. Б. Детская психология. Москва : Академия, 2007. 384 с.
91. Ясінська Х. Адаптація дітей раннього віку до перебування в ДНЗ. *Психолог дошкілля*. № 4 (21). URL : <http://prolisok.it-we.net/adaptaciya-ditej-rannogo-viku-do-perebuvannya-v-dnz>. (дата звернення 4.09. 22).
92. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2005. С.640.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків:

Мета: спрогнозувати успішну адаптацію дитини до сучасного закладу дошкільної освіти

1. Чи легко Вашу дитину розсмішити?
2. Чи часто вона капризує? Не частіше, ніж 1-2 рази на тиждень?
3. Чи спокійно лягає спати?
4. Чи все їсть, чи не капризує під час годування?
5. Чи є у Вашої дитини друзі, які добре ставляться до неї, охоче граються?
6. Чи часто Ваша дитина виходить із себе?
7. Чи завжди треба приглядати за нею?
8. Чи не страждає Ваша дитина на енурез?
9. Чи немає у Вашої дитини шкідливих звичок?
10. Чи можна дитину залишити саму на недовгий час, знаючи, що вона не розплачеться так, наче її покинули назавжди?
11. Чи добре малюк поводить себе з однолітками, чи не потребує від Вас підтримки?
12. Чи немає у Вашого малюка якихось незначних страхів?
13. Чи співпрацюєте Ви з ЗДО з полегшення адаптації дітей до ЗДО?

Примітка: Відповіді позитивного характеру на 7-12 запитань дають змогу прогнозувати успішну адаптацію дитини до умов дошкільного закладу[14, с. 3-5].

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ВИЗНАЧЕННЯ
ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ВСТУПУ В ДОШКІЛЬНИЙ ЗАКЛАД**

Мета: Визначити психолого-педагогічні параметри готовності дитини до вступу в ЗДО

ТЕСТ ДЛЯ БАТЬКІВ

Який настрій переважає у дитини останнім часом ?

- А) Бадьорий, урівноважений – 3 бали
- Б) Нестійкий – 2 бали
- В) Пригнічений – 1 бал

Як ваша дитина засинає?

- А) Швидко, спокійно – 3 бали
- Б) Довго не засинає – 2 бали
- В) Неспокійно – 1 бал

Чи використовуєте ви додаткові дії, щоб дитина заснула (заколювання, колискові і ін.)?

- А) Так – 1 бал
- Б) Ні – 3 бали

Яка тривалість денного сну дитини?

- А) 2 години – 3 бали
- Б) 1 година – 1 бал

Який апетит у вашої дитини?

- А) Добрий – 4 бали
- Б) Вибірковий – 3 бали
- В) Нестійкий – 2 бали
- Г) Поганий – 1 бал

Як відноситься ваша дитина до горщика?

- А) Позитивно – 3 бали
- Б) Негативно – 1 бал

Чи проситься ваша дитина на горщик?

- А) Так – 3 бали
- Б) Ні, але ходить суха – 2 бали
- В) Ні, але ходить мокра – 1 бал

Чи є у вашої дитини такі звички?

- А) Смокчепустушку або смокче палець, (щось інше)– 1 бал
- Б) Немає – 3 бали

Чи цікавиться дитина іграшками, речами у новому приміщенні?

- А) Так – 3 бали
- Б) Іноді – 2 бали
- В) Ні- 1 бал

Чи виявляє дитина цікавість до дій дорослих?

- А) Так – 3 бали
- Б) Іноді – 2 бали
- В) Ні – 1 бал

Як ваша дитина грає?

- А) Уміє грати самостійно – 3 бали
- Б) Не завжди – 2 бали
- В) Не грає сам – 1 бал

Які взаємовідносини з дорослими?

- А) Легко йде на контакт – 3 бали
- Б) Вибірково – 2 бали
- В) Важко – 1 бал

Які взаємовідносини з дітьми?

- А) Легко йде на контакт – 3 бали
- Б) Вибірково – 2 бали
- В) Важко – 1 бал

Як відноситься до занять: уважний, активний?

- А) Так – 3 бали
- Б) Не завжди – 2 бали

В) Ні- 1 бал

Чи є у дитини впевненість в собі?

А) Є – 3 бали

Б) Не завжди – 2 бали

В) Немає – 1 бал

Чи є у дитини досвід розлуки з близькими?

А) Переніс розлуку легко – 3 бали

Б) Важко – 1 бал

Чи є у дитини емоційна прихильність до якогось дорослого?

А) Є – 1 бал

Б) Немає – 3 бали.

Примітка:

- ГОТОВИЙ до вступу в ЗДО – 55-40 балів;
- УМОВНО ГОТОВИЙ – 39-24 бали;
- НЕ ГОТОВИЙ – 23-16 балів [26, с. 144].

Додаток В**Анкета для вихователів**

Мета: з'ясувати поведінку дітей в період адаптації до умов ЗДО, дотримання педумов адаптації дітей вихователями.

Шановні вихователі, будь ласка дайте відповіді на поставлені нижче запитання. Дані потрібні для вивчення процесу адаптації дітей до сучасного ЗДО

1. Як поводить себе дитина під час укладання спати
а) спокійно засинає б) довго не засинає в) неспокійно спить?
 2. Який апетит у дітей
а) добрий б) вибірковий в) поганий?
 3. Чи приучені діти до горщика
а) так б) ні в) треба садити час від часу?
 4. Чи приучені діти самостійно одягатися, умиватися
а) так б) ні?
 5. Чи проявляють діти інтерес до дій дорослого
а) так б) ні в) іноді?
 6. Чи легко діти йдуть на контакт з дорослими, дітьми
а) так б) ні в) вибірково?
 7. Як дитина поводить себе в ігровій діяльності
а) дружелюбно б) конфліктує в) іноді конфліктує?
 8. Як діти поведуть себе на заняттях
а) уважно б) відволікаються в) активно?
 9. Як діти реагують на розлуку з батьками
а) спокійно б) плачуть в) іноді плачуть?
 10. Чи дотримуєтесь Ви педагогічних умов адаптації дітей до ЗДО
а) так б) ні в) іноді?
 11. Яких саме умов Ви дотримуєтесь: _____
-

Дякую за увагу!

Додаток Д

**Результати спостережень за дітьми на констатувальному етапі
дослідження**

№ з/п	ПІБ.	Емоційний стан дитини, поведінка	Мова дитини
		ЕГ	
1	Аліна К.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані, у стосунках з дорослими проявляє ініціативу.	Активна
2	Вадим А.	Пригнічений, в діяльності наслідує дорослим.	Менш активний, з дорослими в спілкуванні не виявляє ініціативи. З дітьми малоактивний
3	Анна С.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна
4	Аріна С.	Нестабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими не завжди вступає в контакт. З однолітками не товариські відносини.	Пасивна
5	Христина Б.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Пасивна
6	Святослав Л.	Пригнічений, не товариський з дітьми, часто поруч з вихователем	Мова погано розвинута
7	Фелікс Б.	Стабільний, предметна діяльність слабо розвинена, у стосунках з дорослими – не завжди вступає в контакт, з	Менш активна

		дітьми –не виявляє ініціативу	
8	Ярослава М.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками неохоче взаємодіє.	Мова погано розвинута
9	Дарина І.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
10	Данило Ш	Пригнічений, в діяльності наслідує дорослим.	Менш активна, з дорослими в спілкуванні не виявляє ініціативи. З дітьми малоактивний
11	Марина С.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Пасивна
12	Аня А.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна
13	Мар'яна Т.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
14	Саша Д.	Пригнічений, в діяльності наслідує дорослим.	Менш активний, з дорослими в спілкуванні не виявляє ініціативи. З дітьми малоактивний
15	Єгор Б.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками неохоче взаємодіє.	Мова погано розвинута
16	Саша Ю.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна

17	Девід М.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками неохоче взаємодіє.	Мова погано розвинута
18	Микола Б.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками неохоче взаємодіє.	Мова погано розвинута
19	Валерія А.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна
20	Макар Х.	Пригнічений, в діяльності наслідує дорослим.	Менш активний, з дорослими в спілкуванні не виявляє ініціативи. З дітьми малоактивний
КГ			
1	Адам К.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Активність проявляє іноді
2	Настя Г.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
3	Кирило Ш.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несміливий	Активність проявляє іноді
4	Саша А.	Пригнічений, в діяльності наслідує дорослим.	Менш активна, з дорослими в спілкуванні не виявляє ініціативи. З дітьми малоактивний
5	Матвій Б.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками неохоче взаємодіє.	Мова погано розвинута

6	Софія Т.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Пасивна
7	Ліза Г.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна
8	Ваня Г.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані частково; з дорослими несміливий	Активність проявляє іноді
9	Саша Г.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
10	Агнія Д.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна
11	Діма Т.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані частково; з дорослими несміливий	Активність проявляє іноді
12	Ліза І.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Пасивна
13	Саша К.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані частково; з дорослими несміливий	Активність проявляє іноді
14	Таня М.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані частково; з дорослими несмілива	Активність проявляє іноді
15	Аня Г.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
16	Павло Б.	Роздратований, навички предметної діяльності сформовані досить слабо, з однолітками	Мова погано розвинута

		неохоче взаємодіє.	
17	Андрій Г.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані частково; з дорослими несміливий	Активність проявляє іноді
18	Ліза Л.	Нестабільний, неохоче вступає в контакт з дорослими	Пасивна
19	Діана К.	Емоційний стан стабільний, навички предметної діяльності сформовані,	У стосунках з дорослими проявляє ініціативу, активна.
20	Наташа К.	Стабільний, навички предметної діяльності сформовані; з дорослими несмілива	Активна

Позначки: «*D*» -Добре, «*З*» - Задовільно, «*Н*» - Незадовільно.

Додаток Ж

Матеріал для проведення спостережень за дітьми в адаптаційний період Вправа «Знайомство»

Мета: виявити вміння дітей установлювати контакт між учасниками групи, позитивний настрій, вміння спілкуватися.

Завдання: назвати три риси характеру чи якості, які характеризують дитину й починаються з першої літери її імені.

Наприклад: Настя – наполеглива, непосидюча, нетерпляча.

Гра «Потяг»

Мета: виявити вміння дітей знайомитися; нейтралізувати негативну емоційну енергію та агресивну поведінку.

Експериментатор. Зараз ми з вами зробимо потяг. Спочатку я буду локомотивом, коли їхатиму по колу, то плескатиму в долоні й промовлятиму своє ім'я: «Оле-на...».

Я зробила коло, а тепер на моє місце нехай стане хтось із вас, а я стану, як і ви, вагончиком – причеплюся до «локомотива». Тепер він поїде, а ми всі разом промовлятимемо його ім'я: «Дмит-ри-ку, Дмит-ри-ку...». Рушаймо!

І так, доки всі діти по черзі не будуть «локомотивом» і не візьмуть участь у грі.

Гра «Повтори»

Мета: з'ясувати розвиток мовлення і слухового апарату у дитини

Промовляти різні слова, які вже знайомі дитині, спочатку тихо, а потім голосно, і запропонувати їй повторити і слово, і інтонацію.

«Склади картинку».

Мета: виявити вміння дитини колективно грати

Діти по 4-5 осіб повинні скласти пазл з 2-4 великих елементів.

«Лікарня»

Мета: простежити вміння дітей спілкуватися з дорослими, дітьми

Обладнання: набір юного доктора, кілька м'яких іграшок.

Учасники: дорослі (батьки, вихователь) і діти.

Завдання: виміряти ляльці температуру, поставити гірчичники, а також видати таблетки і мікстури.

Додаток К

План взаємодії ЗДО та сім'ї з формування процесу адаптації дітей 3-го року життя до умов ЗДО

№	Учасники заходу	Тема заходу	Дата проведення	Форма роботи	Мета заходу
1.	Батьки Вихователі	«Що Ви знаєте про свою дитину»	03.09.2021 р.	Анкета	Уточнити знання про особливості характеру; дізнатися, які питання цікаві
2.	Батьки Вихователі	«Що таке адаптація»	10.09.2021 р.	Групові збори	Дати знання про процес адаптації; відповісти на питання, які цікавлять
3.	Батьки Вихователі	«Як правильно перевірити емоційний стан дитини»	17.09.2021 р.	Наочні форми роботи: матеріал на стенд	Сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею
4.	Батьки Психолог	«Що потрібно для формування легкого процесу адаптації до нових умов»	20.09.2021р.	Круглий стіл	Навчити відстоювати власну думку щодо формування процесу адаптації
5.	Батьки Вихователі Діти	«Практичне застосування вправ ігрового характеру, ігор-забав»	24.09.2021 р.	Семінар-практикум	Навчити практичним навичкам, взаєминам між однолітками групи
6.	Батьки Вихователі	Обговорення статті: «Психологічна безпека особистості дитини» вихователя першої категорії – Олени Василівни Сєдової	29.09.2021р.	Консультація	Вчити аналізувати прочитане та засвоювати знання про психологічний стан дитини
7.	Батьки	«Співпраця ЗДО	01.10.2021 р.	Дискусія	Навчити

	Вихователі Психолог	та сім'ї з формування процесу адаптації: за і проти»			відстоювати власну думку щодо формування процесу адаптації дітей; працювати у групах
8.	Батьки Вихователі	«Це цікаво знати: ігри, що сприяють адаптації дитини»	09.10.2021 р.	Усний журнал	Сприяти вмінню знаходити потрібну інформацію та оперувати нею і оформлювати журнал
9.	Батьки	«Система пальчикових ігор для легкого формування процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО»	15.10.2021 р.	Бібліотека (ігротека)	Вчити співпрацювати один з одним
10.	Батьки Вихователі	Обмін досвідом і спостереженнями"	17.10.2021р.	Батьківська конференція	Вчити обмінюватися досвідом по формуванню процесу адаптації дітей до нових умов ЗДО
11.	Батьки -вихователі	«Питання, які Вас найбільше цікавлять»	вересень-жовтень	«Батьківська пошта»	Написати питання з проблем процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО, які цікавлять
12.	Батьки Вихователі	«Рівні адаптації»	29.10.2021 р.	Сімейний клуб	Висловити свої ідеї щодо формування процесу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО
13.	Психолог Батьки	«Емоційний стан дитини»	13.12.2021р.	Консультація для батьків	Уточнити знання про особливості емоційного стану дітей: дізнатися які цікавлять питання

14.	Медична сестра Батьки	«Здоровий сон дітей»	23.12.21 р.	Пам'ятка для батьків	Надати інформацію та оперувати нею
15.	Психолог Батьки	«Що ви знаєте про свою дитину»	17.01.22р.	Тести для батьків	Уточнити знання про особливості характеру
16.	Медична сестра Батьки	«Харчування вихідного дня»	20.01.22р.	Консультація для батьків	Дати знання. Відповісти на питання
17.	Психолог Батьки	«Гра та іграшки»	11.02.22 р.	Тренінг для батьків	Навчити взаєминам між однолітками
18.	Вихователі Батьки	«Наші діти»	18.02.22р.	Тренінгове заняття для батьків	Сприяти налагодженню стосунків між батьками, ознайомити з навичками спілкування з дитиною.

Взаємодія ЗДО з батьками на формувальному етапі**Анкета для батьків «Що ви знаєте про свою дитину»**

Шановні батьки, ми будемо вдячні, якщо ви відповісте на ці питання. Ваші відповіді допоможуть нам краще дізнатися ваших малюків і полегшити його життя в адаптаційний період.

Поведінка

1. Переважаючий настрій вашої дитини (бадьорий; врівноважене або роздратований; нестійке; пригнічений).
2. Характер засипання (швидко; протягом 10 хвилин; дуже повільне; повільне).
3. Характер сну (спокійний; неспокійний).
4. Апетит вашої дитини (хороший; виборчий; нестійкий; поганий)
5. Ставлення вашої дитини до висаджування на горщик (позитивне, а від'ємне).
6. Навички охайності (проситься на горщик, не проситься, але буває сухий; не проситься; ходить мокрий).
7. Небажані для цього віку звички (смокче палець або пустушку; розгойдується, коли спить).

Особистість

1. Чи виявляє дитина інтерес до іграшок, предметів будинку і в новій, незнайомій обстановці? _____
2. Чи цікавиться діями дорослих?
3. Уважний він при цьому, активний чи він, посидючий?
4. Ініціативність в ігровій діяльності (може або не може знайти без сторонньої допомоги собі заняття; може або не може самостійно підготуватися до гри)?
5. Ініціативність у взаєминах з дорослими (вступає в контакт з власної ініціативи; не вступає в контакт)?
6. Ініціативність у відносинах з дітьми (вступає в контакт з власної ініціативи; не вступає в контакт)?
7. Самостійність у грі (вміє грати самостійно у відсутності дорослого; не вміє грати самостійно)?

Анкета для батьків «Перше знайомство»

Шановні батьки!

Запрошуємо вас до співпраці та взяти участь в анкетному опитуванні. Ваші відповіді допоможуть співробітникам дитячого садка краще пізнати особливості і бажання Вашої дитини задля створення сприятливих умов її розвитку під час адаптації.

1. Дитина:

Прізвище, ім'я: _____

Дата народження _____

Домашня адреса, телефон _____

2. Склад сім'ї:

Прізвище, ім'я, по-батькові матері _____

Прізвище, ім'я, по-батькові батька _____

Хто ще постійно проживає з дитиною: _____

Чи є в сім'ї інші діти? Вкажіть будь-ласка їх вік та особливості стосунків між дітьми _____

3. Особливості сімейного виховання

До кого з членів сім'ї дитина більше прив'язана? _____

Методи заохочення та покарання в сім'ї: заохочення, вмовляння, заборони, інше _____

4. Чи мала місце патологія вагітності, пологів (яка саме)

5. Як часто дитина хворіє, чи має хронічні захворювання, травми (вказіть які) _____

6. Основні види занять та ігор вдома _____

7. Яким іграшкам надає перевагу, хто їх прибирає? _____

8. Чи охоче вступає в контакт, спілкування?(підкресліть правильну відповідь):

- З дітьми свого віку: так – ні,
- З дітьми старшого віку: так – ні,
- З незнайомими дорослими: так – ні,
- З рідними: так – ні.

9. Якою ви вважаєте свою дитину (потрібне підкресліть):
доброю, спокійною, неемоційною, дуже емоційною, рухливою, слухняною,
зухвалою, вередливою, уважною, агресивною, уразливою, сором'язливою,
врівноваженою, можна легко заспокоїти, заспокоїти важко,
інше _____

10. Що вміє робити дитина самостійно: _____

11. Що для дитини є складним вдома?(підкресліть): підйом, вмивання,
годування, вкладання спати, інше _____

12. Який апетит у вашого малюка? (потрібне підкресліть): добрий; їсть все; погано і мало; залежно від того, що пропонують; залежно від того, хто годує, інше _____

Які улюблені страви? _____

Що категорично відмовляється їсти? _____

Харчові алергії? _____

13. Малюк їсть (підкресліть): самостійно; спочатку їсть сам, потім догодовуєте; частіше його годують з ложки дорослі, їсть акуратно, ми наполягаємо, щоб дитина їла все, що дають; ми дозволяємо не їсти того, що дитина не хоче; нехай їсть скільки хоче; тарілка має бути чистою?

14. Як засинає малюк вдома(потрібне підкресліть): швидко; повільно; сам; з ним поруч має сидіти хтось з дорослих, інше _____

15. Спить: спокійно, неспокійно, легко засинає знову, спить неспокійно

16. Навички користування горщиком: проситься сам; не проситься; не проситься, але буває сухим; не проситься, ходить мокрим, інше _____

17. Що у дитини може викликати страх, сльози? _____

18. Чим можна зацікавити дитину? _____

19. Чи розповідаєте ви малюку про те, що він буде відвідувати дитячий садок _____

20. Чи робите ви акцент тільки на позитивних моментах відвідування дитячого садка? _____

21. Вкажіть, хто заповнив анкету _____

Дякуємо за співпрацю!

Експрес – анкетування на тему «Виховання дитини вдома»

Прізвище, ім'я дитини

Дата народження

Вік

1. У мого малюка є окрема кімната (або куточок), де він може грати і зберігати свої іграшки
2. У ігровому куточку моєї дитини є стіл і стілець, які підходять йому по зросту і віку
3. На полиці у мого малюка більше машинок, ляльок, м'яких іграшок, чим кубиків, конструкторів, пірамідок (потрібне підкреслити) або інші іграшки:
4. У мого малюка є улюблена іграшка (вказіть яка
5. У нас вдома є дитячий спортивний комплекс
6. Моїй дитині завжди доступні папір, олівці, пластилін, фарби
7. Я щодня читаю книги моєму малюку
8. Моя дитина більше любить дивитися телевізор, чим грати.

Опитування на тему «Ви та ваша дитина»

- якою б Ви хотіли бачити свою дитину?
- що Ви робите коли дитина капризує без особливого приводу?
- що Ви зробите якщо дитина відмовляється їсти?
- більше всього Ви радієте якщо Ваша дитина.....
- що Ви робите коли дитина Вас не слухає?
- Вам би хотілось щоб Ваша дитина стала більш.....
- як Ви поступите в ситуації коли дитина Вам заважає?
- як Ви поступите коли Ваша дитина образила інших?
- які якості дитини на Вашу думку необхідно розвивати в першу чергу?
- що Ви зробите коли Ваша дитина відмовиться йти в дитячий садок?

Додаток Л2

Карта нервово-психічного розвитку дитини третього року життя

Дата народження _____

Дата вступу _____

Аналіз _____

	Рівень розвитку										
	Мова		Діяльність			Навички взаємин					
	Пасивна	Активна	Бездіяльність	Спостереження, наслідування	Предметна діяльність	З дорослими			З однолітками		
						Відсутні	У відповідь	Ініціативне	Відсутні	У відповідь	Ініціативне
3 роки		+		+			+		+		
2 роки 6 міс.	+				+		+			+	
2 роки 11 міс.	+			+			+				+

Карта нервово-психічного розвитку дитини третього року життя

Дата народження _____

Дата поступлення _____

Аналіз _____

	Рівень нервово-психічного розвитку						
	Активна мова	Сенсорне розвиток	Гра	Конструюван- ня- вання	Винахідник- ність	Рух	Навички
2,5 роки		+	+				
3 роки				+			+

Пам'ятка для батьків

«Як допомогти дитині пережити період адаптації?»

1. В перші дні перебування в дитячому садку залишайте дитину на 2-3 години, поступово збільшуючи час знаходження в дитсадку. Не запізнуйтеся, хоча б у перші дні забирайте дитину вчасно.

2. Не поспішайте відразу забрати дитину додому. Побудьте з дитиною на ігровому майданчику, разом подивіться, як гуляють діти, чим займаються, як спілкуються один з одним та вихователем.

3. Відводячи малюка до дитячого садка, дайте йому улюблену іграшку, сказавши при цьому: «Якщо ти захочеш, щоб я про тебе подумала, візьми і притисни її до себе. І я відразу про тебе подумаю». Ілюзія керування батьками дуже важлива для малюка. Вона знижує реакцію стресу на нову ситуацію. Нехай іграшка ходить із дитиною кожен день і знайомиться з іншими, розпитуйте, що з іграшкою сталося в дитячому садку. Хто з нею дружить, хто ображав, чи не було їй сумно. Таким чином ви багато дізнаєтеся про те, як ваша дитина звикає до садочка.

4. Пограйтесь з дитиною домашніми іграшками в дитячий садок, де якась з них буде самою дитиною. Поспостерігайте, що робить ця іграшка, що говорить, допоможіть разом з дитиною знайти їй друзів і вирішіть проблеми дитини через неї, орієнтуючи гру на позитивні результати.

5. Не хвилюйтесь і не показуйте своє хвилювання дитині. Не забувайте надавати дитині емоційну підтримку і показувати значимість для вас її нового статусу.

6. Утримуйтеся від шумних масових вистав, аби зменшити емоційне навантаження.

7. Частіше говоріть дитині про свої почуття і проявляйте їх.

8. Завжди знаходьте час вислухати, що непокоїть вашу дитину, які у неї труднощі, чого вона досягла.

9. Створіть спокійний, безконфліктний клімат для дитини в сім'ї та оптимальний режим дня. Оберегайте нервову систему дитини!

10. Повідомте вихователів про особливі звички дитини, що вона любить, що ні, які має захоплення.

11. Придумайте ритуал «прощання» й зустрічайте дитину з посмішкою.

12. Дитина має відчувати повне розуміння між батьками та вихователями, тоді вона швидше звикає. Ніколи не з'ясовуйте відносин з вихователем (щоб не трапилось!) у присутності дитини.

13. Відвідувати дитячий садок дитині треба лише здоровою.

14. Найголовніше — почувайтеся компетентними батьками, тобто вірте, що з будь-якою складною ситуацією можна справитись, якщо її вирішувати, а не відкладати!

Головною умовою успішної адаптації дитини до дитячого садочка є єдність вимог до малюка в сім'ї та дитсадку.

Пам'ятка для батьків

Не можна!

- Думати, що ваша дитина найкраща та най здібніша. Вона не краща і не більш здібна ніж у когось іншого. Вона –інша.
- Ставтесь до дитини так, як до «ощадбанку», куди батьки «вкладають» свою любов і турботу, щоб потім отримати її з відсотками.
- Чекати від дитини вдячності за те, що ви її народили. Вона про це вас не просила
- Використовувати дитину, як засіб досягнення своїх цілей.
- Покладати надію на те, що дитина обов'язково прийме ваші погляди на життя.
- Ставитись до дитини, як до людини, яку батьки «ліпили», як їм заманеться.
- Всю відповідальність за виховання покладати на вчителів чи бабусь або на «методичні поради».

Потрібно!

- Сприймати дитину такою, якою вона є, щоб у будь-яку хвилину вона була впевнена в вашій любові.
- Намагатися зрозуміти, про що думає, до чого прагне, чому її поведінка є такою, а не іншою.
- Підтримувати в дитині переконання, що вона здатна на все, якщо сама буде впевненою в своїх силах і намагатиметься активно діяти. Особливо це потрібно, якщо дитина від природи сором'язлива і не прагне бути лідером.
- Не намагатися «формувати» дитину, а жити з нею одним спільним життям, бачити в ній особистість, а не «об'єкт виховання». Вислухати її точку зору на події і ненав'язливо висловлювати своє ставлення до цього.
- Частіше згадуйте, якими ви були в цей вік. Але не нав'язуйте свої погляди – часи змінилися і життя стало зовсім іншим.
- Пам'ятайте, що вашу дитину навчають не ваші слова, а ваш особистий приклад, ваша поведінка, душевна доброта.
- Зверніть увагу на те, що дитина завжди поважає відвертість, але не переносить блюзнірства і неповаги до себе.

Пам'ятка для батьків

Шановні батьки!

1. Будьте уважними до своєї дитини, помічайте, схвалюйте і підтримуйте кожне її досягнення.
2. Велика «кількість любові», загальна атмосфера родинного спокою і щастя впливатиме на вашу дитину благотійно.
3. Дотримуйтеся режиму дня.
4. Заохочуйте активність дитини до всього нового, створюйте їй умови для пізнання навколишнього світу.
5. Підтримуйте допитливість дитини, відповідайте на всі її запитання.
6. Радійте успіхам своєї дитини вдома і в дитячому садку, стежте за її розвитком.

Пам'ятка «Десять заповідей батьківства»

1. Не чекай, що твоя дитина буде така як ти або ти бажаєш, допоможи їй стати собою, а не тобою.
2. Не порівнюй дитину з іншою а порівнюй саму із собою сьогодні, завтра, вчора.
3. Не вимагай від дитини платні за те, що ти для неї робиш, ти подарував їй життя. Як вона може тобі віддячити? Вона подарує життя другій та третій: це незворотній закон вдячності.
4. Не перекладай на дитину свої образи, щоб на старості не їсти гіркий хліб, бо, що посієш, те й зросте.
5. Не стався до її проблем зверхньо: тягар життя дається кожному по силі – будь впевнений, їй її тягар не менший, аніж твій, а може й більший, тому що в неї ще немає звички.
6. Не принижуй!
7. Не карай себе, якщо не можеш чогось зробити для своєї дитини, карай якщо можеш, але не робиш.
8. Пам'ятай, для дитини зроблено недостатньо, якщо не зроблено все.

Орієнтовні запитання для співбесіди з батьками майбутнього вихованця

- Як ви називаєте дитину вдома?
- Як би ви хотіли, щоб малюка називали в дитячому садку?
- Чи має дитина досвід спілкування з іншими дітьми ?
- В які ігри любить гратися син (донька)?
- Що саме найбільше впливає на поведінку малюка ?
- Чи існує узгодженість у вихованні з боку членів родини ?
- Хто ще бере участь у вихованні дитини ?
- Чи є у дитини брати, сестри ? Як малюк з ними спілкується?
- Чи прагнете дотримуватися вдома режиму дня ?
- Чи співпадає він з режимом дитячого садка ?

- Як засинає ваш малюк ?Чи міцно спить?
- Які улюблені страви дитини вдома? Який апетит у дитини?
- Які улюблені казки?
- З якими іграшками любить гратися ваш малюк вдома?
- Що може робити дитина самостійно?
- Що найбільше подобається в дитині ?
- Що турбує в поведінці і розвитку малюка ?
- Яким вважаєте повинен бути вихователь ?

Консультація: «ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО УМОВ ЗДО»

Адаптація або пристосування організму до нових умов включає широкий спектр індивідуальних реакцій, які залежать від психофізіологічних та індивідуальних особливостей дитини, сімейних стосунків та низки життєвих обставин.

Для малюка дитячий садок — це новий, ще невідомий простір, нове оточення і нові стосунки; потрапивши сюди, дитина змушена до всього пристосовуватися. Для того, щоб сформувалися механізми саморегуляції, які дозволять малюку пристосуватися до нових умов, дитині потрібно відчувати себе захищеною.

Добре, коли малюк починає відвідувати дитячий садок на початку нового навчального року, тобто у серпні-вересні. По-перше, влітку майже всі діти оздоровлюються: проводять багато часу на свіжому повітрі в селі чи біля моря. Повітря, сонце, вода, фізична активність і вітаміни підвищують запас міцності дитячого організму, що дозволяє легше подолати майбутні випробування в період адаптації.

По-друге, у вересні ще досить тепло, багато овочів і фруктів. Час негожої погоди, мокрогo взуття й осінніх застуд ще не настав: є шанс, що малюк встигне пристосуватися до нового способу життя перед тим, як оточуючі почнуть чхати і хворіти. Тож в інтересах здоров'я дитини батькам варто планувати початок відвідування дитячого закладу саме на кінець серпня — початок вересня.

Є різні думки з приводу того, в якому віці дитині краще починати відвідувати ЗДО. Досвід роботи та спостереження вихователів дає можливість стверджувати: *оптимальний вік початку відвідування дитячого садка 2-3 роки*. Як правило, це пов'язане з тим, що діти, яким ще не виповнилося двох років, не вміють самостійно користуватися ложкою, одягатися, користуватися

туалетом тощо. До того ж вони у дитсадку частіше хворіють, адже що молодша дитина, то слабша її імунна система. Крім того, науковці довели, що саме у 2—3 роки збільшується витривалість клітин кори головного мозку та здатність до концентрації нервового збудження. Тому малюк у цьому віці вже може довше зосереджуватися на одному виді діяльності (завданні або грі) і менше стомлюється, готовий бути бадьорим і активним усі 6—7 годин, до й після денного сну. Доречно зазначити, що в малюка вже є потреба й можливість присвятити цей час спілкуванню не тільки з батьками, але й з іншими дорослими людьми або дітьми.

За спостереженнями психологів, найбільш критичний вік для адаптації від 9—10 місяців до 1 року 6 місяців і від 3 до 3,5 років. Але можна впевнено стверджувати: ніхто не знає малюка краще за батьків. Якщо обставини дозволяють, батьки можуть віддавати в садочок дитину в будь-якому віці, керуючись своєю інтуїцією та враховуючи індивідуальні особливості малюка.

Додаток Н1

Умови успішної адаптації

Щоб перший день відвідування дитячого садка пройшов успішно, необхідно:

1. Батькам не хвилюватися й не демонструвати свою тривогу напередодні відвідування ДНЗ, адже тривога і неспокій батьків передається дітям. Відвідувати ДНЗ лише за умови, що малюк не хворіє.

2. Батькам розповісти вихователю про індивідуальні особливості дитини, що їй подобається, що ні, які вміння і навички сформовані, якої допомоги потребує дитина.

3. Педагогам важливо знати про методи заохочення і покарання, які використовуються в сім'ї.

4. Особливо важко переносять діти розлуку з батьками, якщо їх приводять до 8 години ранку і залишають до вечора. У перші дні відвідування дитсадка батьки не повинні залишати дитину одну, необхідно побути з нею деякий час.

5. Доцільно у перші дні приводити дитину тільки на прогулянку, де умови нагадують домашні, тут дитині легко зорієнтуватися, простіше познайомитися з вихователем та іншими дітьми.

6. Звиканню до нових умов сприяє можливість «інтимізувати» обстановку, принести з собою свої іграшки. Улюблена іграшка захопить увагу дитини і

допоможе їй відволіктися від розлуки із близькими. Педагоги і батьки мають умовити дитину залишити іграшку переночувати в садку і на ранок знову з нею зустрітися. Нехай іграшка ходить у ДНЗ разом із малюком щодня і знайомиться там з іншими дітьми. Батькам слід дізнатися, що з іграшкою відбувалося в дитячому садку, хто з нею дружив, хто кривдив, чи не було їй сумно. Таким чином, батьки дізнаються багато про перебіг адаптації малюка.

7. Батькам слід увесьчас пояснювати малюку, що він для них

залишився, як і раніше, дорогим і улюбленим.

Перший тиждень перебування дитини в яслах проходить дуже емоційно, тому дорослим, тим, хто оточує дитину вдома та у дитсадку, потрібно застатися терпінням. Найчастіше у такій ситуації батькам здається, що поведінка дитини раптово міняється — малюк стає вередливим, вечорами можуть бути несподівані істерики із приводу і безпідставні, скандали, що супроводжуються криком, плачем, киданням предметів і качанням на підлозі. Деякі батьки можуть хвилюватися, побачивши таку різку зміну в поведінці дитини, і звинувачувати в цьому дошкільний заклад. Але причини в тому, що адаптація малюка до дитсадку — це великий стрес для дитини, її нерви напружені, тому потрібна розрядка. Крім того, в оточенні сторонніх дитина часто стримує негативні емоції, тому виливаються вони у присутності батьків лише ввечері вдома.

Як допомогти дитині адаптуватися до ЗДО

1. Створити спокійний, безконфліктний клімат у сім'ї, берегти ослаблену нервову систему малюка. У ЗДО і вдома не збільшувати, а зменшувати навантаження, на якийсь час припинити походи в цирк, театр, у гості. Скоротити перегляд телепередач.

2. Не реагувати на витівки малюка і не карати за капризи.

3. Батькам не залишати дитину в дитячому садку на цілий день! Перший тиждень — на 2—3 години, потім час необхідно поступово збільшувати до 5—6 годин.

4. Батькам слід гратися з дитиною, використовуючи домашні іграшки, у гру «Дитячий садок», де одна з іграшок буде дитиною. Простеживши, що «робить» ця іграшка, що говорить, допомогти дитині знайти іграшці друзів. Вирішенню проблем дитини сприятиме орієнтування гри на позитивні результати.

5. Із самого початку батькам слід допомогти дитині легко увійти до дитячого садка. Адже вона вперше в житті розлучається з домішкою, з

батьками, віддаляється від них, хоч і на кілька годин.

6. У перші дні відвідування садка батьки не повинні залишати дитину одну одразу, краще, щоб малюк сам відпустив маму або тата. Розлучаючись, батькам варто пообіцяти, що вони неодмінно повернуться за малюком. Мамі й татові потрібно постійно говорити дитині, що вони її люблять.

7. Коли зранку батьки приводять малюка у ДНЗ, вихователі мають допомогти їм попрощатися з дитиною легко і швидко. Звичайно, батьки турбуються про те, як буде їхньому малюку в дитсадку, але довгі прощання зі стурбованим виразом обличчя стривожать дитину, і вона довго не відпустатиме тата чи маму.

8. Необхідно й у вихідні дні дотримуватися такого режиму дня, як і в дитячому садку!

9. Не можна «кутати» дитину, одягати її слід відповідно до температури у приміщенні дитячого садка.

10. Якщо малюк важко розлучається з матір'ю, то бажано перші кілька тижнів доручити відводити дитину в дитячий садок батькові.

11. Батьки не повинні допускати перерви у відвідуванні дитсадка — тиждень удома не тільки не допоможе малюкові адаптуватися, але й продемонструє йому, що є інший варіант, якого можна всіма силами добиватися, це може перерости у серйозні нервові захворювання і розлади.

12. У деяких випадках потрібна консультація фахівця, а якщо малюк не адаптується до нових умов протягом року, можливо, краще припинити відвідувати дитячий садок. Навіть у цьому випадку необхідно ретельно стежити за станом дитини, щоб пізніше, коли прийде час іти до школи, не було подібних проблем

Показники адаптованості дитини раннього віку до ЗДО:

- у дитини немає негативних емоцій (плачу, вередувань, негативних реакцій тощо);
- діяльність малюка відповідає віковим критеріям;
- дитина спокійно переходить від одного стану до іншого (від неспання

до сну і навпаки), від одного виду діяльності до іншого;

- у дитини гарний апетит, глибокий спокійний сон;
- малюк бере активну участь у всіх режимних процесах, позитивно

ставиться до них.

Додаток П

ІГРОТЕКА

ІГРОВІ ТЕХНІКИ, ЩО СПРИЯЮТЬ ПРОЦЕСУ АДАПТАЦІЇ

Реалізація ігрових технік полегшить адаптацію дітей до нових соціальних умов, допоможе їм адекватно сприймати себе та інших дітей, опанувати конструктивні форми поведінки й основи комунікабельності.

Гра «А мене звати...»

Мета: розвиток бажання познайомитися; навчання ввічливо звертатися одне до одного; розвиток відчуття єдності, причетності до групи.

Матеріали: квітка або м'яч.

Кожна дитина, стоячи у колі, звертається (по черзі) до свого сусіда праворуч, передає йому квітку або м'яч, називає своє ім'я і за бажанням трохи розповідає про себе.

Гра «Луна»

Мета: навчання запам'ятовування імен дітей групи; розвиток єдності, задоволення від перебування в центрі уваги.

Діти сидять у колі на килимі. Дитина, яка сидить праворуч від психолога, промовляє своє ім'я і плескає у долоні: «Ма-ри-на». А діти всієї групи повторюють за нею це ім'я, як луна. Отож, ім'я кожної дитини повторюватиметься кілька разів.

Гра «Равлик»

Мета: продовження знайомства дітей одне з одним; розвиток уваги, пам'яті, вміння відповідати на сигнал.

Діти довільно рухаються по кімнаті, а на сигнал «Равлик!» присідають, називаючи по черзі своє ім'я, і набирають пози равлика.

Гра «Велике дерево»

Мета: навчання відчуття того, що разом, у гурті, краще і гратися, і вчитися, і працювати, і відпочивати; розвиток позитивної мотивації до відвідування дошкільного закладу.

Діти стоять у колі, взявшись за руки, утворюють велике, сильне дерево. Прислухаються, як шелестять його листочки, коли дме вітер (*діти разом розгойдуються*). Відчувають, як воно живе, дихає (*дихають разом: крок уперед – вдих, піднімають руки; крок назад – видих, опускають руки*).

Робимо висновок: «Коли ми разом – нас багато, і ми велике, міцне дерево».

Гра «Потяг»

Мета: закріплення вміння знайомитися; розвиток слухового сприйняття, координації рухів; сприяння нейтралізації негативної емоційної енергії та агресивної поведінки.

Психолог. Зараз ми з вами зробимо потяг. Спочатку я буду локомотивом, коли їхатиму по колу, то плескатиму в долоні й промовлятиму своє ім'я: «Олена...».

Я зробила коло, а тепер на моє місце нехай стане хтось із вас, а я стану, як і ви, вагончиком – причеплюся до «локомотива». Тепер він поїде, а ми всі разом промовлятимемо його ім'я: «Дмит-ри-ку, Дмит-ри-ку...». Рушаймо!

І так, доки всі діти по черзі не будуть «локомотивом» і не візьмуть участь у грі.

Гра «Морський банан»

Мета: розвиток відчуття єдності, згуртованості; формування навичок самоконтролю та комунікабельності.

Грають групами по п'ятеро дітей, сидячи на лаві. Психолог перед початком гри пояснює, що морський банан – це гумовий човен, формою дещо схожий на банан. Пропонує дітям уявити, що вони катаються на морському банані: для цього мають міцно тримати одне одного за лікті, щоб не розірвався ланцюжок, і ніхто не впав у воду.

За командою психолога діти нахиляються праворуч, ліворуч. Завдання: не загубити нікого з «пасажирів» і не зробити нікому боляче. Якщо хтось «падає» з банана, всі разом мають вигукнути його ім'я.

Гра «Клубочок»

Мета: закріплення знань дітей одне про одного, вміння звертатися до товаришів на ім'я, брати участь у колективній грі; формувати позитивне ставлення до відвідування дитячого садка.

Психолог стоїть у центрі кола, яке утворюють усі діти групи. Він виконує роль клубочка. Один із малюків перший підходить до психолога, бере його за руку; в цей час уся група називає разом ім'я цієї дитини; потім те саме робить друга дитина, беручи за руку вже першу дитину і «намотуючись» навколо «клубочка» – психолога.

Гра завершується, коли остання дитина «намотається» навколо клубочка. Висновок, до якого мають дійти діти: «Разом – добре; мене всі знають, і я знаю всіх».

Гра «Дзвіночок»

Мета: розрізнити силу звучання (тихо – голосно), спонукати до словесного означення.

Діти сідають у коло біля своїх дзвіночків, вихователь називає ім'я дитини, вона дзвонить, а інші діти коментують, як подзвонили.

Граємося з водичкою

Мета: закріпити знання дітей про характерні ознаки і властивості води: тепла, чиста, хлюпає, крапає, ллється, тече, булькає; розвивати здатність розрізнити властивості предметів: плаває – тоне, важкий – легкий; учити співвідносити свої дії із словесною вказівкою дорослого; виділяти предмети за кольором; учити називати дії, будувати речення з 2-3-х слів.

Матеріал: стіл для ігор з водою, пластмасові стаканчики, пляшечки, камінчики, трісочки, рибки різного кольору та розміру, сачки, люстерко.

Хід роботи

– Дітки, подивіться, яке яскраве сонечко на небі. А один сонячний зайчик завітав до нас у гості. Він хоче з нами погратися.

Гра «Сонячний зайчик»

Діти шукають сонячного зайчика. Спрямовую промінчик до столика для ігор з водою.

– Погляньте, сонячний зайчик купається у водичці. Подивіться, яка вона чиста, прозора, як виблискує на сонці. (Пропоную вмочити ручки у водичку.)

– Спіймаймо нашого сонячного зайчика. Ой, який він спритний!

Діти, скажіть, яка водичка? (Тепла.) А чому вона тепла? (Її нагрів сонячний зайчик.) (Пропоную погратися з водичкою. Роздаю пластмасові стаканчики. Набираю в стаканчик воду й виливаю її. Пропоную дітям зробити так само.)

– Що водичка робить? (Ллється.) Це вона так співає нам свою пісеньку. А ще водичка знає іншу пісеньку. Роздаю пляшечки з різними отворами. Водичка може ще булькати. Чуєте, як вона булькає? (Діти набирають і виливають воду з пляшечок.) А ще водичка може хлюпати. (Легенько хлюпаю по поверхні води.)

– Давайте разом поплескаємо долоньками по водичці, промовляючи: «Хлюп-хлюп, водиченько». А тепер пустимо на водичку човники. Дивіться, у мене є трісочки й камінчики, це наші човники. Виберіть собі, які хочете, і пускайте їх поплавати.

– Що відбувається? Одні човники потонули, а інші плавають. А чому? Камінчики – важкі, а трісочки – легкі, тому вони й плавають.

– Скажіть, хто живе у водичці? (Рибки.) Давайте запустимо рибок у водичку й подивимось, як вони плаватимуть. (Випускаю різнокольорових рибок.)

– Подивіться, рибки різного кольору й величини! Які рибки плавають? (Червоні, жовті, великі, маленькі. Пропоную зловити сачком рибок.)

Гра «Паровозик»

Діти стають у коло. По черзі вони виступають у ролі ведучого, який показує рухи (без слів). Ведучий – як паровозик, що веде за собою вагони, що повторюють його рухи. Діти – «вагончики» повинні повторити те, що зображує

ведучий, і, якщо він показує не просто набір рухів, а якусь людину або тварину, відгадати, кого він зображує.

Гра «Ми різні»

Розвиває довіру дітей: дітей просять розбитися на дві команди трохи незвичайним способом. їм пропонується зазирнути один одному в очі і вишикуватися в ряд за кольором очей, починаючи з дітей з темними очима, а потім зі світлими.

Гра «Вгадай»

Діти стають у коло. По черзі вони виступають у ролі ведучого, який показує рухи (без слів). Усі діти повторюють рухи і відгадують, кого він зображує (півня, ведмедя).

Ця гра без слів допомагає замкнутій дитині легше вступити в контакт з однолітками.

Гра «Намисто»

Кількість гравців: дванадцять та більше.

Матеріали для гри: п'ять гімнастичних обручів та м'яч.

Місце гри: ігровий майданчик, парк.

1. Шість гравців – «намистинок» вишиковуються в шеренгу і, тримаючи між собою у витягнутих руках обручі, утворюють ланцюжок: гравець, обруч, гравець, обруч, гравець та ін. Це – «намисто».

2. Усі інші гравці розбиваються на пари і вишиковуються поруч із першим гравцем ланцюжка.

3. За командою ведучого пара біжить уздовж шеренги (один гравець позаду шеренги, другий попереду), перекидаючи одне одному м'яч крізь обручі, «нанизуючи намистинки». Після закінчення гри ведучий визначає найспритнішу пару.

Гра «Квітучі дерева»

Кількість гравців: десять і більше (парна кількість).

Матеріали: дві великі гілки, паперові квіти з нитковою петелькою (за кількістю гравців).

Місце гри: ігровий майданчик або парк, де можна знайти молоді дерева, що стоять поруч.

1. На майданчику встановіть дві великі гілки на відстані близько 3 м одна від одної (або відшукайте два молодих дерева, що стоять неподалік одне від одного).

2. Ведучий роздає гравцям паперові квіти. До кожної квітки пришта коротка петля з нитки, щоб можна було почепити квітку на гілку.

3. Діти діляться на дві команди й стають навпроти кущів на відстані 4 – 5 м.

4. За сигналом ведучого ті з гравців, що стоять першими (в обох командах), біжать до своїх гілок, вішають квітку, повертаються і стають в кінці своєї шеренги. Виграє команда, яка уквітчає свою гілку раніше, але за умови, що жодна з квіток не впаде на землю.

Гра «Саджаємо картоплю»

Кількість гравців: десять.

Матеріали: крейда, 10 невеличких картоплин, два відерця.

Місце гри: ігровий майданчик.

1. Намалюйте на асфальті десять кіл у два ряди (по п'ять у кожному). Це – два «городи».

2. Гравці поділяються на дві команди і вишиковуються на відстані близько 3 м від «городів». Перші гравці беруть відерця з картоплинами (по п'ять у кожному).

3. За сигналом ведучого перші гравці біжать до своїх «городів» і «саджають» картоплинки – кладуть по одній у кожне коло. Потім повертаються до своєї команди й передають відерця другим гравцям. Ті біжать до «городів» і збирають картоплини.

4. Таким чином гравці то «саджають» картоплю, то «збирають врожай». Перемагає команда, п'ятий гравець якої першим «посадить» картоплю.

Гра «Квіти та вітерці»

Кількість гравців: десять і більше.

Матеріали: крейда.

Місце гри: ігровий майданчик.

1. Накресліть на асфальті дві лінії на відстані 5 – 6 м. одна від одної.
2. Гравці обирають поміж себе двох «вітерців». Усі інші – «квіти». Вони мають обрати собі імена – назви квітів. «Вітерці» стають посередині ігрового поля, «квіти» вишиковуються в шеренгу біля однієї з ліній.
3. «Квіти» звертаються до «вітерців»: «Добридень, вітерці!». Ті відповідають: «Добридень, квіточки!». «Вітерці, вітерці, відгадайте наші імена!», – просять «квіти».
4. «Вітерці» називають різні квіти. Як тільки вони вгадують квітку, то гравець, який обрав для себе її назву, біжить через ігрове поле до протилежної лінії. «Вітерці» намагаються впіймати його. Якщо їм це вдасться, цей гравець залишає гру.
5. Перемагає найспритніша «квітка».

Гра «Зима та весна»

Кількість гравців: десять і більше (парна кількість).

Матеріали: крейда.

Місце гри: ігровий майданчик.

1. Накресліть на асфальті три паралельні лінії на відстані 5 – 6 м. одна від одної.
2. Гравці поділяються на дві команди – «Зима» та «Весна» – і вишиковуються на середній лінії обличчям одна до одної.
3. Ведучий вигукує назву однієї з команд, і тієї ж миті її гравці кидаються навздогін супротивників. Той, кого упіймають, переходить у цю команду. Таким чином то команда «Зими» ловить команду «Весна», то навпаки.
4. Урешті-решт перемагає команда, яка збрала більше гравців.

Гра-вистава «Вистава іграшок»

Ця гра – забава є, з одного боку, захоплюючим видовищем для дітей, а з іншого – засобом формування емоційно – етичних основ їхньої поведінки. Центральне місце в ній посідає активне спілкування дітей з іграшками, які в руках дорослого перетворюються на персонажів вистави. Для постановки

спектаклю можна обрати доступні малятам народні казки, оповідання, вірші або сценки з повсякденного життя самих дітей. Ігрова ситуація організовується таким чином, що діти стають безпосередніми учасниками вистави. Вони з готовністю виконують доручення і прохання персонажів, допомагають їм, попереджають про небезпеку, переживають за них. Усе це сприяє формуванню у дітей гуманних почуттів.

Водночас участь у спектаклі допомагає дитині глибше зрозуміти й усвідомити зміст казки або оповідання, встановити зв'язок між чуттєвими і вербальними враженнями, що надзвичайно важливо для психічного розвитку малюка.

Гра об'єднує дітей спільністю переживань і зближує з дорослим, який показує ляльковий театр.

Ігровий матеріал

Для гри потрібно зробити образні сюжетні іграшки, що зображують людей, тварин чи інших казкових героїв, а також предмети декорації спектаклю: іграшкові дерева, будиночки, машинки, меблі тощо. Іграшки мають бути невеликими (щоб легше було ними керувати) й обов'язково відповідати змісту вистави.

Крім того, необхідний звичайний дитячий столик, покритий до самої підлоги цупкою тканиною, бажано теплого, нейтрального кольору. Він служитиме сценою й одночасно буде приховувати всі предмети, підготовлені для спектаклю.

Матеріал, необхідний для підготовки кожної сценки, можна помістити в окрему коробку або на планшет. Це полегшить користування ним під час гри.

Опис гри й прийоми її проведення

Лялькові спектаклі можуть бути різними за змістом і за характером ігрових дій. Наведемо приклад спектаклю – казки.

Як Оленка пасла гусенят

Психолог, сидячи за столом, виводить на сцену головного персонажа казки – дівчинку Оленку (ляльку)ю Оленка вітається з малюками і знайомиться з ними.

«Я – Оленка, живу з мамою в цій хатинці. Неподалік від нашої хатинки – дрімучий ліс, у ньому водяться вовки й лисиці. А це – моє гусеня. Його звать Дорофейко. Мені його подарувала бабуся. Коли воно було зовсім маленьким, я годувала його удома, а зараз воно піросло. Бачите, які у нього жовтенські пір'їнки? Дорофейко дуже любить щипати травичку і шукати в ній комашок. Сьогодні я привела його на галявину, де багато смачної травички. Дивіться, як йому добре тут гуляти». Дорослий пересуває гусеня, зображуючи, що воно все далі й далі відходить від Оленки. Оленка кличе до себе Дорофейка і пояснює дітям, що вона боїться, коли він йде далеко. «У лісі живе хитра лисиця, – говорить дівчинка. – Вона може непомітно схопити гусеня гострими зубами і потягнути до себе в нору. Там вона його з'їсть, навіть кісточок не залишить. Бабуся розповідала, що у неї лисиця потягнула качечку і маленьке каченя».

Після цих слів гусеня знову відходить від Оленки, а вона знову кличе його. Повторивши такі дії два-три рази, дорослий відводить гусеня на більшу відстань від Оленки, яка в цей час відвернулася.

Несподівано для дітей з боку лісу з'являється лисиця і тихо підкрадається до гусенят. Дітям надається можливість урятувати гусеня: прогнати лисицю своїм криком або покликати Оленку, що вони, зазвичай, і роблять. Оленка проганяє лисицю і, звертаючись до дітей, говорить: «Як добре, що ви мене вчасно покликали! Ще трішки, і лисиця схопила б Дорофейка».

Спектакль продовжується. Якийсь час діти спостерігають як Оленка пасе гуся. Але дівчинка починає позіхати (дорослий підказує, що їй дуже захотілося спати). Оленка просить доглянути за Дорфейком, поки вона подрімає, а якщо знову з'явиться лисиця, розбудити її. Дівчинка лягає набік і тут же засинає (повертається спиною до глядачів). Гусеня все далі відходить від неї і наближається до лісу.

Несподівано з'являється лисиця і починає підкрадатися до Дорофейка. Дітям надається чергова можливість або покликати Оленку, або самим прогнати лисицю. Зазвичай вони не втрачають цього шансу і знову рятують

Дорофейка. Якийсь час після цього випадку Оленка спокійно пасе гусеня. Але за сценою лунають голоси подружок, що кличуть її погратись. Оленка знову просить дітей постерегти гусеня, їй хочеться хоч трішки погратися з подружками. Діти погоджуються, дорослий прибирає Оленку зі сцени. Якийсь час гусеня (у руках дорослого) пасеться одне (пересувається по столу в різних напрямках). Але тут знову з'являється лисиця, яка тихенько крадеться до гусеняти. Реакція дітей негайна: вони або самі проганяють лисицю або проганяють лисицю. Дівчинка з'являється на сцені і дякує дітям за допомогу. Наприкінці спектаклю дорослий від імені мами Оленки (за сценою) кличе її і гусеня додому та обіцяє пригостити їх кавуном або пирогом.

Поради ведучому

Щоб гра пройшла успішно, вам необхідно оволодіти технікою показу спектаклю. Мова ведучого повинна бути виразною, образною, не забувайте своєчасно звертатися за допомогою до дітей, пораду тощо, щоб вони не були пасивними глядачами, уникайте довгих фраз і повчальних зауважень. Все це досягається у тих випадках, коли спектакль заздалегідь продуманий і підготовлений дорослими.

Будь – який вид лялькового спектаклю розрахований на емоційну активність дітей. Нехай діти вільно виражають свої почуття, ставлення до персонажів спектаклю. Єдине, чого не слід допускати, – це те, щоб вони вставали під час дії і чіпали іграшки. А якщо таке трапиться, спектакль слід перервати і від імені артистів відмовитися від його продовження.

ДОДАТОК ПІ

ІГРОТЕКА «ПІСОЧНА ТЕРАПІЯ»

Основна діяльність дошкільника – гра, саме в ній він пізнає себе і навколишній світ. У грі дитина ділиться своїми проблемами, розв’язує їх, здійснює відкриття, творить. Перші соціальні ігри дитини виникають саме у пісочниці. Будуючи щось із піску, дитина передає світ своєї душі, сповнений фантазій і реальності. Особистість кожної дитини унікальна.

«Пісочна терапія» - одна з тих технік, що дозволяє розкрити індивідуальність кожної дитини, розв’язати її психологічні проблеми, розвинути здатність усвідомити свої бажання і знаходити можливість їх реалізації.

Ігри на піску – одна з форм природної діяльності дитини. Їх можна використовувати під час проведення коригувальних, розвивальних і навчальних занять. Вони стабілізують емоційний стан дитини, розвивають тактильну чутливість і дрібну моторику, навчають дитину прислухатися до власних відчуттів, аналізувати результати дослідів. Ці ігри сприяють розвитку мовлення, уваги, пам’яті та є відмінним засобом для профілактики та корекції.

Ігри з піском дають дитині відчуття себе впевненою і вмілою: вона створює нове, не боїться ламати старе і щось змінювати. У пісочниці створено оптимальні умови для розвитку творчого потенціалу дитини, активізації її просторової уяви, образно-логічного мислення, тренування дрібної моторики рук. У процесі колективних ігор дитина усвідомлює морально-етичні норми, у неї формується гармонійний образ світу.

Якщо у дитячому пісочному господарстві все спокійно, то й на душі у дитини спокій і гармонія.

Організовуючи ігри з піском слід дотримуватися таких правил:

- максимально заохочувати творчий підхід і фантазію;
- повністю виключати негативну оцінку як дій дітей, так і результатів їхньої діяльності.

Дуже цікавий вид роботи для дітей – малювання на піску та малювання кольоровим піском. Малювання сприяє гармонійному розвитку дитини та формування таких базових якостей особистості, як самостійність та креативність. Воно сприяє розвитку дрібної моторики, а як наслідок – розвиток мовлення і розумових здібностей. У дітей розвивається координація рухів. Дитячі пальчики стають більш сильними, спритними, вмілими. Також малювання сприяє розвитку уваги, пам'яті, зосередженості. У творчому процесі дитина навчається розрізняти кольори та їх відтінки, у неї формується поняття про форму, величину, кількість. Через малювання дитина пізнає навколишній світ по-новому, запам'ятовує його і вчиться його любити. Ще не вміючи виражати свої емоції словами, дитина чудово «розповідає» про них фарбами. Багата фантазія, ініціативність, уміння приймати рішення, самостійність у їх втіленні, посидючість, зосередженість активно формуються під час малювання і в майбутньому обов'язково знадобляться дитині.

Малювати на піску можна пальчиками, камінчиком чи будь-яким іншим придатним для цього предметом. Але найдоцільніше малювати пальчиками.

Таке заняття дуже подобається дітям малювання пальчиками на піску є корисним для дітей будь-якого віку: у них розвивається дрібна моторика, гнучкість та чутливість пальців. У процесі малювання на піску дитина розслаблюється, у них проходять страхи, комплекси. Розвивається впевненість у собі. Адже на піску дитина може намалювати все, що завгодно. А невдалий малюнок дуже легко виправити, розрівнявши поверхню піску і продовжуючи малювати доти, доки не отримаєш задумане.

Малювати можна не лише на поверхні піску, а й самим піском. Для цього промитий пісок слід профарбувати у різні кольори і просушити. Пісок різного кольору треба зберігати у спеціальних ємкостях. Для того, щоб малювати кольоровим піском. Діти мають оволодіти певними прийомами, докласти розумових і фізичних зусиль. Малюків цікавить процес, їм подобається сліди, які

залишає кольоровий пісок на папері. Дітей старшого дошкільного віку більше цікавить результат. Коли діти струшують безформенну купку піску з аркуша паперу і бачать результат – зображення певного предмета, рослини, пташки чи тварини, у них з'являється мотивація для подальшої творчості. Дітям подобається виконувати колективні зображення на різні теми, зокрема на морські. Фарбами за допомогою своїх долоньок діти малюють риб та медуз, а піском – морське дно, на якому можна розмістити справжні мушлі.

Заняття з піском поліпшують емоційний стан дітей: гіперактивних пісок врівноважує, скутих – розслаблює, тривожних – заспокоює, агресивних – втихомирює.

Пісок, як природний матеріал наділений унікальними властивостями і здатний викликати образи певного характеру, які мають терапевтичний вплив на психіку дитину.

Пісочна терапія має на меті творче самовираження людини. Цей психотерапевтичний метод спрямований на розв'язання особистісних проблем через роботу з образами особистого і колективного підсвідомого. Робота з образами у пісочній терапії сприяє самопізнанню, особистісному зростанню, розкриттю творчих ресурсів. Під час ігор з піском діти:

- отримують велике емоційне задоволення;
- удосконалюють координацію рухів, дрібну моторику, орієнтацію у просторі;
- проявляють вербальну і невербальну активність, допитливість у пошуково-дослідницькій діяльності;
- формують навички позитивної комунікації;
- розвивають сенсорно-перцептивні здібності, зокрема тактильно-кінестетичну чутливість.

Для результативної роботи з дітьми пісочниця має бути відповідно обладнана. Для занять з дітьми використовується дерев'яний ящик, який пофарбований у синій або блакитний колір. Дно символізує воду, бортики - небо. Пісок має бути жовтого або світло-коричневого кольору.

Набір ігрових матеріалів для ігор з піском містить:

- лопатки, широкі щіточки, сито, воронки;
- різноманітні пластикові пасочки різної величини – геометричної форми, у формі тварин, транспортних засобів, людей;
- мініатюрні іграшки висотою 5-8 см;
- іграшки з «кіндер - сюрпризів»;
- набори іграшкового посуду та меблів;
- різноманітні будівлі.

Під час першого ознайомлювального заняття педагог повинен познайомити дітей зі своєю іграшкою Піщинкою. Ця іграшка повинна мати привабливий естетичний

вигляд і використовується лише під час роботи з піском. За допомогою цієї іграшки педагог знайомить дітей з правилами погодження з піском:

- не можна викидати пісок з пісочниці;
- не можна кидати пісок в інших або брати його до рота;
- після гри всі іграшки слід прибрати та обов'язково помити руки.

Під час проведення ігор треба звертати увагу дітей на зміну тактильних відчуттів, спонукаючи їх до висловлювань, порівнянь. Спочатку треба показувати рухи у піску, потім діти повторюють їх. Малюки виконують рухи

разом з дорослими – «рука в руці», а старші дошкільники можуть запропонувати свої варіанти гри. Педагог слідкує за реакцією дітей під час маніпуляцій з мокрим та сухим піском. Якщо у дитини виникають неприємні відчуття від мокрого піску, педагог зазвичай не наполягає на продовженні гри і припиняє її.

Піщинка запрошує дітей до себе у гості, в пісочницю. Діти уважно розглядають саму пісочницю: її форму, колір, матеріал, з якого вона виготовлена. Піщинка пояснює дітям де у пісочниці символічні небо, вода і земля. Щоб діти краще запам'ятовували правила погодження у пісочниці можна запропонувати дітям з допомогою дорослого символічно зобразити ці правила на аркуші паперу. Потім можна розмістити їх поряд з пісочницею.

Ігри із сухим піском

Вправа «Піщаний дощ»

Мета: вчити регулювати м'язову напругу та розслаблення; ознайомлювати з властивостями сухого піску.

Хід вправи

Педагог розповідає від імені Піщинки: «У моїй країні може йти незвичайний піщаний дощ та дути піщаний вітер. Це дуже приємно. Подивіться, як це відбувається. Ви самі можете влаштувати такий дощ та вітер». Діти повільно, а потім швидко сиплють пісок із свого кулачка у пісочницю, на долоню дорослого, на свої долоньки.

Піщанка пропонує кожній дитині закрити очі та покласти долоньку на пісок, розставляючи пальці. Дорослий сипле пісок на якийсь пальчик, а дитина називає цей пальчик. Потім вони міняються ролями.

Вправа «Незвичні сліди»

Мета: розвивати тактильні відчуття, уяву.

Хід вправи

Педагог пропонує дітям вправи імітаційного характеру, що залишають слід на піску, скажімо:

- «Ідуть ведмежата» - дитина кулачками та долонями із силою натискає на пісок;
- «Стрибають зайці» - кінчиками пальців дитина вдаряє по поверхні піску, рухаючись у різних напрямках;
- «Повзуть змії» - дитина розслабленими або напруженими пальцями рук залишає хвилястий слід у різних напрямках;
- «Біжать жучки, павучки» - дитина рухає всіма пальцями. Імітуючи рухи комах (можна повністю занурити руки в пісок, руки зустрічаються – «жучки вітаються»);
- «Крокозябла» - діти роблять на піску різноманітні відбитки, вигадуючи назви для фантастичних тварин, які залишили ці сліди.

Вправа «Візерунки на піску»

Мета: закріпити знання про сенсорні еталони та закономірності.

Хід вправи

Педагог пальцем, ребром долоні, щіточкою у верхній частини пісочниці малює різні знайомі дітям геометричні фігури, прості чи складні візерунки – прямі та хвилясті доріжки, парканчики, східці тощо – і пропонує дитині намалювати такий самий візерунок внизу пісочниці, або продовжити візерунок дорослого. Як варіант педагог може малювати на дошці певний візерунок і пропонувати намалювати його на піску.

Візерунки на піску діти можуть створювати, викладаючи у заданій чи задуманій послідовності певні предмети, скажімо, камінці, жолуді, великі гудзики.

Педагог звертається до кожної дитини від імені Піщинки: «Сьогодні ми з тобою прикрашатимемо наш пісочний будинок. Поглянь. Які візерунки на піску

можна намалювати. Намалюй так, як я. вигадай свій візерунок, малюнок. У верхній частини візерунок має складатися з кілець, а внизу – з трикутників».

Ігри із мокрим піском

Вправи на ознайомлення з мокрим піском

Зміст вправ на ознайомлення з мокрим піском аналогічний змісту роботи із сухим піском.

Умови організації ігрових вправ з мокрим піском:

- у дітей не повинно бути порізів на руках, захворювань шкіри;
- діти повинні мати фартухи з клейонки;
- вода, яку використовують для зволоження піску має бути теплою;
- поряд із пісочницею мають бути джерело чистої води та серветки.

Бажано, щоб дитина вже знала властивості сухого піску та ігор з ним.

Вправа «У пісочній країні ідуть дощі»

Мета: вчити регулювати м'язову напругу та розслаблення; ознайомлювати з властивостями мокрого піску.

Хід вправи

Педагог розповідає від імені Піщинки: «У нашій пісочній країні іноді ідуть дощі, з'являються річки та озера. Хочете подивитися, як це відбувається?»

Педагог ділить пісок у пісочниці на дві частини і показує способи зволоження піску:

- «Струмочок тече» - педагог ллє воду на одну частину піску тонкою цівочкою;

– «Дощик мрячить» - іншу частину піску педагог зволожує через розсіювач.

Педагог звертає увагу дітей на те, що змінився колір та запах мокрого піску. Потім діти самостійно зволожують пісок. Води для зволоження має бути стільки, щоб жодна дитина не залила пісок.

Педагог звертається до дітей від імені Піщинки: «Давайте привітаємося з мокрим піском. З ним ви можете пограти у дивовижні ігри. Ви перетворитися на чарівників – будівників».

Далі проводяться вправи аналогічні тим, які проводили із сухим піском: «Незвичайні сліди».

Ігрова вправа «Відбитки»

Мета: розвивати тактильні відчуття, довільну поведінку та коментоване мовлення; вчити класифікувати та групувати предмети за різними ознаками.

Хід вправи

Відбитки, як барельєфні, так і горельєфні, на мокрому піску робимо за допомогою пасочок. Використовуються пасочки у формі тварин, транспортних засобів, різних за величиною геометричних фігур. Педагог та дитина по черзі роблять відбитки на мокрому піску. Потім дитина за словесним сигналом або за планом дорослого виготовляє серію відбитків, коментуючи свою роботу.

У таких іграх можна використовувати завдання на класифікацію предметів, наприклад: лише геометричні фігури, лише тварини.

Ігрова вправа «Хто до нас приходив?»

Мета: розвивати здорове та тактильне сприйняття.

Хід вправи

Педагог від імені Піщинки звертається до дитини: «До мене в гості приходили мешканці пісочної країни. А я у цей час сама була на гостинах. Допоможіть дізнатися, хто був у мене в гостях».

Педагог пропонує дитині відвернутися, а сам у цей час робить барельєфні чи горельєфні відтиски за допомогою пасочок у формі різних тварин. Після цього дитина відгадує тварину, яка приходила в гості.

Потім дитина і педагог міняються ролями.

Ігри на піску – одна з форм природної діяльності дитини. Їх можна використовувати під час проведення коригувальних, розвивальних і навчальних занять. Вони стабілізують емоційний стан дитини, розвивають тактильну чутливість і дрібну моторику, навчають дитину прислухатися до власних відчуттів, аналізувати результати дослідів. Ці ігри сприяють розвитку мовлення, уваги, пам'яті та є відмінним засобом для профілактики та корекції.

Фрагмент семінару-тренінгу для вихователів із проблеми «Адаптація дітей раннього віку до умов дошкільного закладу»

Вправа «Стінка»

Мета: розвивати у педагогів здібності до емпатії; розуміти психічний стан дитини, її емоційні переживання у нових соціальних умовах; оволодівати навичками встановлення емоційного контакту з дитиною.

Проведення: слухачам пропонується стати у щільне коло. У центрі кола – «малюк», який вперше прийшов у групу. Погляд кожного має бути невиразним, і лише одна людина (за домовленістю) має поглядом показати «дитині» свою зацікавленість та можливість допомогти.

Завдання. Як відчуває себе «малюк»? Із чим він стикнувся у нових соціальних умовах? Який емоційний стан він переживає? Які ваші дії щодо встановлення емоційного контакту з «дитиною»?

Практичне завдання: «Павутинка»

Мета: забезпечити узгодження дій – батьки-педагоги, їх взаємодоповнення для полегшення соціального переходу дитини до нових умов життя; налагодження співпраці між дошкільним закладом та сім'єю.

Завдання: скласти «павутинку» (складові) психолого-педагогічного забезпечення адаптаційного періоду.

Приклад. Адаптація дитини до умов ЗДО:

- анкетування батьків (із залученням фахівців);
- дні відкритих дверей;
- прогулянкові групи;
- короткочасне перебування дитини в групі у присутності батьків;
- спостереження за виявами поведінки дитини;
- консультації, поради, пам'ятки для батьків;
- щоденник адаптації дитини;
- відвідування дитини вдома;
- методичні рекомендації для вихователів.

I. Вправа «Знайомство»

Мета: установлення контакту між учасниками групи, позитивного настрою, розвивати навички спілкування, емпатії; формувати почуття єдності з дитиною.

Завдання: назвати три риси характеру чи якості, які характеризують дитину і починаються з першої літери її імені.

Наприклад: Настя – наполеглива, непосидюча, нетерпляча.

II. Вправа «Портрет дитини третього року життя»

Мета: уточнення основних понять, пов'язаних із віковими, індивідуальними характеристиками дитини, виявлення поведінкових і індивідуальних особливостей дітей 3-го року життя.

Завдання: перелічити всі позитивні риси, притаманні дитині трьох років, і записати їх на ватмані. Потім назвати негативні риси, які не подобаються у трирічних дітей і записати такі характеристики на ватмані. Як правило, виходить «класичний» портрет дитини у період «кризи трьох років».

V. Вправа «Психологічний практикум»

Мета: активізувати виховний досвід батьків, розвивати навички аналізу причин поведінки дитини.

Завдання: пропонуються картки із ситуаціями; обговорюються різні погляди, приймається конструктивне рішення.

Ситуації. Жаліється мама трирічного Вови: «Щойно я відвернуся чи вийду з кімнати, мій син б'є по голові іграшками семимісячного братика». Запитання для обговорення:

1. Як ви гадаєте, чому так поводиться дитина?
2. Що б ви зробили у цій ситуації?

Роман вже прокинувся, мама просить його встати з ліжка. Однак малюк каже: «Сказав — не встану, отже, не встану!»

1. Чи є сенс дорослому обстоювати позицію «хто-кого»?
2. Як би ви вчинили в цій ситуації?

Тренінгове заняття для батьків «Наші діти»

Тема: Виховання дитини раннього віку

Мета: спонукати батьків до активності, сприяти налагодженню стосунків між батьками, між батьками та педагогами, познайомити з навичками спілкування з дитиною, відпрацювати навички вирішення проблемних питань, обмінятися досвідом з вирішення конкретних проблем у вихованні дитини.

Хід заняття.

Привітання. Добрий день шановні батьки! Я дякую вам за те, що ви прийшли. Батьки – це перші вихователі дитини і залишаються такими на все життя. Народна мудрість ”Яблуко від яблуньки не далеко падає” нагадує нам про це . А завдання вихователя, педагога допомогти батькам виховати справжню, освічену людину. Допомогти, але не замінити батьків.

1. **Знайомство.** Учасники по черзі передають м'яку іграшку та називають своє ім'я та на першу букву свого імені називають свою якість.

2. Гра “Ми їдемо, їдемо, їдемо...”

Для початку давайте поділимося на 2 групи (мішечок з цукерками).

- Ви пам'ятаєте той час, коли ви були маленькими? Давайте спробуємо туди хоч на деякий час повернутися.

Мета: розвиток слухової уваги, опрацювання навичок швидко реагувати в нестандартній ситуації.

Матеріали: картки з рядками з дитячих віршиків (на кожного).

Спочатку учасникам пропонується пригадати різні короткі віршики дитячих письменників. Потім тренер роздає картки, на яких написані по одній строчці з віршиків А.Барто. Якщо хтось відмовляється приймати участь, йому пропонується роль спостерігача. Потрібно картки скласти, щоб вийшли віршики.

Ви чудово впорались з цим завданням, мабуть часто читаете дітям віршики. А що ви відчували, коли пригадували віршики?

3. Вправа “Вихвалялки”

Пам'ятаєте, в дитинстві нам завжди говорили: “Вихвалитися негарно”. Називали хвальками, якщо хтось хотів розказати про свої досягнення. А сьогодні можна. Кожний починає словами “Моя дитина...” і далі називає 3 прикметника, які характеризують вашу дитину.

- Ось які у нас чудові діти. Але не треба забувати, що завжди є маленькі труднощі.

4. Вправа “Труднощі у вихованні дітей раннього віку”.

- Давайте зараз спробуємо скласти перелік труднощів, з якими стикаються дорослі при вихованні дитини раннього віку.

Мета: виділити труднощі у вихованні дітей раннього віку, узагальнити досвід учасників тренінгу.

Матеріали: дошка, маркер, стикери різних кольорів (за кількістю підгруп).

Вправа проводиться в 3 етапи.

1 етап. Проводиться в підгрупах, кожна протягом 10 (5) хвилин методом мозкового штурму складають перелік проблем, з якими стикаються дорослі при вихованні дитини раннього віку. Кожна підгрупа зачитує свій список, в результаті групового обговорення на дошці з'являється загальний перелік проблем.

2 етап. А тепер давайте виділим з них найбільшу проблему та спробуем знайти вихід. Теж саме завдання ми дамо і нашій команді професіоналів (педагогів).

3 етап. Кожна підгрупа має завдання знайти основні шляхи та методи роботи, які сприяють вирішенню однієї з визначених проблем. Потім представники кожної команди озвучують свої рекомендації.

5. Гра “ Неслухняні кульки”.

- На жаль, ми, дорослі, так рідко граємося, що мабуть вже розучилися гратися.

Мета: зняття емоційної напруги, сприяти згуртованості групи.

Матеріали: 10 повітряних кульок, по 5 на кожен підгрупу.

Учасники тримаються за руки, утворюючи коло. Тренер дає учасникам кульку. Завдання учасників будь-якими способами, не розриваючи рук утримувати кульку у повітрі. В процесі гри тренер поступово додає у коло кульки, поки не стане 4-5 кульок. Гра проводиться під музичний супровід.

Обговорення. Яким чином краще було утримати кульки (тільки згуртувавшись).

6. Вправа “ Душа дитини”

Душа дитини – це чаша, яку ми повинні наповнити (зображення чаши на ватмані). Якою ви хочете бачити свою дитину? Які риси характеру повинна мати ваша дитина? Які якості ви хочете їй прищепити?

- У кожного з вас є серденько, напишіть на ньому якість, якою ви хочете наділити вашу дитину та додайте його в чашу.
- Добра, розумна, щедра, сильна....
- Подивіться, яка красива душа у дитини. А якими повинні бути дорослі, серед яких живе дитина, щоб ця чаша не розбилась, не розлилася, а стала тільки повнішою?
- Добрими, розумними, щедрими, сильними...

7. Рефлексія.

- Чи сподобалось вам?
- Чи бажаєте ви , щоб батьківські збори проходили таким чином?
- Які питання вас турбують?

8. Прощання. Рекомендації для батьків.

Додаток Т

Консультація для батьків

“Роль батьків у процесі адаптації дитини до умов дитячого закладу”

Як підготувати малюка до вступу у заклад дошкільної освіти

Вашому малюку від 2-х до 3-х років. Він підріс і ви вирішили, що вже може ходити в дитячий садок і треба з'ясувати, в який саме. Але яким би чудовим не був той дитячий садок, який ви обрали, для вашої дитини це світ чужих людей. Певні моменти адаптації дитини до дошкільного закладу можна пом'якшити або взагалі зняти, якщо зважити всі особливості нової ситуації. Тоді вступ у дитячий садок відбудеться без стресу. Тому варто потурбуватися про те, щоб підготувати малюка до вступу у новий світ. Витрачений на це час повернеться до вас впевненістю малюка в новій ситуації, збереженням його здоров'я і ваших нервів.

Отже, як підготувати доньку чи сина до вступу в дитячий садок?

Насамперед підготувати треба себе, шановні батьки! По-перше до того, що це складний і досить тривалий процес. І підганяти його та поспішати самим не варто. І якщо вас чекають на роботі, то почати привчати дитину до дитячого садка потрібно за 4-6 місяців до виходу на роботу. По-друге, ви не повинні закласти сумніви в дитині про те, що в дитячому садку їй буде добре. Ви повинні усвідомити, що ваші слова, дії, інтонації, погляд і навіть подих відчуються дитиною і обумовлюють, наскільки легко чи важко ваша дитина увійде у нові умови життя.

Позитивне налаштування та поінформованість

Зміна звичного способу життя викликає у дитини емоційну напруженість. Поганий настрій дитини відображується на її здоров'ї та може призвести до

погіршення психічного розвитку. Для того, щоб поганий настрій не став на заваді, дуже важливо створити у малюка позитивний настрій до до майбутніх змін у його житті.

Нерідко батьки ведуть малюка у дитячий садок за потреби. Через домашні обставини ставляться до дитини в такому разі співчутливо, з жалем, у його присутності розповідають про свої переживання усім родичам, знайомим, сусідам. В такій ситуації дитина також починає себе жаліти, вередує, відмовляється ходити в групу. Вона просто повірила в те, про що говорять батьки.

Ні в якому разі не можна залякувати дитину садком, погрожувати: "Не будеш слухатись – віддам до дитсадка", а потім, коли дитина вже ходить у дитячий садок, погрожувати, що ви її там залишите, якщо вона буде вередувати або не слухатись. Це викличе страх перед дошкільним закладом і погіршить стан дитини у період звикання до незнайомого оточення.

Але у дитини може скластися добре ставлення до дитячого садка тоді, коли пояснити йому, що новий для нього дім – це потреба, що він росте, стає дорослим, що настав час піти до садка, бо лише маленькі діти з мамої вдома сидять, а великі ходять у дитячий садок так само, як і тато з мамою на роботу. І це велика честь, бо приймають туди тільки дорослих і серйозних дітей, з якими цікаво гратися. Бажано також при зустрічі зі знайомими, друзями розповідати з гордістю про те, що ваша дитина скоро піде у дитячий садок.

Спокійне і впевнене входження в нову ситуацію забезпечить дитині її поінформованість про життя в дитячому садку. Можна розповідати проте, як ви самі ходили до дитячого садка, що там було цікавого, можна навіть вигадати історії з дітьми, що ходять у дитячий садок, а можна і пограти з лялькою в дитячий садок.

Забезпечуємо фізіологічний комфорт

Забезпечення належного фізичного і фізіологічного стану малюка досягається відповідністю двох режимів – домашнього та дитсадковського. Перш ніж вести дитину до дитячого садка, варто ознайомитися, з режимом групи, куди

підє ваш син або донька. Це треба, щоб знизити фізіологічний дискомфорт, який дитина відчуватиме, коли її особистий фізіологічний ритм не буде задовольнятися режимом дошкільного закладу.

У такому разі виникають проблеми: дитині пропонують їсти, коли вона не голодна, а потім у неї виникає відчуття голоду, дитина починає вередувати, плакати; або ж малюк просто засинає за обідом, а перед цим на прогулянці плакав, бо хотів їсти. Інколи збіг відчуття голоду і втоми (тривала гра з дітьми збуджує) може стати подвійним джерелом гніву та роздратованості.

Агресивна реакція у такому разі є фактично реакцією на ситуацію, яка не влаштовує. Дитина незадоволена станом речей починає протестувати. Але сварити дитину за її вередування, роздратованість, агресію не можна. Це не її вина, у цьому винні дорослі. Які байдуже поставилися до такої проблеми, як пристосування до нових умов життя, не потурбувалися про забезпечення для неї фізіологічно комфортного перебування в дитячому садку. Нервова система дитини зазнає великих навантажень, і організм дитини вдається до так званого “психосоматичного захисту”: підвищена температура, висипи на шкірі, ускладнене дихання, кишково-шлункові розлади.

Отже, якомога раніше поцікавтесь, за яким режимом живе відповідна за віком група дитячого садка. Якщо домашній режим та режим дитячого садка не збігаються на 20-40 хвилин. То вам легко буде усунути таку розбіжність, пам'ятаючи про послідовність такого процесу. А от якщо домашній режим кардинально відрізняється від режиму в садочку, батькам є над чим попрацювати. У такому разі не завадить консультація педіатра.

Поступово приводячи у відповідність обидва режими, ви забезпечите дитині фізіологічний комфорт під час перебування і дитячому садку. Зауважимо тільки, що дотриматися встановленого режиму треба і у вихідні і святкові дні і не тільки в період адаптації

Привчаємо до самостійності

Дитина як особистість починає формуватися наприкінці першого року життя. У деяких сім'ях дитину довго вважають маленькою. Не бажають і не

вміють побачити, що вона дорослішає, опікують як безпомічну істоту, блокують розвиток самостійності. Такі діти, звикнувши до надмірної опіки, у дитячому садку почуваються безпорадними і самотніми. Проте дитині легше буде пристосуватися до умов суспільного виховання, якщо вона володіє в сім'ї навичками самообслуговування.

Отже, якими навичками самообслуговування та культурно-гігієнічними навичками має володіти 3-річна дитина:

- Акуратно та самостійно їсти, ретельно пережовувати їжу, не кришити хліб, не проливати суп, виходити з-за столу тільки після закінчення їди, дякувати;
- Засукувати рукава під час умивання, мити руки і обличчя, не розбризкуючи води, не обливати одягу, користуватися милом, витирати руки і обличчя рушником, вішати його на місце;
- Своєчасно користуватися носовою хустинкою, туалетом, бути охайним, причісуватися, помічати та усувати самостійно чи з допомогою вихователя недоліки, неохайність в одязі;
- Самостійно або з невеликою допомогою дорослого одягатися, намагатися застібувати гудзики, зав'язувати шнурки, самостійно знімати одяг та взуття, акуратно складати одяг, вранці чи після денного сну допомагати дорослим застеляти ліжко.

Якщо вашому малюку ще немає 3-х років, потурбуйтеся, про те, щоб він мав хоча б елементарне уявлення про побутове самообслуговування, тобто був у процесі оволодіння певними навичками. Саме ці навички самообслуговування визначені державними програмами виховання в закладах дошкільної освіти, як посильні для оволодіння і потрібні для становлення маленької дитини.

Не обмежуйте діяльність дитини. Намагайтесь, щоб дитина була не простим спостерігачем, а активним учасником всіх доступних їй побутових процесів: разом з вами вона має готуватись до прогулянки, прийому їжі, прибирати у своєму ігровому куточку, вчитися під час купання користуватися губкою, мити шию, руки. Якщо залучати малюка це робити систематично, то

досить швидко багато чого він навчиться робити самостійно без зайвих нагадувань.

Учить малюка самостійно їсти, одягатись і роздягатись, контролювати власні фізіологічні потреби і навіть по можливості допомагати вам у домашніх справах. Такий малюк росте незалежним, впевненим, відкритим. Впевненість у своїх можливостях відіграє не останню роль у позитивному ставленні дитини до дитячого садка.

Ще про самостійність

Самостійність передбачає не тільки самообслуговування, а й самостійне використання і застосування іграшок та висловлювання власних потреб і бажань.

Активна дитяча мова розвивається на основі домашнього спілкування з дорослими, що характерно для дитини 1-го року життя. До 6-ти місяців для немовляти центром уваги є дорослий, для дітей другого півріччя першого року життя з'являється і все більше помітний інтерес до предметів і дій з ними. Спілкуючись з дорослим, дитина намагається задовольнити потребу вже не тільки і доброзичливій увазі, а й у співробітництві. Тепер дорослий є не лише джерелом тепла, він стає партнером у оволодінні предметами, а згодом партнером у грі. Гра не виникає сама по собі, гра у дитини виникає під керівництвом дорослого. Спочатку дитина знайомиться з предметами, потім починає маніпулювати з ними. На другому році життя відбувається перехід від простого маніпулювання до орудних предметних ігор – використання предмету за призначенням, і тут потрібна допомога дорослого, бо саме він має навчити, що ложка призначена для їжі, а олівець для малювання. Потім виникають ігри з іграшками: дитини розкривають значення іграшки, далі показують, що з однією іграшкою можна гратися по-різному. Дитині, яка вміє гратися, цікаво в дитячому садочку.

Спілкування

Якщо для немовляти є достатнім спілкування з вузьким колом найближчих дорослих, то для 2-, 3-річної дитини такий стан є незадовільним загалом і у

зв'язку зі вступом у дитячий садок зокрема. Найважливішим питанням під час адаптації малюка є те, якою мірою дитина готова до розлуки з матір'ю, до встановлення контактів з незнайомими дорослими та дітьми, до прийняття і дотримання складних і не завжди зрозумілих для дитини соціальних норм та правил поведінки. Тому потрібно поступово розширювати коло людей, з якими знайома ваша дитина, а також сприяти знайомству та грі дитини з ровесниками. Спілкування з дітьми – одне з важливіших джерел розвитку дитини, це дає дітям додаткові враження, позитивні переживання, відкриває можливість продемонструвати свої вміння, удосконалити свої навички.

Отже, якщо ваш малюк любить грати разом з вами, спокійно переносить розлуку, залишаючись з іншими дорослими на деякий час, може зайняти себе якоюсь справою, звертаючись за допомогою, вміє виконувати певні дії щодо самообслуговування і охоче виконує ваші прохання, добре контактує з незнайомими людьми, активний і доброзичливий стосовно однолітків, Ви можете не турбуватися: ваша дитина уже готова до змін у своєму житті.

Додаток У

Групові збори «Адаптація дитини 3-ого року життя в дошкільному закладі»

Процес пристосування (адаптації) до дитячого садка проходить досить індивідуально. Одні діти легко і швидко звикають, не примушуючи батьків турбуватися та переживати. Інші, навпаки, звикають довго, хворобливо, а іноді й зовсім не можуть адаптуватися.

У психологічній літературі поняття адаптації розкривається як сукупність особливостей біологічного виду, які забезпечують йому специфічний спосіб життя в умовах певного середовища. У дошкільній педагогіці цей термін тлумачиться як активне засвоєння прийнятих у суспільстві норм та оволодіння відповідними формами спілкування та діяльності.

У період адаптації у дитини відбувається зміна динамічних стереотипів - раніше сформованих звичок та устрою життя. Додайте до цього й так звану імунну та фізіологічну зміну, подолання психологічних перешкод. Тому малюк переживає стрес, прояви якого різноманітні - відмова від їжі, сну, спілкування з оточуючими, занурення у себе, плач, хвороби. Щоби адаптація до дитячого садка проходила легше, слід підготувати малюка до того, що незабаром у його житті настануть зміни.

Найбільш оптимальним часом для початку відвідування дитячого садка вважають початок літа або осені. Комплектація нових груп дітьми відбувається саме навесні. Тоді йде планування навчально-виховної роботи на новий навчальний рік, виділення коштів на наведення порядку у групових кімнатах, комплектація груп новими іграшками та посібниками, відповідно віку дітей. Тоді

навчальний рік розпочнеться у повністю наповненій групі для усіх вихованців одночасно. Але це не означає, що в інший час дитину не візьмуть у дитсадок. Буде дуже добре, якщо вихователь дитячого садка трохи раніше до офіційного початку відвідування групи малюком, познайомиться з майбутнім вихованцем, визначить можливі труднощі і надасть рекомендації з їх корекції ще до того, як дитина почне систематично відвідувати дитячий садок. Щоб контролювати процес адаптації, вихователь дошкільного навчального закладу веде так званий листок адаптації, а також проводить постійну роботу з батьками дитини, які створюють необхідні умови виховання дитини вдома.

Головною педагогічною умовою успішної адаптації дитини до умов виховання в дитячому садочку є єдність вимог до малюка в сім'ї та дитсадку. З цією метою батьків знайомлять з умовами життя дітей у групі, а також вихователь знайомиться з умовами виховання дитини вдома, його індивідуальних особливостях, звичках. Бажано, щоб умови та вимоги до дитини з боку дорослих максимально співпадали. Стосується це, насамперед, режиму дня, навичок самообслуговування, культури поведінки. Також батьки повинні підготувати до відвідування дитячого садка і саму дитину.

По-перше, слід організувати спілкування малюка з іншими дітьми - під час прогулянок, відвідування сімей з дітьми. Малюк повинен навчитися спілкуватися, ділитися іграшками, грати і поводитися у дитячому суспільстві.

По-друге, чим більше навичок самообслуговування засвоїть дитина, тим легше буде відбуватися адаптація до дитячого садка. Вирішити це питання - батьківська справа.

Враховуючи практичний досвід роботи з дітьми, найбільш оптимальним для відвідування дитиною дитсадка вважаємо досягнення малюком трирічного віку. Згідно з вимогами програми виховання дітей у три роки малюк повинен уміти:

Вмиватися. З незначною допомогою дорослого мити руки, дотримуючись послідовності: дорослий допомагає засукувати рукава одягу, відрегулювати струмінь води, дитина самостійно змочує руки, бере мило, намилює руки;

дорослий показує, як зробити багато піни; дитина повторює намілюючи рухи, змиває мило, умивається, закриває кран; якщо кран тугий, дорослий сам закриває його; дитина самостійно витирає руки та обличчя рушником, дорослий звертає увагу дитини на те, що руки та обличчя повинні бути сухими. Взагалі діти охоче вмиваються самостійно або за нагадуванням дорослого.

Доглядати за зовнішнім виглядом. Радіти чистому, красивому одягу, охайній зачісці. Відчувати негативні емоції у зв'язку з брудним одягом та руками, незачесаним волоссям; звертатися до дорослого з проханням допомогти дати лад. Радіти, коли такі неприємні моменти усунено. За нагадуванням дорослого користуватися носовою хустинкою, класти її у кишеню.

Правильно поводитися за столом. Прагнути їсти самостійно, відмовлятися від пропозиції «погодувати з ложки». Тримати ложку у правій руці, ретельно пережовувати їжу. Радіти, що уміє їсти самостійно, як дорослий. За нагадуванням дорослого користуватися серветкою. Помічати за показом дорослого красиво накритий стіл, яскравий посуд, смачну їжу. Упізнавати і називати знайомі страви (суп, борщ, каша, котлети, салат, пюре, компот, сік, чай). За нагадуванням дорослих говорити «дякую», допомагати прибирати за собою тарілку, чашку, серветку. Дома мати «улюблену» тарілку, чашку, серветку, із задоволенням спостерігати, як мама миє посуд, робити спроби самостійно вимити свою тарілку та чашку, подати хліб, пиріжок.

Доглядати за речами та іграшками. Разом з дорослим та за його показом складати іграшки на місце, вішати речі, ставити взуття. Спостерігати, як дорослий пере, прасує, чистить одяг, брати участь у митті іграшок, купанні ляльок.

Одягатися. Вчитися за показом дорослого знімати і вдягати одяг, розстібати великі гудзики, шнурувати чоботи. Знати свої речі, радіти чистому одягу. Грати. У грі відображати процеси умивання, одягання, їжі; годувати, купати, одягати іграшки (ляльок, звіряток тощо), «вчити» свої улюблені іграшки правильно їсти, вмиватися; у іграх-демонстраціях з іграшки, які показує

вихователь, допомагати ляльці правильно вдягатися, приносити Зайчику усе необхідне для купання маленькій зайченят тощо.

По-третє, необхідно привчити дитину до певного режиму дня, в якому відведено місце різним видам діяльності (гігієнічні процедури, прийом їжі, ігри та заняття, прогулянка, елементарна праця та інші).

По-четверте, малюк повинен знати, що таке дитячий садок, чим там займаються діти. Також у дитини слід стимулювати бажання відвідувати групу. Для цього дитині розповідають про життя в дитячому садку, розглядають ілюстрації, ходять до дитсадка під час денної прогулянки дітей і спостерігають за ними.

Приблизно за місяць до початку систематичного відвідування дитячого садка (коли буде зібрано усі необхідні документи та пройдено медичний огляд), добре, якщо Ви домовитесь з адміністрацією, і будете приходити разом з дитиною тільки на час денної прогулянки. Так дитина познайомиться з вихователем, дітьми, звикне до них, навчиться спілкуватися, у неї з'являться перші враження про життя у дитсадку. Важливо, щоб цей досвід був позитивним і сприяв виникненню бажання дізнатися, що іще цікавого в садочку. Обов'язково потоваришуйте з вихователями (їх, як правило, два) і помічником вихователя. Робіть це поступово. Довіра дитини до вихователя є неодмінною умовою гарного самопочуття і розвитку дитини у дошкільному навчальному закладі.

З часом, дитину можна буде приводити в садочок з ранку до денного сну. На це піде іще деякий час. Будьте терплячими, показуйте дитині, що Ви раді з того, що вона вже доросла і ходить до дитсадка, до дітей. Користуйтеся тим, що дитина виявляє потребу робити все самостійно, але при цьому враховуйте фактичний рівень її можливостей. Завдання дорослих - підтримувати прагнення до самостійності, не згасити його критикою незграбних дій дитини, не знищить віру дитини у власні сили. Допоможіть малюку помітити зростання своїх досягнень, відчути радість переживання успіху в діяльності. Частіше акцентуйте увагу на радісних моментах спілкування з дітьми та дорослими в дитячому садку, розпитуйте дитину про її враження. Коли пройде певний час, спробуйте

залишити дитину на денний сон. Обов'язково скажіть їй, що коли вона прокинеться, Ви одразу її заберете. Не обов'язково одразу спати до фактичного підйому. Спочатку можна спробувати тільки заснути, а коли малюк прокинеться - сказати, що мама вже прийшла. Так Ви зможете заспокоїти дитину, переконати її в тому, що додому малюка забиратимуть ЗАВЖДИ. Адже страх розлучення з близькими людьми, а тим більше з мамою - найбільш сильний страх (і, погодьтеся, не тільки дитячий!). Сподіваємось, що Ваша дитина поступово звикне до щоденного відвідування дитячого садка на увесь день. Бажаємо Вам та Вашій дитині швидкої та безболісної адаптації!

Круглий стіл «Позитивні сторони раннього розвитку дитини. Як розвивати та не шкодити»

В останні роки багато педагогів та психологів стали впроваджувати в свою практику роботу з дітьми ще за раннього віку. Науковці також розподіляють таку думку щодо її позитивного результату – прискореного психічного та інтелектуального розвитку.

Чим же такий гарний «ранній розвиток»?

Раннім розвитком можна вважати заняття, що розпочинають із дитиною раннього віку, тобто з дитиною від 1 до 3 років. Для розвитку багатьох психічних функцій ранній вік є синзитивним періодом, тобто, періодом, протягом якого ці функції розвиваються найбільш активно та можна досягти найгарніших результатів.

Які психічні функції краще розвивати у ранньому віці?

По – перше, в ранньому віці дитина оволодіває навичками прямоходіння, та розпочинає велику працю з оволодіння мовленням. Ці два новоутворення віку дуже важливі і для розвитку інших психічних функцій людини. Так, оволодіваючи навичкою прямоходіння, дитина бачить більше предметів аніж бачила до цього, вона може самостійно кудись «піти», залізти, відкрити, достати тощо. Таким чином, має більше інформації для «роздумів», більше дізнається про навколишній світ. Результатом цього є скоріший розвиток мовлення, гарний розвиток пам'яті, уваги, сприйняття, уяви.

Так само, на розвиток психічних функцій впливає і гарне мовлення дитини. Чим більше дитина може запитати – тим більше вона може дізнатися. Таким чином, також, розширюючи власні уявлення.

Отже, потрібно запам'ятати: розвиваючи ніби – то одну психічну функцію, ми завжди торкаємося і інших, граючи у одну гру, можна одразу ж розвивати декілька психічних функцій.

В ранньому віці важливо розвивати такі психічні функції як увага, тому що її розвиток допоможе дитині утримувати «в полі її зору» декілька предметів одночасно, а отже – помічати більше всього. Пам'ять – адже дитина зможе не тільки побачити, але й запам'ятати важливу інформацію, яка і буде складати її власний життєвий досвід. Мислення – дитина зможе самостійно вирішувати деякі складені ситуації, робити висновки, умовиводи тощо. Сприйняття – яке допоможе відрізнити предмети, звуки, образи, тактильні відчуття та багато іншого. Але особливої уваги потрібно надати розвитку мовлення! Тому що саме розвинене мовлення у найбільшій мірі допомагає розвивати усі психічні функції!

Як розвивати?

Розвивати дитину раннього віку дуже просто і цікаво навіть просто вдома! Для цього батькам не потрібно витратити купу грошей на коштовні іграшки, книжки, не потрібно постійно відвідувати якісь секції або «вештатися» на ігровому майданчику в парку... Для цього батькам взагалі нічого не потрібно, окрім одного – уваги до власної дитини!

Для того щоб розвивати дитину вдома потрібно її заохочувати до спільних дій із дорослими. Наприклад, матуся вирішила зварити обід. Багато мам вирішать, що дитина буде заважати на кухні, їй буде не цікаво, або ще гірше – влізе кудись або обпечеться! Тому більшість матерів просто відрядять дитину дивитися мультфільми або «заважати» іншим членам родини. Але, якщо мама спробує взяти дитину на кухню та запропонує їй допомогти... будьте впевнені: жодна дитина, не залежно від статі, із величезним задоволенням спробує Вам допомогти! А нам тільки цього і треба. Потрібно лише забезпечити дитині безпеку (пластиковий ніж, нічого гарячого тощо) і тоді її «розвиток» не принесе жодних негараздів. Але батькам потрібно пам'ятати: мало лише взяти дитину із собою робити щось разом, потрібно постійно розмовляти із дитиною, коментувати свої дії, запитувати в неї що вона робить, що з цього вийде, для чого це потрібно та інше. Також, усі завдання, які Ви бажаєте запропонувати дитині потрібні відповідати її віку,

та не перевантажувати ані психічний, ані фізичний стан. Таким чином, батьки можуть робити хатні справи та розвивати дітей, а не привчати їх проводити більшість свого вільного часу біля екрану телевізора. До того ж, таким чином, із самого раннього дитинства ми маємо можливість привчати дитину допомагати батькам.

Також, корисними для розвитку дитини раннього віку в домашніх умовах можуть стати звичайні предмети, які ми постійно бачимо у себе вдома. Це різні крупи, з яких можна викладати різні малюнки та візерунки, гудзики, камінчики, ниточки. Треба лише пам'ятати про те, що дитинка може ненароком скуштувати так красиві іграшки, тому для безпеки, обирайте предмети більш – менш великі за розміром.

Також, матусям буде корисно зробити для малечі «тренажер» для пальчиків та розуму. Його легко зшити із різних яскравих шматочків тканини. Краще, якщо він буде мати вигляд людини. На його «одяг» можна пришити різні шнурочки, гудзики, застібки, наліпки, гачки тощо. Усе, що можна розстібнути та пристебнути. Звичайно, усі деталі повинні бути яскравими та приємними на дотик. За допомогою цього «тренажера» дитинка розвиватиме і координацію рухів, і тонку моторику рук, і навчиться сама одягатися та роздягатися. Таким самим чином, можна зробити казочку на мотузці.

Для розвитку мовлення та пам'яті дитини можна вчити невеличкі віршики, пісеньки, маленькі розповіді або казочки. Мовлення дитини буде розвиватися швидше якщо батьки кожного дня будуть читати, розповідати або співати для дитини. Для цього не потрібно багато часу. Дитина раннього віку може утримувати увагу на одному виді діяльності не більше 5 – 10 хвилин, тому для читання краще обрати вечірній час та почитати перед сном. А от розповідати віршики можна і по дорозі до магазину або бабусі.

Також, дитину 2 років вже можна починати вчити тримати олівець та малювати кружечки, лінії, спіральки. Зазвичай, дітям дуже подобається такий вид діяльності. Матусям не потрібно забувати й про краски та пластилін.

Також, дуже гарно розвиває мислення та уяву конструктивна діяльність. Допоможіть малечі побудувати містечко, дорогу або автомобіль.

Багато батьків вважають, якщо дитина має багато іграшок – вона повинна бути розумною. Звичайно, що гарні «правильні» іграшки розвивають дитину. Але, мало лише купувати, потрібно вчити дитину гратися! Пограйте трохи із вашим малюком, пригадайте власне дитинство, запросіть до гри і татка, який втомився на роботі. Повірте, гра не обтяжує, вона розслабляє та дарує позитивний настрій!

Також, на деякі секції та творчі кружки беруть дітей саме з раннього віку. Дуже гарно, якщо батьки бажають розвивати власну дитину з різних боків. Але, перед тим як піти до секції, потрібно дати собі чітку відповідь на питання: чи не буде це важко для дитини, чи зможе вона впоратися із такою напругою. Якщо Ваша дитина часто хворіє або дуже вразлива, часто плаче потрібно трошки зачекати. Також, в жодному разі не віддавайте дитину до будь – якої секції у період адаптації до дитячого садочку! Адже нові заняття – це нові люди, нові емоції, нові враження, для дитини цього може бути занадто багато.

Розвивати дитину можна у будь – який спосіб. Можна відвести малюка до школи раннього розвитку, записати на безліч секцій які доступні для даного віку але, найважливішим та найправильнішим розвитком все ж таки, лишається розвиток власними батьками!

Як не нашкодити розвитком?

Потрібно пам'ятати, що ранній вік є синзитивним не тільки для розвитку «гарних» але й «поганих» наслідків! Розвиваючи дитину потрібно враховувати її здібності, наявність фізичних та психічних (емоційних) сил для заняття, настроїв дитини, її бажання чи небажання займатися. Якщо дитині цікаво – її не потрібно вмовляти або привертати увагу, вона із радістю буде робити те, що їй запропонували. Якщо ж дитина не реагує на Ваші вмовляння, не потрібно підвищувати голос, або влаштовувати сцени

засмучених батьків, запропонуйте те, що саме зараз цікаво дитині, а в цю гру пограєте пізніше.

Розпочинати заняття потрібно завжди у гарному гуморі. Пам'ятайте, що для дитини найкраще заняття – гра. Не робіть наголос на словах «йдемо займатися», «вчитися», «наші заняття» тощо, краще використовувати термін «гра».

В жодному разі дітей раннього віку неможна розвивати за допомогою комп'ютера! Для маленької дитини таке «спілкування» несе в собі більше негативного аніж щось корисне. Для маленької дитини образи в моніторі є дуже важкими для сприйняття, це може призвести до нервового напруження, емоційного дискомфорту, нервово – психічних захворювань. Також, ніхто не відміняв комп'ютерної залежності. Краще, розпочинати розвиток за допомогою комп'ютерних програм з 4 – річного віку, коли психіка дитини є вже більш – менш дозрілою.

Дискусія «Співпраця ЗДО та сім'ї»

Сьогодні ми поговоримо про співпрацю ЗДО та сім'ї.

Заклад дошкільної освіти – помічник сім'ї у вихованні дітей.

Що покладено в основу взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї?

(В основу взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї покладено співробітництво).

Хто має бути ініціаторами встановлення взаємодії?

(Ініціаторами встановлення взаємодії має виступати дошкільний навчальний заклад, оскільки педагоги професійно підготовлені до освітньої роботи).

За допомогою чого здійснюється взаємодія?

(Взаємодія здійснюється за допомогою спілкування).

Які ви можете виділяти завдання взаємодії?

(Завдання: забезпечення в сім'ї та дошкільному закладі оптимальних умов для повноцінного фізичного та психічного розвитку дитини, сприяння задоволення її потреби в емоційно-особистісному спілкуванні;

розвиток її творчих інтересів та здібностей, підвищення рівня сформованості педагогічної культури вихователів та батьків).

На яких принципах повинна будуватися взаємодія між закладами дошкільної освіти і сім'єю з питання адаптації дітей до умов ЗДО?

(на принципах взаємної поваги, розуміння важливості один одного і усвідомлення того, що таке партнерство матиме довготривалий вплив, на користь усіх).

Які напрямки роботи з батьками повинен взяти педагогічний колектив за пріоритетні?

(сприяння підвищенню психологічної та педагогічної компетентності батьків щодо розуміння закономірностей розвитку дитини, а також питань навчання і виховання дітей;

залучення батьків до співпраці у створенні належних умов для життєдіяльності та розвитку дітей;

всестороннє вивчення становища, статусу родини та моделі взаємодії з ними для здійснення диференційованого підходу;

залучення батьків до активної участі в заходах, що проводяться в дошкільному закладі, формування в них відчуття приналежності до колективу дитячого садка як однодумців і спільників;

формування усвідомленого розуміння батьками своєї відповідальності за максимальне забезпечення дитині повноцінного життя в майбутньому)

Важливий напрям своєї діяльності педагогічний колектив закладу освіти повинен вбачати в збагаченні знань вихователів про сімейне виховання, поглибленні педагогічних знань батьків, досягненні єдності виховного впливу на дитину в сім'ї і в закладі освіти.

У яких напрямках можна здійснювати процес удосконалення роботи?

(гуманізації змісту і форм роботи з сім'єю;

гармонізації взаємин педагогів та батьків;

підвищення ефективності застосовуваних вихователем у роботі з батьками;

прийомів та засобів впливу)

Які форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю Ви запропонували б більше використовувати?

(семінари-практикуми; усні журнали; дискусія)